

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

IX. évf. 2. szám
1998. április
90,— Ft

Húsvéti színdarab

*A kapitalizmus
mint vallás*

*Jézus
és a választások*

*Interjú
Jankovics János
festőművésszel*

Moha-mese

*Pápai instrukció
a laikusok
szerepéről*

*Vasárnapi
elmélkedések*

Környezetvédelem

Nagy Katalin

Az álmodozó

1. jelenet

Szereplők: Kaifás, Nikodémus, Gamáliel

KAIFÁS Meglesz, barátom, amit kértél. Ki fogjuk hallgatni.

NIKODÉMUS Én már beszéltem veled.

KAIFÁS S mit tudtál meg az ácsától?

NIKODÉMUS Arról beszélt, hogy újjá kell születnünk.

KAIFÁS Nagyszerű! Megpróbáltad? Sikertült? Magam csak olyannak látlak, mint eddig.

NIKODÉMUS Nem úgy értette, ahogy gondolod. Lélekben kell szerinte megújulnunk.

KAIFÁS Lári-fári. A prokurátor akkor is itt van, ha új lesz a lelkem. A prokurátoré pedig marad a régi, ő nem változik.

NIKODÉMUS A Názáreti nem érdekelt a prokurátor ügyeiben. Jahve királyságában gondolkodik. Kard nélkül akarja megmenteni Izraelt.

KAIFÁS Megmondhatod a Názáretinek, hogy ne strapálja magát. Izrael megmentésében valamivel több a tapasztalatunk, mint az övé. Hetenként hivat magához ez a gó, s hallgatnom kell bölcs megjegyzéseit: mire vigyázzak jobban meg még jobban, mert a Birodalom érdekei így, Róma meg a szenátus szándékai úgy stb. (*Gamáliel érkezik*) Csak-hogy jössz. Nikodémus már tudja, hogy újjá kell születnünk. Téged is kioktított már erről a Názáreti?

GAMÁLIEL Hagyd, hogy kifújjam magam. Betániában jártam. Alig tudtam ideérni. Szamárcsikó hátán tartott bevonulást a város előtt a Názáreti, s ruhájukat terítik elébe Jeruzsálem tisztelgő polgárai. Dávid fiaként üdvözli őt az ujjongó tömeg.

KAIFÁS Na, kedves Nikodémusom, láthatod, így fest ez a Lélekben újjászületés. Reggel már mehetek is újra Pilátushoz. Majd megkérdezi, hogy én vagyok-e itt a főpap, s kértém-e engedélyt az illetékes centuriótól templomon kívüli felyonuláshoz.

GAMÁLIEL Nemcsak a prokurátor van a világon. Engem az érdekel, hogy mi mozog ebben az emberben. S hogy Adonájnak! – áldott legyen a neve! – tetszik-e, amit csinál.

KAIFÁS Jó neked. Irigyellek a gondjaidért. De hamar beszűkülne érdeklődésed, ha Neked kellene fel-felsétálnod a pretóriumba.

NIKODÉMUS Adonáj főpapja is vagy, Kaifás, nemcsak Pilátus bábja.

KAIFÁS Meg vagyok áldva a barátaimmal. Az egyik szentebb és bölcsőbb, mint a másik. Értsétek meg, ti Izrael okosai, hogy a prokurátor két esetben boríthatja ránk az asztalt. Az egyik: ha tetszik Adonájnak, amit a Názáreti meg mi csinálunk. A másik eset pedig, ha nem tetszik neki.

GAMÁLIEL Nem lehet mindenből politikai kérdést csinálni. Izrael vagyunk, az Isten népe, küldetésünk van: Sionhoz kell jönniök az összes nemzeteknek! Pilátus nem lehet számunkra végső és egyetlen eligazító. Népiünknek, küldetésünknek pedig te vagy a főpapja. Felelősséged van Isten s az ő Izraeljének színe előtt.

NIKODÉMUS Már megbocsáss nekünk. Nemcsak a Názáreti, de Isten mindannyiunk által elismert és tisztelt tolmácsai, köztük Jeremiás is, arról énekeltek, hogy új szívet teremt belénk Adonáj, a hatalmas. Ezt te is jól tudod.

KAIFÁS Nagyon szép tőletek megtisztelő bizalmatok szerény személyem iránt. Mit gondoltok, a Názáreti is belémeti reményei horgonyát?

GAMÁLIEL Ezt nem tudom. De mit számít ez? Nem az ő főpapja vagy, hanem a Mindenható.

NIKODÉMUS A Názáretinek nincsenek főpapi ambíciói. Mózeshez hasonlította már magát, Áronhoz soha.

KAIFÁS A minap itt járt nálam egyik írástudótok. Beszámolt a Názáreti egyik szabadtéri előadásáról. Arról beszélt ott, hogy Jahve szőlőskertjében – én is, ti is, írástudók, rosszul dolgozunk. Legyilkoljuk küldötteit. El is veszi tőlünk ennek folytán Jahve a királyságot. Mit gondoltok, kinek adja majd oda? Gyümölcsöt hozó népnek, amelyik jól dolgozik a szőlőben, s beszolgáltatja a termést. Ez a kiváló minőségű társaság alighanem azonos a Lélekben újjászületőkkel. A Názáreti meg a halászlegényei bizonyára már újjászülettek. Ne áltassátok magatokat. Ez a szerencsétlen ácsmester Messiásnak képzele magát. Lehet, hogy nem képzele magát főpapnak, de ennél ő magasabbra néz. A várva várt Messiásnak, új Mózesnek álmódja magát. Majd választ magának Áront is, de halászlegényei közül.

GAMÁLIEL Biztos, hogy jók az értesüléseid? Idáig még az Isten egyetlen tolmácsa sem tört hatalomra. Sámuel sem. Nem önmagát, hanem Saul, Dávidot kente fel királlyá.

KAIFÁS Jók az értesüléseim. A feleségemet időnként felkeresi Kafarnaumból Szalóme, az unokanővére. Két fia is együtt menetel az áccsal. Szalóme elpletykálta Sarahnak minap, hogy odament a Názáretihez, s megkérte, hogy az ő két fia üljön majd jobbán és balján, ha megvalósul a Názáreti-féle királyság.

NIKODÉMUS S mit válaszolt neki?

KAIFÁS Csodálkozni fogtok: nem mondta, hogy nem lesz királyság.

GAMÁLIEL Hanem?

KAIFÁS Azt válaszolta, hogy erről mennyei Atyja fog dönteni. Maga a Magasságos fog minisztereket állítani mellette.

GAMÁLIEL Nekem ez tetszik. Az Örökkévalótól várja, hogy berendezze a Maga királyságát.

NIKODÉMUS Gamálielnek igaza lehet.

KAIFÁS Hol éltek ti, Isten barmai!? Pilátus a maga és Antióchia szír légióival eltapos bennünket mint egy varangyot, mielőtt egyet mozdulunk... A Názáreti vagy akárki. Ti pedig arról teologizáltok itt nekem, hogy az Örökkévaló kompetenciája-e minisztereket állítani a Názáreti királysága számára.

NIKODÉMUS Már megbocsáss, de neked agyadra ment a hivatalod, s csak pretóriumban meg Pilátusban gondolkodol. Elfelejtetted, hogy Isten kiválasztotta magának ősatyánkat, Ábrahámot, hogy benne áldassanak meg a föld minden nemzetségei. Mi vagyunk Ábrahám ivadécai. Nem adhatjuk alább. Nemcsak Római Birodalom van a világon. A birodalmak jönnek s mennek, de Isten tervei örökök, s meg kell valósulniok. S rajtunk is fordul, hogy megvalósuljanak. Akármilyen terhes is Jahve népének lenni. Az ősatyáknak tett ígéretek az Isten ígérétei. Szövetségét Isten vissza nem vonja. S ezt neked jobban kell tudnod, mint nekünk. Te hordod a szent efódot.

GAMÁLIEL Beszélj a Názáretivel. Biztosan jó szándékú ember. Érts szót velem! Ne legyen már a prófétagyilkolás mindörökké főpapi szakma! Törd meg végre a történelem eddigi menetét. Ne gondold, hogy kényszerpályán mozgatsz!

Kezdj végre valami újat! Nem engedhetjük meg magunknak erőink megosztását. Te sem akarhatsz mást, mint Jahve királyságát. Hátha van ennek az embernek üzenete számodra is. Gondold meg, mit csinálsz!

KAIFÁS Na végre, kibújt a szög a zsákból. Ha nem lennétek olyan vének, a Názáreti befogadhatna titeket is meztlábásaj közé.

NIKODÉMUS Csúfolódással nem jutunk előbbre.

KAIFÁS Nem kell mindjárt megsértődnötök. Helyette inkább gondolkodjatok. Lehet, hogy azt mondjátok: hitetlen vagyok. Nem vagyok hitetlen. Mindent hiszek. De azt tudom, hogy két lehetőségünk van, s ti folyton egy harmadikról beszéltek.

GAMALIEL Mi az a kettő?

KAIFÁS Táncolnunk, ahogy Pilátus fütyül – ez az egyik.

NIKODÉMUS S a másik?

KAIFÁS A teljes nemzeti végpusztulás.

GAMALIEL Eltűzöd a dolgot.

NIKODÉMUS A Názáreti szelíd. A zelótákat nem találod közöttük. Ó tényleg a messiási országról álmodik. Nincsenek katonái. „Nem ártnak, nem ölnek sehol szent hegyemen” – erről énekelt Izajás is.

KAIFÁS Csakhogy én nem vagyok költő, hanem reálpolitikus. Ha Jeruzsálem a szent hegy, akkor tudomásul kell vennem, hogy jelenleg ott légiók vannak, s azok bizony azért vannak ott, hogy öljenek. Ha majd az Örökkévaló eltakarítja innen a légiókat, Izajás azonnal aktuális lehet. Lehet. De erre idáig még nem volt példa. Csak arra, hogy vagy nemzeti karhatalom ellenőrzi Siont, a szent hegyet, vagy pedig Babylon királya, vagy Nagy Sándor valamelyik utóda, vagy mint most, a kitteusok.

GAMALIEL Te nem hiszel Isten tolmácsainak.

KAIFÁS Dehogy nem. Nem várom kevésbé álmaik megvalósulását, mint ti. De nem teszem kockára álmokért azt, ami még megvan.

NIKODÉMUS Mi van meg? Ez a nyomorult megalázott szolgaság. Az, hogy az a gój a pretóriumban úgy ráncigál, ahogy akar. Téged, Izrael főpapját.

KAIFÁS Maga az Örökkévaló kívánja tőlem, hogy elviseljem a ráncigálást. Ettől a fajankótól, aki nem ismer semmit a mi történelmi szerepünkől, a próféták álmaiból, Isten velünk kötött szövetségéből. Csak a szenátus hajón érkező rendelkezéseit, meg az antióchiai futárposta közleményeit olvassa. Eből áll a tudománya. Tárgyalnátok egyszer vele ti. Mindjárt alább szállnátok, s megtanulnátok, mire van lehetőségtek. Arra, hogy fejet hajtsatok kívánságainak. Hivatkozhatnátok a Tórára, de hamar rájőnnétek, hogy értelmetlen. Megpróbáltam nem egyszer. Megkérdezte, hogy jóváhagyta-e már ezt a Tórárt vagy mit a szenátus. Enélkül nem érdekli őt.

NIKODÉMUS Így aztán nem tudsz mit kezdeni a Názáretivel, meg az új szívvel és újjászületéssel.

KAIFÁS Ahogy mondod.

GAMALIEL Ezért kellene beszélned velem.

KAIFÁS Szerintem ugyanolyan értelmetlen, mintha Pilátussal beszélnek, de lelketek rajta, szervezzétek meg a találkozót.

2. jelenet

Szereplők: Jézus, Nikodémus, Kaifás

JÉZUS A Mennyek Királysága nem érinti a politikai hatalmat. Nincs szüksége rá. Ahol két emberi szív egymásra talál, ott az Isten s az ő királysága. Ahol két család megérti egymást, Isten lakást vett náluk.

NIKODÉMUS De a Templom meg a zsinagóga csak a közhatalom ellenőrzése alatt tud funkcionálni, s már ott is vagy a közhatalomnál.

JÉZUS Az Isten Országának nincs szüksége közpületekre. Lélekben és istenektetsésben kell Jahvet szolgálunk, s ez lehetséges templom, még zsinagógák nélkül is.

NIKODÉMUS Mi tartja akkor össze Izrael gyermekeit, akik idehaza meg a diaszpórában élnek?

JÉZUS A barátság.

NIKODÉMUS S akkor hol mutatjuk be az áldozatokat?

JÉZUS Istennek nincs szüksége áldozatbemutatókra. Jahve irgalmat akar. Etessétek meg az éhezőt! Kenyeretek megosztása a templom, az áldozat meg a főpap.

NIKODÉMUS Mester, bocsáss meg, kopogtatnak.

(Nikodémus feláll, ajtót nyit, s belép Kaifás. Jézus feláll)

KAIFÁS Legyen üdvözölve a Názáreti Rabbi, s Te is, Barátom.

JÉZUS és **NIKODÉMUS** Shalom, shalom.

NIKODÉMUS Foglalj helyet, Főpap.

KAIFÁS *(Jézushoz)* Tanítványaidat nem hoztad magaddal, Rabbi?

JÉZUS Nem illett volna. Majd elmondom nekik, amire megtanít bennünket a Lélek találkozásunk órájában. Örülök, hogy lehetővé tette beszélgetésünket.

KAIFÁS *(Nikodémushoz)* Mire jutottatok?

NIKODÉMUS A Rabbi éppen arról beszélt, hogy Pilátus, nem Pilátus, nem tudja megakadályozni Jahve Királyságát, mert e Királyságnak nincs szüksége templomra, zsinagógára, még áldozatbemutatóra és főpapra sem, csak irgalomra meg barátságra. Szerinte van tehát harmadik út. A pogány jelenléte sem akadályozhatja az Ország megszületését, nemzeti királyság sem tudja megteremteni azt. Más síkon, más dimenzióban él ez az Ország.

JÉZUS A Mennyek Országá ez ebből a világból való. Nem érinti a közhatalmat. Élet, istenektetsző élet, a szeretet hatalmának az Országá ez, amelynek nincs szüksége állami támogatásra.

KAIFÁS Egyetlen dimenzió van csak. Mi van, ha Izraelt megtámadják? Importálunk hadsereget, amely megvéd bennünket?

JÉZUS Miért és ki támadná meg? Itt vannak a Birodalom légiói. De ha megtámadják is, a támadók dolga meg a légióké a vérontás.

KAIFÁS Te és a tied pedig majd nézik a verekedést?

JÉZUS Nem. Bekötözzük és ápoljuk a sebesülteket, eltemetjük a halottakat.

KAIFÁS A támadókat vagy a kitteusokét?

JÉZUS Nem kérünk személyi igazolványt a sebesültektől, a halottaktól sem. Az irgalom nem ismer etnikai határokat.

KAIFÁS Tisztában vagy azzal, hogy az, amiről beszélsz, még soha és sehol nem valósult meg? Ha Mózés így gondolkodott volna, még mindig ott élhetnének Gószén földjén. Józsué fegyverei nélkül soha nem jutottunk volna el ide, a megígért Földre.

JÉZUS Gószénben is lehet dolgozni és szeretni. Jahve megáldja azokat, akik ölni nem, csak ölelni tudnak. József kard nélkül ejtette meg Putifár és a fáraó szívét. Azóta már betölthette volna népiünk nemcsak a Jordán, de még a Nílus völgyét is. Ábrahám Istene megígérte, hogy benne megáldja a Föld minden nemzetségét. Nemcsak Jákob vér szerinti utódaira vonatkozik az áldás. Az egyiptomi nyelvet beszélők is Isten teremtményei. Ők is eltanulhatták volna atyáinktól, hogy nem hődtásokban és honfoglalásokban, harci kocskiban és kardforgatásokban áll az istenektetsző élet, hanem Isten kedvének keresésében. Isten pedig nem a vérontás istene.

KAIFÁS Rabbi, te lemondasz Dávid királyságáról. Megtagadod a múltunkat, elveszed Izrael reményét; azt, hogy egyszer még megint miénk lesz ez a Föld, amelyért őseink annyi vért hullattak.

JÉZUS Izrael főpapja, kell az Istennek az, amiről beszélsz? Kell Izraelnek az, amiről beszélsz? Mi lett az eredménye Józsué, Dávid, a Makkabeusok csatáinak? Mi a gyümölcse napjaink fegyveres lázadásainak? Halottak, özvegyek, árvák, sírás, nyomorúság. Mért gondold, hogy ez a maroknyi Izrael uralkodhatnék a világ összes többi népe felett? Eddig még a leghatalmasabbnak is csak ideig-óráig sikerült. Aztán jött egy erősebb, legyőzte őket, és zsarnokoskodott a meghódítottak felett, szedte az adót, építette a harci kocskát, amíg nem jött megint egy erősebb. Van ennek értelme?

KAIFÁS Ide figyelj, te názáreti Rabbi! Én csak arra vagyok kíváncsi, hogy kikkel tudod elhiteni azt, amit mondasz. Talán tudod, hogy Szalóme, Zebedeus asszonya, rokona a feleségemnek, s így tudok róla, hogy Szalóme két legényfia is a tanítványaid közé tartozik. Ne haragudj rám, hogy így mondom: Ők megeszik ezt a tanítást? Ők nem jobbodnak és balodon akarnak ülni királyságodban? Ők nem arról álmodoznak, hogy leváltod Pilátus és a Római Birodalom hatalmát, s te leszel majd dicsőséges uralkodó Izraelben, s ők a minisztereid? Találtál már egyetlen férfit ebben az országban, akivel el tudtad hitetni az álmaidat?

JÉZUS Az Isten titkait kérdezed. Én nem tudom. A magvető sem tudja, melyik magból lesz kalász és termés. Küldetésem csak az, hogy vessem annak az Istennek a magját, aki maga a szeretet és az ölelés. Én csak azt tudom, hogy Isten nem azért teremtett Földet, hogy csataterékké rondítsuk azt. Az asszonyok sem azért szülnék, hogy tömeggyilkosokat neveljenek, meg hősi halottakat sirassanak. Temellett szól a történelem, a múlt s a Gyilkosság Atyja. A Hazugság Atyja is ő, s tőle származik az a nyomorult reménytelenség, hogy ennek már mindörökké így kell lennie. Mind az idők végezetéig, amikor a Hold s a Nap lehull az égről, s eljön a Vég. De Atyánk, aki a mennyekben van, nem erről álmodik, hanem azt akarja, amiről én szólok Neked. S akinek füle van a hallásra, meghallja azt. S nem lesz hitetlen, hanem hívő.

KAIFÁS Ide figyelj, Rabbi! Én nem vitázom veled. Arra való Nikodémus meg a többi frástudó. De tudom, hogy minden rendes zsidónak a háza táján, kertjében, jól lezsírozva, ott van elásva egy görbe kard, s alig várja, hogy elhitesse vele valaki, hogy itt az óra és lehet gyilkolni. Én meg tudom, hogy nincs itt az óra. S nem tudom, hogy száz vagy ezer vagy mennyi évet kell várni, hogy az az óra itt legyen. Én csak azt tudom, hogy amíg áll Jeruzsálemben a templom, ide haza lehet jönni áldozatot bemutatni s imádkozni azért, hogy Jahve megelégedje a büntetést, s végre felvirradjon Izraelnek, s ne tapodják idegenek Izrael annyi vértől megszentelt földjét.

NIKODÉMUS Megbocsássatok már, ha én is szólok. Egymást meg nem győzitek. Én mind a kettőtöket értelek. Főpap, a te szolgálatod, Rabbi, a te álmaid megférhetnének békén egymás mellett. Az áldozatok, amiket bemutatatsz a templomban, nem akadályozzák a Názáreti reményeit. A magvetés nem zavarja a templomi áldozatok rendjét. Jézus és tanítványai nem szítanak lázadást Pilátus ellen. Mért ne ölelhetnétek át egymást. Kaifás, te vagy a jelen. Názáreti, te lehetsz Izrael jövője. A Magasságbeli áldása ott lehet mindketőtök munkáján.

KAIFÁS Minden frástudó összekeveri a valót meg az álmokat. Szakmai betegségtek ez. Ha valaki sokat olvassa Izajást, előbb-utóbb elhiszi, hogy szénát eszik az oroslán. Mi itt ketten meg-egyezhetnénk, hogy kölcsönösen tiszteletben tartjuk egymás mesteriségét. De ez nem sokat segítene, neked sem. Azt hallottam, hogy a Tibériási tenger mellett egyszer már megindult ötezer férfi a Rabbi felé, hogy királlyá tegyék. S te, Jézus, elmenekültél előlük. Nem fogsz tudni mindörökké elmenekülni előlük. Nem tudom, hogy mire teremtette Isten az embert, csak azt tudom, hogy az egyik ember uralkodni akar a másikon. S ha sikerülne is a rád hallgatókat megtartani magvetéssel álmaid mellett haláلودig, ha lehunyod a szemed, a téged követők azt fogják csinálni, ami elől elmenekültél. Királyt akarnak majd maguknak. S a te majdani Sámueled is be fogja látni, hogy valakit királlyá kell kenne néped közül. Csinálhatsz, amit akarsz. Nyomodba jön majd egy új Mózes, akinél egyszer majd betelik a pohár, megöli a rabszolgatartót, és Józsuét nevel. S kezdődik minden előlről. Ezt sem én, sem te,

sőt maga az Örökkévaló – bocsánat főpapi fejemnek – sem tudja megakadályozni.

NIKODÉMUS Bízd rá az ügyet Istenre. Ha Gamálieel itt volna, mondaná: Isten ellen ne hadakozzunk!

KAIFÁS Nem bízhatom rá, mert van tiszteomból folyó történelmi felelősségem. Felülről kaptam. S ez nem kevesebb, mint Izrael egységének megőrzése. Ma Izraelt a remény meg a Templom tartja össze. A Rabbi számára Izrael reménye nem remény. Reménytelen akár Izrael, akár a Római Birodalom jövőjében. Ő Jahve Királyságában reménykedik, amelyben nem tanulnak fegyverviselést. Ő is sokat olvassa Izajást. Az Izajásokat eddigelé idejében kettéfűrészeltük, mielőtt megbonthatták volna álmaikkal Izraelt, s elvehették volna tőle az atyák reményét.

JÉZUS Bocsáss meg neki, Atyám, ha nem tudja mit beszél! S jaj Neked, Főpap, ha látsz és hallsz, és mégis vakká és süketté teszed magad!

KAIFÁS (Nikodémushoz) Látod, hogy fölösleges volt a találkozás. Jöjjön, aminek jönnie kell! (Feláll és távozik)

3. jelenet

Szereplők: Sarah (Kaifás felesége), Gamálieel, Nikodémus, Kaifás

SARAH Isten hozta az urakat. Férjemet minden percben várom. Pilátus hívatta őt. De ennek van már vagy másfél órája. Készítettem egy kis uzsonnát. Hozhatom?

GAMALIEL Talán várjuk meg őt. Egyébként sajnálom, hogy éppen órák volt a főiskolán, s nem vehettem részt a találkozón a Názáretivel. Mire jutottatok?

NIKODÉMUS Talán semmire. Kaifás feldúltan távozott. Szememre hányta, hogy rávettem a találkozásra.

SARAH Nagyon dühös volt, amikor hazajött. Azt mondta, hogy legközelebb majd akkor találkozik ezzel az emberrel, amikor kötélvégen viszik őt a Nagytanács elé.

GAMALIEL Mért nem tudtak szót érteni?

NIKODÉMUS Tóra va Nabim.

GAMÁLIEL Hogy érted ezt?

NIKODÉMUS Kaifás Mózesben és Izraelben gondolkodik. A Názáretinek pedig kevés, hogy Izraelra gondoljon, neki a szigetek is fontosak. Az ő Örökkévalója minden népnek az Istene. Nem akarja Izrael győzelmét. Senki győzelmét sem akarja. Az emberiség testvériségére gondol, s azt hiszi, hogy Sionhoz kell jönniük az összes nemzeteknek, hogy megtanulják, miként kell elégetni minden menetelő harci csizmát, s azt is, hogy a kardokból szőlőmetsző kések legyenek. Megkaptam Kaifástól én is a magamét. Tulajdonképpen te is. Szerinte agyunkra mennek a próféták.

GAMÁLIEL S a Názáreti nem mennydörgött az írástudók ellen?

NIKODÉMUS Senki ellen sem mennydörgött, csak a végén mondott valamit, ami sérthette Kaifást.

GAMÁLIEL S mi lesz most? (*Bejön Kaifás*)

MIND Shalom, shalom, shalom.

KAIFÁS Szokása szerint megvárattott. Majd megkérdezte, hogy mennyi zárandokot várok húsvétra. Mondtam, hogy bizonyára annyian jönnek, mint máskor. Felajánlotta, hogy szívesen gondoskodik a templom külső udvarán rendfenntartó erőkről. Meg kellett köszönnöm szívességét azzal, hogy majd élünk ezzel a lehetőséggel, ha szükségünk lenne rá.

GAMÁLIEL A betániai úton történeteket nem említette?

KAIFÁS Szerencsémre nem. Különben magyarázhattam volna, hogy miért nem vagyok felelős érte. (*Sarahhoz*) Ennék, innék valamit.

SARAH Már kínáltam az urakat, de azt mondták, hogy várjunk meg téged. Már hozom is. Egyébként kérni akartalak, hadd maradjak köztetek, valamit szeretnék elmondani nektek. (*Közben gyümölcsöt, poharakat, korsót tesz eléjük az asztalra*)

KAIFÁS Te vagy házam asszonya. Nem kell kérned. Mondd, amit akarsz.

SARAH Itt járt nálam Szalóme. Újra elmondta, hogy férje torkig van a Rabbival, de a fiúk hajthatatlanok. János rajong a „Mesterért”, de Jakab is szilárdan kitart mellette. Az újdonság abban, amit mondott, az volt, hogy Szalóme is nyugtalanodik. Fiai arról számoltak be neki, hogy a Rabbi egyre sűrűbben mondogatja, hogy a főpapok kezébe kell esnie, akik megölik őt. Ott van köztük egy Péter nevű tanítvány is. Az megpróbált tiltakozni ez ellen a lehetőség ellen, de a Mester erőlyesen leállította: Távozz tőlem, Sátán – mondta neki. Azóta a fiúk inkább hallgatnak, amikor ezt a témát a Rabbi újra előhossa. Szalóme sem érti, hogy miért ilyen borulát a Rabbi, s azt még kevésbé érti, hogy miért bántotta Pétert, aki el akarta volna kerülni vele az erőszakos halált.

KAIFÁS Az a Péter nyugodtan tiltakozhat, de feleslegesen. A Názáreti jól látja a dolgokat. Kisded játékainak hamarosan végét szakasztom.

GAMÁLIEL Gondold meg jól! Úgyis eleget beszél arról, hogy atyáink meggyilkolták a prófétákat, s a nép ilyenkor is lelkesen hallgatja. Szükséged van a népharagra?

KAIFÁS A népharaggal könnyen megbirkózom. Ha keményen odaütök, hallgatni fognak.

SARAH Szalóme fiainak, ugye, nem lesz bajuk?

KAIFÁS Törődöm is én ezekkel a kamaszokkal. Majd jól felpofozza őket Zebedeus, s ha visszamennek hálóikhoz, a kemény munka kiveri a fejükből ezeket az ács-féle hülyeségeket. Meg azt is, hogy ők ülnek majd jobb felől, meg bal felől.

NIKODÉMUS Nem teheted meg jó lelkiismerettel, hogy így oldjad meg ezt a Názáreti-problémát.

KAIFÁS Nem tudom másként megoldani. Ami pedig a lelkiismeretemet illeti, ne aggódjatok. Én nem vagyok írástudó. Nem engedhetem meg magamnak a lelkiizést. Amikor Jeruzsálemet ostromolják, s egy Jeremiás közben hülyéskedik, a ciszterna mélyén van a helye.

GAMÁLIEL Most nincs ostrom Jeruzsálemben.

KAIFÁS Több van, mint ostrom. El van foglalva. Ha a miénk volna, a Nagytanácsban oszlopra állítanám a Názá-

retit, s prédikáltatnám, legalább egyszer jól kiröhöghetnék magunkat. Értitek ti egyáltalán, mi van ennek az embernek a megkötyagosodott fejében? Végzek vele. Lelkiismeretem alapján végzek vele. Idejében. Lehet, hogy máris késésben vagyok.

NIKODÉMUS Mi háborít fel benne ennyire? Kevés jobb szándékú emberrel találkoztam vele. Talán egyike a legkülönbeknek, akiket Izrael Istene elküldött hozzánk.

KAIFÁS Ezt én nem vitatom. Már mint a jó szándékát meg az ő lelkiismeretét. De azt tudom, hogy Izraelt meg kell szabadítanunk tőle. Ha ez az összes nemzetekben gondolkodása behatolna az írástudók fejébe is, megnézhetnék magunkat. Amíg halászok meg városok figyelnek rá, nincsen nagyobb baj a megszokottnál. Fellázadnak, lemészárolnak néhány római katonát meg a családjukat, aztán jön a megtorlás, s ötezer honfitársunkat kivégzik. Ezt eddig sem tudtuk megakadályozni, ezután sem tudjuk.

GAMÁLIEL Ne haragudjál, de annyiszor mondtam már Neked, hogy a Názáreti ellene van minden vérontásnak.

KAIFÁS Nem hiába mondtad, megértettem. Találkoztunk óta magam is megbizonyosodtam róla. Éppen ezért jutottam döntésre. Ezt az embert el kell hallgattatnom. Mielőtt még szétszakítja Izraelt. Ha hülyíteni akarja az emberiséget, hülyítse, de ne minket. Nem nyúlok hozzá, ha rábírájátok, hogy menjen el, ahová akar. De Izrael földjén nem tűröm tovább.

NIKODÉMUS Mondtuk már, hogy megpróbáltuk. Azt mondta, hogy Isten tolmácsának Jeruzsálemben kell elvesznie.

KAIFÁS Legyen úgy, ahogy akarja.

GAMÁLIEL Változatlanul az az érzésem, hogy Isten ellen hadakozol. Ez az ember meg van győződve az igazáról. Ennek az embernek az érveire nem tudunk semmit sem mondani. Ez az ember azt mondja, amit a szívünk mélyén mindannyian, mi is érzünk. Az Örökkévaló nem gondolkodhat egy maroknyi nép, a mi népünk érdekei szerint se. Minden ember az Örökkévaló alkotása. Ez a Názáreti az Isten és minden ember ügyét képviseli.

KAIFÁS Ha Jeruzsálemben marad, én leszoktatom róla. Semmi ellenérzésem nincs iránta. Sajnálom. Sajnálom, mert hülye. Jóságos hülye. Izrael népéé a dicsőség, hogy megszülette az emberiség történelmének általunk ismert legnagyobb álmodozóját. De ebbe az álmodozásába belepusztulhat a nemzetünk. Templomunk, hazánk, mindenünk. Én nem hiszek ennek az ácsnak. Én Mózes Istenének hiszek, aki azt mondta neki, hogy vezesse el Jákob ivadékait erre a Földre, s Józsuet nevelt, aki megtisztította ezt a Földet az itt lakóktól. Dávid parittyájának az Istenében hiszek, aki leteríti nekünk tegnap a filiszteusokat, holnap pedig a... majd megmondom kiket. Várok. Tudok várni és remélni. S minden utódomnak is ugyanez lesz a dolga. Izrael minden felesleges főpapjának. Ha Nekték jobban tetszik: a lelkiismereti kötelessége.

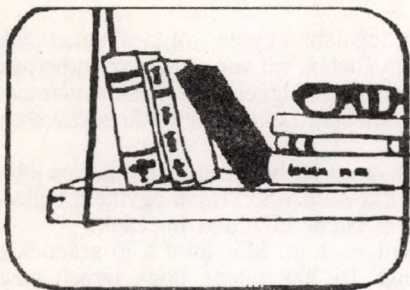
SARAH Szalóme is hallgatja olykor a Názáretit. Megrendítette Szalómét, amikor a Názáreti azt mondta, hogy hatalma van odaadni az életét, és vissza is venni azt.

NIKODÉMUS Nem tudom, mire gondolhatott, de azt tudom, ha Izajásra gondolok, hogy egy embert ketté lehet fűrészelni, de a gondolatait nem. Azok megmaradnak.

KAIFÁS Szerencsére a Názáreti nem ír. Tekercsnei nem kerülnek be a zsinagógákba.

GAMÁLIEL Leírhatják mások.

KAIFÁS Nem bánom, csak héberül ne írják. Bolondítson meg velük másokat, ne minket. Ha egy kicsit jobban ismerheték az embert, a valóságost, s nem a szövegeiteket bűjnatok, ti is megértétek. Lehet, hogy valakiket elbűvöl szavaival. De azok nem embernek valók. Az ember élni akar, s nem keresztre kerülni. S ha egyszer valakik majd a Názáretire fognak esküdni, azoknak a főpapjai és királyai sem fognak mást csinálni, mint amit mi csinálunk, amióta Mózes idehozott minket. Legfeljebb a Názáreti nevében fogják kivégezni őket. De kivégzik őket, ha ezeket a hülyeségeket képviselik.

Franz Segbers

Egy parfüm örökkévalósága

A kapitalizmus mint vallás

Az ég istenei ismét föltűnnek – a piac bálványaként. A kultusz-marketing célja, hogy vallásos módon birtokoljuk az árukat. A reklámstratégiák időközben egész teológiai gondolatépítmenyt alakítottak ki a kapitalizmus vallása körül.

Közel az örökkévalóság ahhoz, aki Calvin Klein „Eternity” nevű parfüm-jét használja. – Otto Kern egy utolsó vacsorai jelenettel reklámozza a legújabb farmerkollekción. Ugyanez a cég ágyékkendővel ábrázolja Ádámot és Évát a Paradicsomban; de miután kiűzték őket onnan, mindketten Otto Kern-farmert viselnek. A reklámplakát alcíme: „Ádámmal és Évával együtt azt kívánjuk, hogy az ember megteremtse Paradicsomát a földön.” – Az egyik cigarettamárka evangéliuma: „Come together!” – Egy bodorított szőke hajú, hosszú fehér ruhájú nő a Thierry Mugler-ház „Angyal” nevű parfümjét hirdeti. – Az egyik férfiparfüm vallási megvilágosodást kínál: A reklámplakáton fénysugár töri át a sötét felhőzetet, s a fénysugárban mennyei jelenésként tűnik föl a „Heaven Chopard” férfiparfüm. – Az egyik testápoló neve: „Voile celeste” – Mennyei fátyol. – Calvin Klein „Eternity for

men”-t (Örökkévalóságot a férfiaknak) ígér egy kölnivizével. – Más cégek egy utolsó vacsorai jelenetben mezelen mellekkel megjelenő nőikkel próbálják ugyanezt elérni, vagy apácákat mutatnak, akik cigarettázásra csábítanak. – A Benetton cég Jézus megfeszítésével reklámoz: a vad római katonának elegáns és könnyed Asolo csizmát viselnek.

Semmi, még a vallási jelképek sem mentesek attól, hogy ki ne használják őket a forgalom fokozására. Hermann Barth, a Németországi Evangélikus Egyház elnökhelyettese élesen kifakadt a keresztény jelképek leértékelése ellen: „Az embereknek nemcsak természetes, hanem jelképes erőforrásokra is szükségük van, amelyek ösztönzést és tartást adnak az életnek... Aki szándékosan kárt okoz ezekben vagy tönkreteszti őket, az nem kevésbé bűnösen cselekszik, mint azok, akik megmérgezik és elpusztítják a föld természetes erőforrásait.”

tuálisak. Isten helye ezért megüresedett, és az áru-reklámozás tölti ki. Mivel a piacok túltelítettek, a reklámoknak a szokványos értelemben nincs esélyük arra, hogy eladhatóvá tegyék a termékeket. A szerzők ezért új piacosítási stratégiát fejlesztenek ki: a kultusz-marketinget. „Mert csak így lehet a fogyasztási javak túltelített, globalizálódó piacán forrón »megkívántta« teni banális termékeket” (11). Az emberek spirituális keresése áldás a forgalom növekedése számára.

Karl Marx iskolájában

Hogy kihasználhassák a vallást a forgalom növelése érdekében, Marxhoz fordulnak kölcsönért. Marx halott. De most éppen ott támasztják föl, ahol nem vártuk volna. A marketing stratégiái éppen Marx kapitalizmus-analízisét teszik magukévá. Ugyanarra az analitikai nézőpontra helyezkednek, mint ő. A reklámemberek és Karl Marx közös kiindulási pontja az a szembeötlő tény, hogy a világ „árak roppant gyűjteménye” (K. Marx, A tőke, Berlin 1977, I, 49). A világnak ez a jellemzése ma sokkal gigantikusabb méretekben érvényes, mint Karl Marx korában. *Marx az áru kettős karakteréről beszél. Van csereértéke, és van használati értéke.* A két reklámszakember „grandiózus meglátásnak” nevezi ezt a megkülönböztetést (199). Az áruk nem csupán egyszerű használati javak, nem csupán szükségleteket elégítenek ki, hanem önálló életre is kelnek. Kezeiknek terméke uralodik az emberen. Ezt a folyamatot Marx az áru fétis (= vallásos tiszteletben álló tárgy, bálvány)-jellegével magyarázza. Ezért is kölcsönöz teológiai fogalmakat: Az áru „igen bonyolult dolog, tele metafizikai finomságokkal és teológiai szeszéllyel..., valami érzékeny érzékfeletti” (A tőke, 85).

A reklám tölti ki az egyházak hagyta űrt

Morális intelmekkel azonban nem lehet elintézni a dolgot. *A vallási jelképek értékesítését stratégiailag tervezzük meg, amint ezt két marketing-professzor kimutatta.* „A vallás funkciójából kiindulva akarjuk értelmezni a marketing új stratégiáit” – írja Norbert Bolz, az Esseni Egyetem kommunikációelméleti professzora, és David Bosshart, a neves svájci Duttweiler Intézet trendkutatója közös könyvében, amelynek címe: „Kultusz-marketing: A piac új istenei” (Econ Verlag, Düsseldorf 1995). Alig egy év elteltével már a második kiadása jelent meg ennek a marketing-szakkönyvnek. A két professzor a reklámot állítja a vallás funkciójának megüresedett helyébe. Egész teológiai gondolatépítmeny bontja ki a kapitalizmus vallását. A teológia és az egyházak azonban sajátos módon nem veszik tudomásul ezt az új vallást, csodálkozik egyik interjújában N. Bolz (Publik-Forum, 1996/22).

A szerzők bizonyítják az egyházaknak, hogy spirituális sivatagot hagytak maguk után. Miután alkalmazodtak az értelmetlenségig varázsát veszített modernitáshoz, nincsenek többé abban a helyzetben, hogy segítséget nyújtsanak

az élethez. „Éppen a mi oly közömbös korunkban mérhetetlen igény van az istenekre” – diagnosztizálják a szerzők a vallás jelenlegi helyzetét. „Az istenek, akik eltűnnek a vallások egéről, most a piac bálványaként tűnnek föl újra.” A jelenkor nagyon is vallásos: „A modern vallásosság helyszínei nem a hagyományos templomok, hanem a fogyasztás templomai” (218 – az idézett könyv oldalszáma). A világnak a tudomány által végrehajtott varázstanításával szemben a marketing emberei „az esztétikai újjávarázsolás stratégiájára építenek” (11).

Ezt a vallási helyzetet használják ki a piac stratégiái. Az egyházak a „modernitás csapdájába” estek. Attól szenvednek, hogy a realitásnak és a modernitásnak olyan jól megfelelnek. Ilyen körülmények között nem képesek többé teljesen fölntartani a halhatatlansággal, az örökkévalósággal, a lélek üdvösségével kapcsolatos ígéreteiket. „Ezeket a régi nagy eszméket és ígéreteket most a marketing és a reklám ragadja magához mohón”, mondja Norbert Bolz az említett interjúban. Az egyházak szerinte túlságosan felvilágosultak és túl kevésbé vallásosak, túlságosan modernnek és túl kevésbé ri-

A két piaci stratégia azt tanulta Marx-tól, hogy az áru kettős karakterrel bír. *Ebből két következtetés vonható le és hasznosítható a piaci stratégiára nézve: Egyrészt az áru titkának semmi köze sincs használati értékéhez.* Az áruk nem egyszerűen csak fogyasztási javak, hanem vágyakat testesítenek meg. A kapitalista termelési mód mozgatórugója ezért nem az áru használati

értékében rejlik, nem is az igényekben, hanem inkább az áru csereértékében. Csak a csereérték teremt nyereséget. Másrészt csak a vallás világában történik meg ugyanaz, ami az áruval történik: valami érzékfeletti érzékileg foghatóvá válik. Az áruk világa és a vallás világa között analógiák állnak fenn. Marx e megfigyeléséből a reklámemberek ezt a következtetést vonják le: „Az áru titka és a vallás titka egy és ugyanaz” (199).

Visszatérését ünnepli a fetiszizmus

A fetiszizmus-kritika csak kevés figyelmet tudott kelteni a marxista gondolkodásban. A fetiszizmus a keresztény teológia számára sem volt téma, jóllehet Karl Marx kapitalizmus-kritikája központi kategóriájaként alkalmazza ezt a vallástudományi fogalmat. Marx a láthatatlant akarja láthatóvá tenni fetiszizmus-elméletével. Amikor emberek javakat cserélnek ki, az áruviszonyok valami másnak tűnnek föl, mint amik valójában. Az áruk mintegy szubjektumokká változnak: áru-szubjektumokká. Képesek hatalmat gyakorolni az embereken. „Az emberi fejek szüleményei az emberek fejére nőttek. Ők, az alkotók, meghajoltak alkotásaik előtt” (K. Marx, Korai írások). Az emberek termékei önálló életre képes alakokká változnak.

Érdekes, hogy a marketing-stratégiák újra fölfedezik és értékesítik ezt a marxi elméletet. Bár osztják Marx analízisét, de az érdekük más. Marx meg akarja szabadítani az embert az áldozatok követelő fétistől. Fetiszizmus-kritikája felszabadító szándékú. Bolz és Bosshart azonban a fétis áldozati kultuszára akarnak ösztönözni. E cél elérése érdekében tanulnak Marxtól, ill. Marx megfigyeléséből az áru kettős karakterét illetően. Marx átláthatóvá akarja tenni a „gazdasági misztifikációt”, hogy kiküszöbölhesse azt; a tőke két stratégiája azonban éppen a gazdasági misztifikációt akarja, és ennél fogva „az áru fetiszizmus rosszallásának megszüntetését” követeli (210). Mintegy bosszút állnak Marxon – aki fényt derített a leplezett elnyomó mechanizmusra –, amikor feltárást arra használják föl, hogy embereket ismét függőségbe taszítsanak. A világ varázstanításával szemben az „esztétikai újjavarázsolás stratégiájára” építenek (11). Vissza akarják fordítani a befeszítetlenül maradt felvilágosodást.

Kultusztermékek —

a végtelen megkívánás csalétkéi

A piac saját határaiba ütközik. A piac telített, és ezért átláthatatlan. De mi a teendő, ha a piac túltelített? A marketing ezzel a kérdéssel foglalkozik. A reklámszakemberek alapkézise ezért így hangzik: „A túltelített piacon a marketing elsődlegesen nem azzal

foglalkozik, hogy (kiszámítható) igényeket elégítsen ki, hanem azzal, hogy elszórja a végtelen megkívánás csalétkéit” (245). A reklámstratégia ezért nem az igényeket célozza meg, hanem a megkívánást. Ennek az emberi megkívánásnak a célja azonban olyasmi, amit nem lehet megnevezni. Az ember csillapíthatatlan vágyakozásából és kívánságokból él. Az emberi megkívánás eredete az ember alkotásában rejlik. A dolog vallási jelleggel bír. Ágoston klasszikus megfogalmazásban fejezte ki ezt a vallási vágyakozást: „Nyugtalan a lelkem, amíg meg nem nyugszik Benned, Istenem.”

Hogy az árukat kapcsolatba lehessen hozni a végtelen iránti csillapíthatatlan vágyakozással, kultusztermékeké kell fölmagasztalni őket. Azok a termékek, amelyeket a kultusztermékek dicsfényével vesznek körül, itt és most oldják meg a problémákat. A hétköznapi kívánságok, gondok és vágyak szerint tájékoznak. Ha kitekatot vásárol, elnyeri macskája szeretetét. Calvin Kleinnel eléri az örökérvényesítést. A C-osztályú Mercedes biztosítja Önt arról, hogy az érzelmek kormányozhatók” (249).

A vallás tájékozódást kínál az élethez. A vallás e tájékoztató-eligazító funkciója mutatja meg a zsákutcából kivezető utat a túltelített piacok kapitalizmusa számára. Tekintettel a termékek sokaságára, a vallás és az áru összekapcsolása lehetővé teszi a helyes választást, és meghatározott márkákhoz és termékekhez köti a fogyasztót. A termékek „a hit támaszaivá” válnak (245). A Nike nem Reebok, és nem Adidas, és nem Puma. Nem tornacipőket kell eladni. A választás nem ésszerűség és gazdaságosság, hanem hit kérdése. A tornacipővásárlás hitvallássá válik: »Adidason kívül más tornacipőid ne legyenek, így szól az Úr, a te Istened.« A tornacipő banális termék, hasznos a sportoláshoz. De most valamely hitközösséghez tartozás ismertetőjegyévé válik: »Az Adidas hitközösséghez tartozol. Dönts a vásárláskor, és kövess engem!« – „Maga a kapitalizmus vált a legerősebb vallássá... Maguk az áruk válnak a legerősebb vallássá. Röviden: A kapitalizmusnak sikerült isteneinkké emelni az árukat” (248). A tornacipő iránti banális igény az áruk mennyországába emel. Ugyanazon kultusztermékek hitközösséget hívnak életre. A fogyasztói kultuszközösségben éppen a fiatalok válnak leginkább áldozataivá ennek a közösségesítési kényszernek. Aki nem a legújabb Adidas cipőt viseli, annak sorsa a kiközösítés.

A kapitalizmus

mint ultimatív vallás

A kapitalista piacgazdaság megteremtette az ember mint homo oeconomicus képét, tehát annak az embernek a képét, aki racionálisan, saját érdekeinek megfelelően viselkedik. Csak az önérdeket ismeri és azt, ami neki magának hasznos. Az a hit lelkesíti, hogy a sokak magánérdeke a közösség javává összegződik. Ennek a homo oeconomicus-nak a tikörképe a homo consumens, akinek élettartalma abban áll, hogy elfogyassza a legmagasabb formájúvá fejlődött homo oeconomicus „roppant árugyűjteményét” (Karl Marx). A homo consumens mindig is a homo oeconomicus komzumiódója volt (Erich Fromm), a konzervatívok és balladaliak kritikájának tárgya. Fromm attól félt, hogy „az ipari társadalom megteremti majd az üres embert, aki szükségleteinek rabszolgája lesz” (Konsumidiotismus, in: Neues Forum 17, 1970). A túltelített piacok kapitalizmusa új „konzumiódót” szül: „a túltelített piacok homo consumptorát” (245). Ő az ökonómiai vallás embere.

De a piac vallása nem elégszik meg pusztán a fogyasztással. „A passzív fogyasztástól az aktív devócióig (vallásos hódolatig) vezető lépés a döntő” (356). A piac istenei aktív tiszteletet, devóciót követelnek. A tőke már csak egyetlen szabadságot engedélyez az áru vallásának hívei számára: azt, hogy szabadon táncolhatnak az aranyborjú előtt. „A túltelített fogyasztási piacok stádiumában lévő kapitalizmus e világ ultimatív »utolsó« vallásává válik” (22).

Ez az ember azonban végül önmagát szünteti meg. Még csak az aranyborjú előtt sem fog táncolni, hanem ő maga válik áruvá. Már nem a javak és áruk felhasználása és elhasználása, már nem az aranyborjú előtti tánc áll a közép-pontban. „Szimbolikusan szólva: az ember a javak között él. Már nem úgy határozza meg önmagát, mint aki a javak fölött áll: Íme, egy szubjektum, aki kiválaszt egy objektumot. A termékek szimbólumhordozók, és a vásárlók – hála a termékeknek! – a termékek révén maguk is szimbólumhordozókká lesznek” (231). A szubjektumot fölvaltják az áruk, és többé nem létezik. „Az ember hasonlatossá válik ahhoz, amit tisztel” (Kuno Fußel: Der Kult des Goldes, die Zerstörung des Menschen und der Zorn Gottes, in: Jacob-Moneta-Segbers, Die Religion des Kapitalismus, Luzern 1996, 149). Akárcsak maguk az áruk, a szubjektum is szimbólumok hordozójává alacsonyul. Más érdekesség nincs az emberben. Az áru megeszi az embert.

„Vallásháborúk a túltelített piacokon”

A kapitalizmus vallásának is megvan a maga hitvallása, és ez a vallás is misszionál. Bolz és Bosshart szerint lejárt az egyházak mint tájékoztató és az élethez segítséget nyújtó intézmények ideje. „Ezt a részt ma a hitvalló fogyasztás tölti be. Ez azt jelenti: *Valamilyen kultusztermék vásárlásával hitvallást teszek egy bizonyos téma mellett, amely a termékhez kötődik.* Az olyan cégek, mint a Body Shop, a Patagonia vagy a Ben & Jerry's, de a Benetton, az Esprit vagy a Burton is, egészen határozott hitvallási igényeket elégítenek ki: Azért vásárolok meg egy terméket és azonosulok vele, mivel biológiai-dinamikus kritériumok szerint állították elő, mivel ezáltal támogatom az esőerdők védelmét, mivel ezáltal felhívjuk a figyelmet a háborúra... A termék minőségének élménye találkozik a spirituális hitvallással... *Ez konkrétan azt jelenti: Önkéntesen beleegyezem tudatom misszionálásába.* Ezt fejezi ki a hitvalló fogyasztás megnevezés” (253). Az áru maga válik valamilyen szociális üzenet hordozójává. Maga az áru válik evangéliummá, amely kiáll az esőerdők megőrzéséért, tiltakozik a háború ellen stb. Ha a politika csődöt mond is – az áruk üzenetek a Jóról.

A túltelített piacok kapitalizmusában teljes keménységgel folyik a harc a piaci részesedésekért. Ebben főszerep jut a marketingnek. *A kapitalizmus vallása nyíltan agresszív. A gazdasággal összefüggésben elutasít minden beszédet az etikáról.* A totálisan mobilizált piac „nem humanista érzületet kíván meg, hanem a háború művészetét” (34). Bolz és Bosshart „a túltelített piacokon folytatott vallási háborúkra” szólítanak föl a Levi's, az Otto Kern vagy az Armani farmerek melletti helyes hitvallás érdekében.

A fogyasztás spiritualitása

A kapitalizmus megalkuszik azzal, hogy ez a csillogó konsumvilág nem lehetséges a fonákja nélkül: *A Harmadik világ és azok nyomora nélkül, akik ki vannak zárva a fogyasztásból.* Ezért kollektív tehermentesítésre van szükség a kultúrákritikus játékrontókkal szemben, akik mindig is összefüggést láttak egyesek fölöslege és mások szegénysége között. A vallásosan megmagasított, csilapíthatatlan fogyasztás egyúttal a szegények és a föld erőforrásainak határtalan kizsákmányolását jelenti. A gazdagok szó szerint megsemmisítik a föld javait, amelyek elegendőek lennének mindenki számára. Tombol a pusztádonizmus, amely egyedül a maga számára akarja elnyelni a föld javait. A vallás azonban e tekintetben is hasznos lehet, hiszen ismeri a bűnbocsánatot. *Tehát: a fogyasztást meg kell szabadítani*

a rossz lelkiismerettől. A fogyasztót fél kell menteni. „A fogyasztáshoz nem kapcsolódik többé rossz lelkiismeret, mivel a bevásárlás aktusát rituális cselekvéssé stilizálják” (355). A környéklen fogyasztás áldozatait pedig láthatatlanná teszik.

A kritikus gondolkodásnak ezért ki kell tágitania a kapitalizmus általi kizsákmányolás fogalmát. Nem csupán a dolgozó embert zsákmányolják ki az értéktöbblet leföldözésével. *A kapitalizmus az ember lelkét is meg akarja szerezni.* Le akarja földözni a „spirituális értéktöbbletet” is, ezért vonja be a lelket is a profit szolgálatába.

A fogyasztás kultusz. A kapitalizmus vallásának nincs szüksége dogmákra, csak kultuszra és rituálékra. Ez a kultuszvallás „a fogyasztás spiritualitását” fejleszti ki (355). Maga a fogyasztás válik fogyasztási élménnyé. Ebben áll a „vallásos” tapasztalat.

Vasárnap is friss zömlé: az „emberiség álma”

„A kapitalista vallás kultusza folyamatos; minden nap az árufetisizmus ünnepe... A kapitalista vallás kultusza természetesen az áru kultusza. Ez konkrétan azt jelenti, hogy a csereérték a vallási megdicsőítés tárgyává és a vallási mámor eszközüvé válik” (223-224). A fetisizmus újra étellel telik meg, tisztelete a kapitalista kultusz egyetlen tartalmává válik.

Ennélfogva nem maradhat szabadon semmilyen idő, amely a termelés vagy a fogyasztás rendelkezésére állhatna. Meg kell hosszabbítani az üzletek nyitvatartási idejét. A vasárnapokat meg kell szüntetni. Az egyházi ünnepnapok fölöslegesek, hiszen azok a kultikus tisztelet időszakai. A Frankfurter Allgemeine Zeitung nem szégyellte az üzletek nyitva tartását módosító törvény megszületése után az „új bevásárlókorszakról” írt cikkében ezt írni ama fotó alá, amely egy boldog családot ábrázolt valamelyik pékségben: „Az emberiség egyik régi álma válik valósággá: friss zömlé vasárnap is” (1996. nov. 4., 3. o.). Az emberek víziói abban merülnek ki, hogy zömlét vásároljanak. Olyan társadalmi célt propagálnak ezzel, amely abból áll, hogy korlátlanul fogyaszthassunk. Országszerte fellélegeztek az emberek, amikor meghosszabbították az üzletek nyitva tartását: így több időt teremtettek az áru kultuszára. Korunk nem engedheti meg magának, hogy az áruvallás kultuszidejének ne álljon teljesen rendelkezésére. *Az élet teljes ideje a piac isteneit illeti.*

A kapitalizmus ultimatív vallásának korában az ember hagyja, hogy árukkal szúrják ki a szemét. Azért él, hogy fogyasszon. Az az isten, akit imád és tisztel, nem más, mint az áru, amelyet a kapitalista piac rendelkezésére bocsát. Az embert azáltal is le lehet ala-

csonyítani, hogy túlságosan kis célokkal fizetik ki. *Az ember vágyakozása az élvezés élvezetében merül ki.* Isten egyedül elég, mondta Avilai Teréz. A kapitalizmus vallásának embere így alakítja át ezt a mondatot: Az áru egyedül elég. – *Nem éhezi már az igaz életet. Kielégült.*

Az érem másik oldala

A kultusztermékeknek megvan az áruk. A „spirituális értéktöbbletért” (206) készpénzzel kell fizetni. *A különlegesség, a kultikus aura az árban csapódik le.* Marx azzal, hogy rámutat az áru kettős karakterére, láthatóvá akar tenni valami láthatatlant. Ezért ír így A tőkében: „Az áruk nem képesek maguk elmenni a piacra, és önmagukat kicserélni. Ezért őrzöik, az áruk tulajdonosai után kell néznünk” (i.m., 99. o.). Ám a kultuszmarketingben sehol sem esik szó a tulajdon-, s főleg nem a hatalmi viszonyokról. Kinek hasznos az aranyborjú körüli tánc? Ki viszi színre a táncot? Ezeket a kérdéseket nem teszik föl és nem válaszolják meg.

Az áru kultusza elfedi, hogy a kapitalizmus vallása mértéktelenül kizsákmányolja az embert mint fogyasztót; olyan vallás, amely még az ember spiritualitása és vallásossága előtt sem hajt fejet. A kultuszmarketing az ember totális igénybevételének gigantikus stratégiájaként lepleződik le. *A bálványának mindent föl kell áldozni – a lelket is.* A kapitalizmus fölzáblja a lelkeket.

A farmerruhák és tornacipők a globális Dél országainak kizsákmányolását jelképezik. Ezeket a kultusztermékeket többnyire olyan országokban állítják elő, ahol alacsony a munkabér. Éhbérért varrják a farmerokat Malajziában, gyártják az Adidas cipőket a Fülöp-szigeteken, s a Reebokot Indonéziában. Ott, ahol lábbal taposnak az emberi és szakszervezeti jogokat, a kapitalista termelés jól érzi magát. E kultusztermékeknek a gazdag centrumokban keletkező „spirituális értéktöbblet” csak fokozza a kizsákmányolás mértékét. A kapitalizmus spiritualitása láthatatlanná teszi az áldozatokat.

A túltelített piacok kapitalizmusa a világ helytelen észleléséből indul ki. Nem a túltelítettség az első számú világprobléma, hanem a javak egyenlőtlen elosztása. Miközben a központokban azon kell töprengeni, hogyan lehetne a túltelített piacokon tovább növelni a forgalmat, a világ népességének nagyobbik része minimális igényeit sem elégítheti ki. Az ő igényeik nem számíthatnak, mivel nem tudnak fizetni. A túltelített piacok kapitalizmusa olyan kapitalizmus, amely rég kiegyezett azzal, hogy a lakosság bizonyos csoportjai, sőt egész népek ki vannak zárva a javakból és az emberhez méltó életből. Számukra nincs más lehetőség, mivel csak annak a másik gazdálkodási

és elosztási formának van létjogosultsága, amely a tőke logikájának megfelelően fosztogat és mindent elnyel. *Az áru kultusza: a kizártak halála melletti döntés ideológiai felépítménye.*

Az olcsó előállítási költségek és a magas eladási árak iránti kapitalista sóvárgás közben megbosszulja magát. Mert az a logika, amely egész népeket kizsákmányol és kevesek érdekeinek vet alá, ugyanaz, mint amelyik sivataggá teszi a földet, s a magas nyereség érdekében mérgekkel és vegyszerekkel teszi tönkre.

Ezzel a logikával szembeszállva most olyan termékek jelennek meg a piacon, amelyeket mérgek és vegyszerek mellőzésével állítottak elő. De a kultuszmarketing stratégiái ismét utolérlik a piac e disszidenseit, s újból kultusztermékeké teszik a szóban forgó árukat: Sikkes dolog olyan farmerokat hordani, amelyeket nem vegyszerezett gyapotból gyártottak. Ezt a gyapotot olyan kultusztermékként viszik piacra, amely az ökológiai felelősséget reklámozza. A kapitalista logika utoléri a kapitalista termelés alternatíváját is: a kör bezárul. *A kapitalizmus nem engedélyez különutakat.*

Ellenállás a piac bálványának

A kapitalizmus nemcsak anyagi javakat „produkál”, hanem bálványimádást is. Ez a bálványimádás a hatalom kiterjesztésének egyik formája. „Ha a gazdaságilag uralkodó hatalom képes létrehozni ezt a spirituális dimenziót, ezzel megnöveli hatalmát” (P. Richard: Die Anwesenheit und Offenbarung Gottes in der Welt, in: Concilium, 28. évf., 4. füzet, 301. o.). Az a társadalom, amely átadja magát a bálványimádásnak, nemcsak gazdasági, hanem spirituális uralom alatt is áll.

A nyugati kultúrában kétfajta vallás él egymás mellett, messzemenően konfliktusmentesen: a kapitalizmus vallása és a keresztény vallás. Sőt, a kapitalizmus vallása képes volt bekebelezni a keresztény vallást. Isten tisztelétét átalakította bálványimádássá. A karácsonyi ünnep, Jézus születése istállóban, szegényes körülmények között, az áru vallásának mámorító ünnepévé zuhlott le. Ténylegesen egy valóságilag toleráns pluralizmus uralkodik, amely jellemző a modern korra. Ez a pluralista tolerancia azonban csak addig létezik, amíg nem érinti a központi kultuszt. A Római Birodalom jó példája ennek a vallási türelemnek: Szabadon lehetett gyakorolni a különböző vallásokat és kultuszokat, sőt fölvtették őket a pantheonba, föltéve, hogy nem

kérdőjelezték meg a központi császárkultuszt. De ahogy akkoriban, a Római Birodalom korában érvényes volt, ugyanúgy ma is: *Aki hozzányúl a társadalom központi kultuszához, az megtapasztalja a hatalom kezét.*

Gottfried Brakemeier, a Lutheránus Világszövetség elnöke 1996. szeptemberében, Genfben, a Lutheránus Világszövetség évi közgyűlésének megnyitóján a „világgazdasági háborúval” szembeni ellenállásra szólította föl az egyházakat. *A keresztényeknek nem lenne szabad kiegyezniük a neoliberalis gazdasági rendszerrel.*

Brakemeier szembefordult a modern kor világias önértékelésével is: „A világias (szekuláris) világ egyáltalán nem hitvallásmentes. Csak hajlamos arra, hogy elleplezze hitvallásait... Nem a hitetlenség ellen kell harcolni, mert hitetlenség nem létezik. Csak a hiték egymásmellettsége létezik, és a köztük folyó küzdelem.” A Református Szövetség mammonellenes programot akar kifejleszteni. Az egyházakban szaporodnak a totális piac ellen irányuló hangok.

A világiasság homlokzata elrejtí az élet bibliai Istene szerinti tájékozódás és a korlátlan növekedés bálványkultusza szerinti tájékozódás közötti mély konfliktust. „A Mammon akkor tud uralkodni, ha az emberek legfőbb célként fogadják el a folytonos pénzszaporítás rossz végtelenségét, s ennek megfelelően is viselkednek” (Kuno Füssel, i.m., 148. o.). *Ha tehát a túltelített piacok kapitalizmusának e vallását nem győzzük le az égben, akkor nem fogunk tudni védekezni ellene a földön.*

A Biblia fétiskritikája

A bibliai fetiszizmus-kritika aktuális jelentőségűvé válik ebben az összefüggésben. Izajás 44. fejezete klasszikus példája a felvilágosult bibliai fetiszizmus-kritikának. *Izajás mítosztalanítja a fétist: A kovács megmunkálja vasat, az asztalos a fát, a szobrász megformálja az arcot. Izajás ironikusan írja le, mi történik azután az anyaggal. A fa egyik részével az ember megsüti a kenyerét, a másikkal bálványokat csinál magának (Iz 44,19). A bálvány magunk gyártotta termék. Az ember azonban természetfölötti képességeket tulajdonít neki, és letérdel kezeinek terméke előtt. A halált életnek állítja be.*

Az Istenről szóló bibliai beszéd felvilágosító hagyománya mítosztalanítja a bálványokat, és felimerhetővé teszi az áldozatokat. Oly módon válnak láthatóvá, amilyenek. Ezért Martin Buber is „semmiknek” nevezi a bálványokat.

Isten tisztelete mindenekelőtt a bálványimádás tagadása. *Ebben annak a szabadságnak a szelleme tükröződik, amely a bibliai Kivonulás óta Isten nevé-*

vel kapcsolódik össze. A próféták ezért bálványimádást emlegetnek abban az összefüggésben is, amelyet az újkorban önmegalázással, önmagunktól való elidegenedéssel, alávetettséggel és a szabadság hiányával írunk le.

Amikor Bolz és Bosshart a kultuszmarketing koncepciójával „az árufetizmus rosszallásának megszüntetését” akarják elérni (210), akkor azt a szabadság-elképzelést teszik prédává, amelynek mind a bibliai hagyomány, mind az európai felvilágosodás elkötelezettje. Ma úgy tűnik, mintha az elidegenedésről alkotott elképzelés teljesen idejétmúlt, vagy a modern előtti kor maradványa lenne.

A bálványokat fel kell áldozni

Kapitalizmus-kritikájában Marx teológiai fogalmakat használ, s a bibliai forrásokból táplálkozó éthosz alapján fetiszizmusként, avagy bálványimádásként kritizálja a kapitalizmust. Marx mintegy a közgazdaságtantól a teológia kritikájához vezető utat járja be. A túltelített piacok kapitalizmusa ellentétes irányú úton halad. A közgazdaságtanból vallás lesz.

A miénkhez hasonló, magukat világiasan értelmező koroknak is megvan a vallásuk, hangsúlyozzák a reklámstratégiák. „Csak nem szabad (ti. a vallást) a hivatalos egyházakban keresni. A modern vallásosság helyszínei ma nem a hagyományos értelemben vett templomok, hanem a fogyasztás templomai (az áruházak)” (217).

A túltelített piacok kapitalizmusa ellen irányuló minden kritikának ezért azzal kell kezdődnie, hogy *ne higgyük el a kapitalizmus uralkodó vallásosságának világiasságát. „Világiassága” (szekularitása) mögött a korlátlan fogyasztás és az emberi szükségletek végtelen fokozásának vallása rejtőzik.*

A modern világszemlélet lebecsülte a vallást, s ez katasztrofális tévítétekhez vezetett: szabaddá tette a teret a kapitalizmus kendőzött, de ettől még nem kevésbé jelenvaló és hatékony vallása számára, annak minden pusztító kihatásával együtt.

Az ember humanitásának tervezete feroz kockán. Kevesek profitéhsége azt kívánja, hogy feláldozzuk neki a humanitást. A piac bálványa egy halálos spirál csalékeit szórja szét, s ezért mélyélesen destruktív vallást képvisel. A túltelített piacok kapitalizmusában jelentkező hedonizmus halálos spirálja ellen nemcsak politikai, hanem teológiai ellenállást is kell hirdetni. Az ember humanitása érdekében el kell tűnnie ennek a bálvány-nak, hogy ismét helyreállítható legyen az ember méltósága.

Fordította: Gergely G. András

Forrás: Junge Kirche, 1997/4

Franz Segbers a Friedewald-i Evangélikus Társadalomtudományi Akadémia teológiai docense.

FELHÍVÁS!

Kérjük Olvasóinkat, hogy az impresszumban foglaltak szerint **április végéig** újítsák meg előfizetésüket.

„Ezen a kapitalista rendszeren túl kell adni”

Beszélgetés Gregor Böckermann-nal

„Csuhas szocialistának” vagy „magányos pusztaban kiáltónak” tartják a Fehér Atyák 55 éves tagját, Gregor Böckermann, aki évek óta elkötelezetten küzd az igazságosságért a Harmadik világ ügyében, és különösen a szegény országok adósságainak elengedéséért. A szerzetes a civil engedetlenségtől sem riad vissza, és ezért már börtönben is ült. Misszionáriusként meghatározó tapasztalatokat gyűjtött hosszú évek alatt Algériában. Beat Baumgartner, a „Wendekreis” folyóirat szerkesztője készítette vele a következő beszélgetést.

Pater Gregor Böckermann, az Ön alaptézise, amelyet számos előadásán képvisel, így hangzik: „Keresztények nem lehetnek kapitalisták.” Miért nem?

Ezt a kijelentést algériai tapasztalataim és az algériaiak biztatása támasztják alá: „Menj vissza a te kapitalista Németországodba, és ott változtasd meg a struktúrákat, akkor többet teszel országunk felépüléséért, mint ha itt dolgozol fejlesztési segítőként.” Mindenekelőtt az a tapasztalatom, hogy az afrikaiak a keresztényeket kapitalistáknak és elnyomóknak tekintik. És azt mondják: „Menj és változtasd meg a helyzetet. Tönkretesz bennünket, nem jutunk előbbre, nem élhetünk emberhez méltó életet.”

Most ismét Németországban élek már jó nyolc éve, hogy eleget tegyek ennek a megbízásnak, és hogy itt változtassam meg az igazságtalan struktúrákat. Ezért mondhatom: Keresztények nem lehetnek kapitalisták. Látom, hogy mi határozza itt meg a gazdaságot, a gazdaságosság — o. k. —, de a profit is, és hogy a profit, és nem az ember áll a középpontban. Ma már nincs szükségem az algériaiakra, hogy felismerjem, ez a rendszer mind több áldozatot követel. Frankfurtban is lépten-nyomon meg tudom Önnek mutatni, hogy a kapitalizmus áldozatokat követel: a hajléktalanokat a Majna hídjai alatt, a kábítószereseket a Taunus létesítményben vagy a pályaudvarnegyedben, és a munkanélkülieket. Ez a rendszer egyre több áldozatot követel, és ez — biztos vagyok benne — nem felel meg Jézus szellemének. Ezért nem lehetnek a keresztények kapitalisták.

A profithajhászat áll tehát a szabad piacgazdaság középpontjában...

Igen, nem az ember áll a középpontban, hanem a profit. Nem rég kérdezte tőlem egy holland professzor: „Hogyan döntsön egy holland vállalkozó, ha választania kell a hollandiai és a magyarországi dolgozók érdekei között, ahol szintén beruházott?” Ez, úgy tűnik, dilemma a vállalkozónak — és feltételezem is a jószándékát —, ennek ellenére inkább aszerint fog dönteni, hol keres a legtöbbet, és csak másodsorban fog az emberekre gondolni, a magyarországi és a hollandiai dolgozókra. Úgy gondolom, Jézus nyomán nem lehet alternatíva, hogy a profit vagy az ember. Látnunk kell, milyenek az esélyeik a hollandoknak, és milyenek a magyaroknak a munkára és az emberhez méltó életre.

A kritikus keresztények tulajdonképpen nem hontalanok ma, ha arra gondolok, hogy a reálisan „létező szocializmus” összeomlása után nincs más vízió, mint a neoliberalizmus és a szabad piacgazdaság?

Amikor nyolc évvel ezelőtt visszatértem Németországba, és kijelentettem: „A kapitalizmust le kell győzni, hogy az algériaiaknak is legyen reményük”, mintegy falnak rohantam. Németország újraegyesítése és a fal leomlása óta egyre több embernek nyílt fel a szeme, mivel a tulajdon kapitalista rendszerünk áldozatának érzik magukat. Az ember ma már nem olyan hontalan, mint nyolc évvel ezelőtt. És a keresztényeknek sem kell azt mondaniuk: „Nincs semmi elképzelésünk, gyökértelenek vagyunk.” Én ugyan még mindig azt mondom, „szocializmus”, de épp úgy hivatkozhatnánk — nem mondanám, hogy a kereszténységre, de — Jézus Krisztusra.

A kereszténység két pillére fontos számomra. Minden egyéb tulajdonképpen teológiai szemét, és sajnos sokkal inkább a teológiai szeméttel foglalkozunk az egyházban és a társadalomban. Először is: Jézus eljött, és egy olyan Istenről szólt, aki minden embert szeret, olyanak amilyenek, és nem azért, amit teljesít és termel, vagy fogyaszt. Azért, mert egyedi vagy, azért szeret Téged. Minden reggel felkelhetek, és azt mondhatom: „Elfogad olyanok, amilyenek vagyok — a hibáimmal, gyengeségeimmel és egyedi mivoltomban.”

A második pillér is ebből következik: Jézus mindig a gyengék és az elnyomottak oldalán áll. Azt akarja, hogy a vakok lássanak, a békák járjanak, és a meggörnyedtek felegyenesedjenek. Ha azt mondjuk, hogy őt

követjük, úgy kell cselekednünk, mint ő. Erre a bizonyosságra, hogy egyediek vagyunk, akiket szeretnek, olyan társadalmat építhetünk, amelyben jövője van minden embernek északon és délen, és még hazánk szegényeinek és gazdagjainak is.

A peremre szorítottakért és az elnyomottakért folytatott harcot — ahogyan Ön mondja — az a tény gátolja, hogy az egyes országok politikájának mind kisebb a jelentősége a nemzetekfeletti gazdasági fejlődés következtében. Milyen lehetőséget lát itt az elkötelezett keresztények répszére?

A nemzetekfeletti cégek és bankok hatalma óriási probléma. Az EU nagy tüske a szememben. Persze nagyon jó útleveél nélkül Franciaországba vagy Hollandiába utazni. A tőke azonban már rég átlépte ellenőrzés nélkül a határokat. Ez megint csak azt bizonyítja, hogy ma a tőke kormányoz, és hogy egy egészen más Istent imádunk, mint Abraham Istenét és akit Jézus hirdetett. Ma éjjel-nappal a tőkét imádják. És azután vasárnap tíz és tizenegy között megpróbáljuk egy óra hosszat épp az ellenkezőjét prédikálni és tanítani. Kilátástalan a helyzetünk, ha nem avatkozunk be a politikába és a nemzetekfeletti társaságok hatalmába. *Tiltakoznunk kell* a határok felszámolása ellen, nem primitív nacionalizmusból, hanem azért, hogy a tőke ne törhessen még nagyobb profitra. Ma pénzmilliárdok keringenek a föld körül csak azért, hogy kispekulálhassák, nem adnak-e vajon pl. Tokióban egy negyed pfennigget többet a dollárért. Feltétlenül tiltakoznunk kell a *tőke korlátlan áramlása* ellen.

Ön hosszú ideig Algériában volt misszióban. Ez az időszak biztosan hatott az Ön politikai nézeteire. A szocializmus algériai változata azonban nem tűnt éppen túl sikeresnek. Hogyan látja Ön ezt ma?

1968-ban — hat évvel a függetlenség kivívása után — érkeztem Algériába, és nagyon megragadott a szocializmus algériai modellje. 1973-tól 1977-ig szociológiát tanultam az egyetemen. *Marxista szociológiát* is hallgattunk. Valami egész újat lehetett érzékelni: Itt van egy egész generációra való fiatal ember, akik azt remélik, hogy a szocializmus az az ideológia, amellyel kivívhatják a *függetlenségüket* a gazdag Északról. A nyári szünetben az *agrárforradalomért* lelkesedve vidékre indultak. Ez és Bumedien elnök elkötelezettsége a Harmadik világ iránt nagyon megindított. Tulajdonképpen mindnyájan azt reméltük, hogy ez a modell nemcsak politikailag, hanem gazdaságilag is függetlenné teszi Algériát.

Amit a templomokban oly jámboran hirdetni szoktunk, hogy „*segíts magadon, az Isten is megsegít*”, azt az algériaiak megpróbálták, amennyiben az ipari egységeket megvásárolták, hogy kijelenthessék: „Magunk akarjuk csinálni, nem akarunk másoktól függeni.” Igyekeztek mindent maguk előállítani, hogy ne fűgjenek a francia vagy a német importtól.

Sajnos — igaz van — az algériai modell is csődöt mondott. De miért? A 70-es években, amikor az olaj 30–40 dollárba került, Algéria, részben jogosan, nyakra-főre beruházott az iparban, az iskolákban és az egyetemeken. Csaknem minden algériai gyerek iskolába járt. A nyolcvanas évek elején az olaj ára ismét leesett tíz dollárra. Algéria rövidesen úgy eladósodott, hogy ma már semmi reménye sincs. Így aztán az algériaiak még a Szovjetunió előtt gláznosztyot és peresztrojkát követeltek, utazni akartak, autót akartak és camembert Franciaországból. Chadli ben Jidit elnök hiába próbálkozott tíz évig. Eleinte utazhattak az emberek, és háromszor annyi devizát válthattak, mint Bumedien elnök szocialista rendszere alatt. Ez azonban hamarosan megszűnt, mert elfogyott a pénz. Azután 1988-ban az algériaiak az utcára vonultak az úgynevezett *éhséglázadáskor*, és azt kérdezték: Ez a liberalizmus? Azt gondoltuk, jobban fogunk élni. Talán most egyeseknek jobban megy, de csak az árak nőnek, a bérek nem.

Igen, az algériai szocializmus ugyan csődöt mondott, de a liberalizmus is. És ezért van ma Algériában polgárháború, mert az algériaiak úgy gondolták: „Jó, hát akkor próbálkozzunk az iszlámmal. Ha nem működik sem a szocializmus, sem a liberalizmus/kapitalizmus, nyúljunk vissza saját gyökereinkhez.”

Hogyan látja Ön személyesen ennek az országnak a jövőjét?

Nagyon pesszimista vagyok. Ha mi, a gazdag északiak nem vagyunk képesek az olajért többet fizetni, és az adósságokat eltörölni, akkor semmi reménye sincs egy olyan gazdag országnak, mint Algéria, nem is említve a sokkal szegényebb afrikai országokat.

Algériai barátai azt mondták Önnek, vissza kellene térnie Németországba, hogy az igazságtalan struktúrák ellen harcoljon. Ön most a békért küzdő szervezetek csoportjának elkötelezettje. Önök figyelmeztető virrasztásokat tartanak a Deutsche Bank épülete előtt. A bank hatalmának láttán nem naiv-e egy kicsit azt gondolni, hogy így az ember eredményesen harcolhat a nemzetekfeletti szervezetek ellen.

Csupán kis csoport vagyunk a szervezetek között. Azért választottuk a legnagyobb német bankot, hogy elmondjuk: „Ennek a kapitalista rendszernek véget kell vetni, mert ez igazságtalan rendszer.” Mi nem prédikálunk és nem követelünk mindjárt forradalmat, csak a *Harmadik világ adósságainak eltörlését* követeljük a legnagyobb német banktól. Önnek igaza van, nagyon kicsinek tűnünk, amikor minden hónap első csütörtökén megjelenik egy maroknyi ember, és figyelmeztető virrasztást tart. De öt év alatt egyetlen virrasztás sem maradt el, és ez rendkívül nagy erőt ad ennek a kis csoportnak. És azt látom, hogy ez az erő szétszóródik a rendünkbe, más rendekbe, az egyházba és a társadalomba. Elmondhatjuk, nincs szükségünk ezekre vagy százezrekre, egy maroknyi ember is képes a lehetetlenre, ha elég határozottan lép fel.

Igaz, önmagában a virrasztás még nem elég, közben akciókat is szervezünk, hogy világosabbá tegyük, mire megy itt a játék: arra ugyanis, hogy emberek halnak meg az eladósodás miatt. Ezért mennek oda a szervezetek, hogy a törvényeket áthágyják, hogy civil engedetlenséget tanúsítsanak. Például odaláncoltuk magunkat a bank mélygarázsainak a bejáratához, hogy akadályozzuk az autók, Mercédések és BMW-k ki- és bejutását. A rendőrség gyorsvágóval kihozott bennünket, hogy a forgalom ismét zavartalan legyen. Az, hogy szervezetek odamennek, megszállják a bankot és ott három napot böjtölnek, bennem annak a reményét ébreszti, hogy sikerülni fog.

Támogatják Önt a rendi előjárói, vagy másképpen: Legáltalában nem akadályozzák ebben önöket?

Öt évvel ezelőtt még inkább azt mondtam, kilátástalan a helyzetem még a saját rendemben is. De mára, öt év után a rend belátta: ez nem pillanatnyi felindulás, hanem állhatatos elkötelezettség. Számomra a *remény jele*, hogy a tulajdon rendi előjáróim tudata is fejlődött, és ma több támogatást kapok, mint öt évvel ezelőtt.

Ha az ember gazdasági szakembereket kritizál, akkor azok azt felelik, amit egy svájci bankár mondott nekem néhány hónappal ezelőtt. Önök jó keresztény idealisták, de nem értenek a gazdasághoz, annak törvényeihez és mechanizmusaihoz. Hogyan válaszolna Ön erre?

Nagyon is jól ismerem az embereknek, köztük a járólóknak ezt a megjegyzését: Törődjete a templomban a magatok dolgával, a gazdaságról úgy sincs semmi fogalmatok. Tulajdonképpen már kezdetben sem volt kisebbségi érzésem. Más elgondolásaink vannak, mint — ahogy mondan szoktam — a szakidiótáknak. Ezek az emberek rendelkeznek bizonyos kompetenciával, de csak a saját területüket látják, míg nekünk, szervezeteknek a Harmadik vi-

lágban szerzett tapasztalatok alapján *szélesebb*, embersége-sebb látókörünk van. Ha ezt megemlíjtük a bankárokkal folytatott beszélgetések során, akkor nem kell, hogy kisebbségi érzésünk legyen.

Egyszer három órát beszélgettem a Deutsche Bank sajtószóvivőjével. Tulajdonképpen végig két malomban őrlünk. Ő a saját kerékvágásában az mondta: „Nem szabad eltörölnünk a Harmadik világ adósságait, ez halálos csapást jelentene a Harmadik világ országaira.” Mit akart ezzel mondani? Úgy gondolta, ha Algéria adósságait máról-holnapra eltörölnék, akkor az ország soha semmilyen hitelt sem kaphatna a nemzetközi piacon, ami halálos csapást jelentene. Az ő logikája szerint teljesen igaza van. Mi a saját nézőpontunkból így válaszolunk: „Nem, már ma le-sújtott a halálos csapás ezekre az országokra, mert teljesen elvéreztek az eladósodásban.” *Két teljesen különböző szint-ről és kompetenciáról* van szó. Mi azonban abból indulunk ki, hogy a mi szemléletünk globálisabb.

Eppen ezt kritizáljuk a kapitalizmusban. A virrasztások alkalmával arra járó nők és fiatal emberek gyakran fogéko-nyabbak az érveinkre, mint a nyakkendős férfiak. Ebből az látom: *Az egyszerű emberek egészséges felfogással rendelkeznek*, és néha világosabban látják napjaink tényleges problémáit, mint a nyakkendős férfiak, akik felküzdötték magukat, és meg kellett alkudniuk annak érdekében, hogy egyáltalán előbbre jussanak.

Még valamit a szocializmusról: A társadalmi ranglétra alján álló embereknek és a Harmadik világ jogfosztottjainak a reménye korábban a szocializmus volt. Ez a reményük mára szertefoszlott. Feltűnt nekem, hogy gazdasági viszonyaink áldozatai tulajdonképpen maguk is csodálják a neoliberalizmust, és a gazdaság napos oldalán szeretnének állni. Ön hogy

látja ezt? Miért éppoly elbűvölő a neoliberalizmus a hatalma-sok, mint az áldozatok szemében?

Először is minden ember azt szeretné, hogy neki vagy a gyermekeinek egyszer jobb legyen. Ez jó érzés. Igen, az embereket bátorítani kell, hogy nekik jobb lesz, hogy kevesebb lesz a stressz, kevesebbet kell majd gürcölniük, hogy olyan gépeket állítanak elő, amelyek megkönnyítik az életet. Ez így is van rendjén, és mi sem azt prédikáljuk, hogy vissza kellene térni a középkorba, ahol mindenki csak gyalog járt, és nem volt sem rádiója, sem televíziója. De amit mi a kapitalizmusnak és a neoliberalizmusnak felrovnak, az az, hogy úgy tesz, mintha ez a rendszer az egész világon megvalósítható lenne. Noha közben jól tudjuk, hogy egy-milliárd kínai nem tarthat annyi autót, mint mi, és hogy hétszáz vagy nyolcszáz millió hindu nem fogyaszthat annyi kalóriát, mint mi, mivel ez egyik napról a másikra földünk összeomlását eredményezné. De nem cinikus dolog-e azt állítani, hogy nekik nem szabad ugyanazt a hibát elkövetniük, mint nekünk. Az afrikaiak nem követhetik el ugyanazt a környezeti vétséget, mint mi, nem lehet annyi autójuk, mint nekünk. De mi nem járunk elől jó példával. Nem veszem rossz néven az afrikaiaktól, ha ők is ugyanannyi autót akarnak, mint mi.

És még valami: Mindig úgy tettünk, mintha a mi társadalmunk lenne a legeslegjobb, és oly nagyon propagáltuk, hogy *ma már tulajdon propagandánktól kell félnünk*. Attól féltünk, hogy egyszer minden ember úgy akar élni, mint mi, ugyanolyan fogyasztással és energiafelhasználással. Ez lenne számunkra a vég.

Fordította: Deliné Szita Anna

Forrás: Christenrechte info, 1996/5

Ulrich Hahn

Jézus elment volna-e választani?

Tíz tétel arról, miért *ne* menjünk szavazni

1. tétel: A törvényhozói vagy kormányzati szervek megválasztása nem más, mint a tömeg bevonása abba a kísérletbe, hogy az illetékesek törvény útján, hatalommal, és végső soron erőszakkal rákényszerítsék a másékat gondolkodókra saját politikai véleményüket. Az erőszakról történő alapvető lemondás melletti hitvallással nem egyeztethető össze a képviselői demokráciák választásaiban való részvétel sem. Aki le akarja küzdeni az emberek fölötti hatalmat és uralmat, az nem fog harcolni ezért a hatalomért, hanem lemond róla.

2. tétel: Az a kísérlet, hogy valakik törvényre emeljék saját „legjobb meggyőződésüket”, egyúttal azt az óhajt is tartalmazza, hogy lerövidítsék a politikai ellenfelek meggyőzésének nehéz és hosszadalmas útját. Ha az én oldalam megnyeri a (lehetőleg abszolút) többséget, akkor már nincs szükség a másikkal folytatott dialógusra, a konszenzus keresésére.

3. tétel: A törekvés a hatalomra mint arra a lehetőségre, hogy lerövidüljön a politikai meggyőző munka, állandó kísértés, amely önmagunknak abból a szubjektív túlértékeléséből fakad, hogy mi csak a „jót” akarjuk. Ez az emberi

tévedés mindennapos, és elviselhető, amíg nem párosul hatalommal. Amikor azonban tévedéseket állami hatalommal lehet érvényre juttatni, akkor ez elviselhetetlenné válhat az emberek és a természet számára.

4. tétel: A politikai hatalomra törekvés, akár demokratikus választások útján is, nem garantálja a társadalom legalkalmasabb tagjainak kiválasztását, hanem ellenkezőleg, azoknak a negatív szelekcióját jelenti, akik a hatalomért folytatott harcban a legkevésbé aggályosak. Még magánál a választási küzdelemnél is világosabbá válik ez a pártokon belüli jelöltválogatások és a listás helyek megállapítása során, ami egyébként már jóval a választások napja előtt bő 80 %-ban eldönti a parlament és az önkormányzatok összetételét. És ami érvényes az egyes politikuskokra, az a pártokra nézve is igaznak bizonyul: Energiájuk legnagyobb részét nem a tárgyi problémák megoldására fordítják a kormányok, hanem arra, hogy kormányon maradjanak. Az ellenzék pedig arra fordítja energiájának legnagyobb részét, hogy kormányra kerüljön.

5. tétel: A hatalomért folytatott harc a parlamentáris demokráciában is olyan

fogyatékoságokat hoz létre, amelyeket különben csak a kelet-nyugat konfliktusban lehetett megfigyelni. Az egyébként sokrétegű valóság két blokkra esik szét, a jókra és a rosszakra. A mindenkori másik győzelmére „kóoszt terem”, boldogulást csak a mi oldalunk győzelmétől lehet várni. A köztes hangokat nem tűrik, azok kárt okoznak a pártnak, beleütköznek a frakció kényszerébe.

6. tétel: A két részre hullott valóság e nulla összegű gondolkodásával találkozom ismételtelen abban az érvben is, hogy le nem adott szavazatom a másik oldal mellett szavazat, és legalábbis a legkisebb rossz mellett kellene döntennem; én azonban alapvetően a rossz ellen döntöttem, és még a kisebb rosszra sem szeretnék szavazni.

7. tétel: A részvétel a parlamenti választásokon azt is jelenti, hogy igent mondunk a nemzetállamra abban a mai kiterjedésében, amivé nem tárgyi szükségyszerűség, hanem háborúk és hatalmi politikai révén vált. A nemzetállam határai azonban részben túl tágak, részben túl szűkek számomra: a) A nemzetállam olyan nagy, hogy nem tartom áttekinthetőnek. A politikusok, akik azt hiszik, hogy az emberek javára kor-

mányozhatják, túlértékelik magukat és emberileg korlátozott képességeiket. b) Határai között tekintve azonban másfelől túl szűk számomra a nemzetállam. A nemzetközi konszernnek gazdasági hatalmának, a menekültek nyomorának vagy a környezetvédelemnek a problémái nem oldhatók meg nemzetállami keretek között, hanem csak akkor, ha gondolkodásunk és cselekvésünk átlépi a főnálló határokat.

8. tétel: Ha aztán a kisebb rossz védelmezői egyszer mégiscsak a szavazóurna közelébe szorítanak, megpróbálók aszerint tájékozódni, hogy elképzelem, a helyemben Jézus kit választott volna. Feltételezve róla bizonyos állampolgárságot, megmutatta volna-e személyi igazolványát, leadta volna-e a kopogtatócédulát, és aztán tényleg beikszelt volna-e egy pártot? Keresztény, szociális, vagy liberális pártot-e, egy zöldet, vagy melyiket? Nem hiszem, hogy Jézus szavazott volna, mivel nem hagyta volna, hogy belepréseljék az állampolgárság, a nemzetiség vagy a

választási jog sémájába; ő osztatlan, egész ember volt, akinek nem a hatalom volt fontos, hanem kizárólag a szükségét szenvedők szolgálata, és az összes emberek határokfeletti közössége. Azzal, hogy példaszerűen megélte, amit akart, napjainkig ható befolyást gyakorolt, és meghatározta sok-sok ember viselkedését, anélkül hogy hatalommal bármire is kényszerítette volna őket.

9. tétel: A hatalom kérdését illetően számomra csak világos döntés létezik, a vagy-vagy. A politikai ellenféllel

folytatott dialógus végső soron csak akkor tekinthető őszintének, ha nem törekszem arra, hogy hatalommal kényszeríthessem arra, amiről nem tudtam meggyőzni.

10. tétel: Ha igaz, hogy az út meghatározza a célt, és a magok eldöntik, milyen gyümölcs lehet belőlük, akkor csak úgy törekedhetem céломra, a határokfeletti emberi közösségre, melyet már nem hatalom és erőszak fog kormányozni, ha már most egyértelműen lemondok a hatalom és az erőszak minden formájáról. A parlamentáris demokráciában sem a többség győzelmébe vetem reményemet, hanem azoknak a kicsi közösségeknek a példájába, melyek mintaszerűen már most megélik jövőnk modelljét.

Fordította: —n—s

Forrás: Publik-Forum, 1994/7

Miért menjünk el választani?

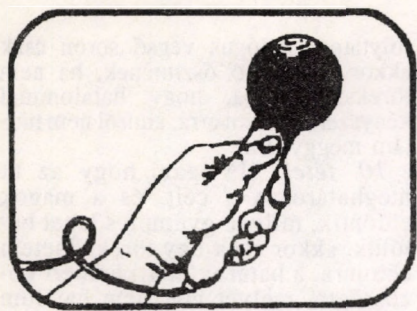
Ulrich Hahn tíz tétele igaz a pártokráciákra, vagyis azokra a demokratikusnak nevezett államformákra, amelyekben bizonyos csoportok érdekképviselői szervei nem szakszervezetekként vagy társadalmi egyesületekként jelennek meg, hanem politikai pártként próbálják meg elhíttetni az ország polgáraival, hogy az általuk képviselt érdekek a társadalom érdekei is, ezért rájuk kell bízni az ország kormányzását. Ennek érdekében nem riadnak vissza a legálátszóbb hamisítástól sem, bár a legtöbbször valóban körmönfont módon szédítik el a választókat.

Van azonban más mód is a polisz (városállam) ügyeinek intézésére. Pártoktól független, egyéni jelöltek kidolgozhatnak olyan programpontokat, amelyekről bárki megállapíthatja, hogy kinek az érdekét szolgálják, és szerződést is köthetnek a választókkal arra, hogy megválasztásuk esetén ezekért a programpontokért fognak tevékenykedni a törvényhozásban. Ezeket a „szerződéses” képviselőjelölteket nem köti semmiféle párt- vagy frakciófegyelem, saját lelkiismeretük után egyetlen fórumnak tartoznak elszámolással – az őket megválasztó polgárok közösségének.

Mutatóba egy tucat azokból az egyszerűen eldönthető kérdésekből, amelyek egy ilyen egyéni jelölt programját alkothatják:

	Ember- központú politika	Pénz- központú politika
1) Vissza kell-e állítani az elveszett 1,5 millió munkahelyet?	Igen	Nem
2) A föld csak helybéli földműveseké legyen-e?	Igen	Nem
3) Fontosabb-e a hazai lakosság létbiztonsága, mint a nemzetközi kereskedelem és tőke- mozgás szabadsága?	Igen	Nem
4) Nyilvánossá kell-e tenni a közérdekű adatoka?	Igen	Nem
5) Felül kell-e vizsgálni a privatizációk törvényességét, és ahol lehet, jóvátenni a bűnöket?	Igen	Nem
6) A költségvetés kamattétele 900 milliárd forint, és évről-évre nő a lakosság kárára. Lehet-e és kell-e ezt gyorsan a töredékére csökkenteni?	Igen	Nem
7) A dolgozók csak önként (nem kötelezően) kössenek-e magán-nyugdíjbiztosítást?	Igen	Nem
8) Visszautasítsuk-e az atomfegyverek és az idegen csapatok ideiglenes állomásoztatását?	Igen	Nem
9) A természeti károkat és a társadalmi költségeket az okozókra kell-e hárítani?	Igen	Nem
10) Az élet, a működés adófajtái helyett át kell-e térni a pénz adóztatására?	Igen	Nem
11) Szükséges-e az Országgyűléstől és pártoktól független Alkotmányozó Nemzetgyűlés megválasztása?	Igen	Nem
12) A választási programjukat megszegő képviselők visszahívhatók-e?	Igen	Nem

Ezek olyan kérdések, amelyekkel az egyes képviselőjelöltekről eldönthető, hogy a magyar népesség 95%-ának az érdekeit fogják-e képviselni, vagy valami mást. A magam részéről szívesen választanék olyan jelöltet, aki az előbbi programot szerződéses formában is vállalja.

Élmény és igazságkeresés

Interjú Jankovics János festőművésszel

Verőcén, a Duna mellett, faluvégen, főútszélen, egy fáskamrányi teremben „Amaltheia” feliratú képgaléria hívogatja az arra járókat. Jankovics János 54 éves festőművész a galéria működtetője. A nehéz sorsú, ötgyermekes, evangéliumi szegénységben élő művésszel készült az alábbi interjú.

Múltkori megnyitótad egy kis incidens zavarta meg. A kis vaskályha nem kifelé, hanem a terembe ontotta a füstöt. Nem okozott nagy kárt a füst a kiállítóteremben és a képekben?

A dolog derűssé vált. A megnyitó személy úgy vélte, hogy egy művészeti aktus misztikum nélkül mit sem ér, ezután mindig füstöléssel kellene végezni a megnyitást. Egyébként a résztvevők közt volt, akiben távol-keleti hangulatokat ébresztett a dolog, volt, aki a füstölt kolbászra gondolt. A képeket nem érte kár, mert üveg alatt voltak.

A nyáron tanúja voltam egy autós pár röplátogatásának a galériában. A tenyéryi terem és a szegényes körülmények láttán a fiatal pár tíz másodpercen belül távozott. Az ilyen eset nem tör le?

Gustave Courbet, minekutána nem fért be a szalonba művészetével, ugyanis kizsúrták, kihúzott egy zsinórt a szemközti parkban, és egy kis építési barakkot bérelt ki hozzá. Itt állította ki a képeit. Nos hát ez lett az ő galériája, a megemlékezés szerint sok látogatóval. E képek ma a Louvre-ban vannak és más előkelő helyeken. Az akkori zsűritagok és kiállítók nevére senki sem emlékeznék, ha nem készült volna az esetről jegyzőkönyv.

Híres festők életét olvasva gyakran találkozik az ember a csaknem nyomorban, de mindenképpen létbizonytalanságban élő művészek sorsával. Te őket juttatod eszembe, ahogy itt a műtermedben és lerobbant lakásokban körül néztek. Ma is ez a festősors?

Mi mindennap eszünk. Nem mondhatom, hogy éhezünk. A számlákkal kapcsolatban tény, hogy gyakran fő a fejünk. De az ég madarainak sorsához hasonlóan a dolgok megoldódnak. Az emberi kommunikálás sokféle lehet. Vannak, akik színházba, presszóba járnak. Vannak, akik munkaversenyben vannak: mai szóval „kaparnak”. Úgy alakult az életünk, hogy több, szeretetben élő közösséggel vagyunk kapcsolatban, ahol a segítő szándék sem marad el. Egyébként nem az a legfontosabb, hogy mit eszünk, vagy mit iszunk. A festői szemlélődés élmény és igazságkeresés, ezt követően pedig ebben való osztozás azokkal, akik fogékonyak rá.

Miért adtad a fejed erre a pályára? Már kisgyermek korodtól fogva pingáltál? Meséj valamit a kezdetekről.

1963-ban láttam egy Van Gogh filmet. A vásznon addig soha nem látott színes, a vászont teljes terjedelmében kitöltő képek voltak. Ezekről a képekről el-

mondhatjuk, hogy Isten kertjének dicséretére és szépségének megélésére készültek. A kíváncsiság szintjén előtte is rajzoltam, de az előbb említett új szemlélet meggyőző hatással volt az életem alakulására.

Más győzködések is értek akkortájt, az érettségi után. Úgy gondolták, hogy inkább legyenek segédmunkás, hullahordó, gyári munkás, szakmunkás stb. Az élménytáramnak mégis alapvető kellékeivé váltak ezek a dolgok. A mellettem elhaladók közül sokan megnyerni akarták az életet. Nálam úgy alakult, hogy én megismerni akartam.

A festői pályát hivatásszerűen csak 46 éves korban tudtam elkezdni. Most van századvégi hangulatú műtermem, egy kis galériám. Tagja vagyok a Magyar Alkotóművészek Országos Szövetségének.

Említetted Van Gogh szerepét életedben. A nagy festőiskolák közül melyikhez tartozónak vallod magad? Milyen irányú a művészeted?

Festői mesterem a Természet, és úgy merem érezni, hogy a Mindenható terelget kertjében.

A régi rendszer elismerte tehetségedet, képeidet? Milyen „civil” szakmád van?

A régebbi rendszerben fontosnak tartották, hogy ne legyen közveszélyes munkakerülő. Hogy mindennap pontosan, gondosan, nyolc órán keresztül hajtsuk a semmit. Voltam sofőr, autószerelő, betanított munkás, reprodukciós fényképész, és később, szerencsémre és kedvemre, jártam tipográfiára is. Ez előtt azonban elvégezhettem a „foxi-maxi egyetemem”, utána azt a véleményt írták rólam, hogy immár rendes munkásember vagyok. Ettől kezdve a „természetes kiválasztódás” gáncsain kívül más akadály nem ért. Nem biztos, hogy akadály és vargabetű nélkül előrébb lennék. Az ember hamar megszedül produktumai láttán. Talapzatot barakcsol magának. Ahhoz, hogy egészséges szemlélettel közelíthessem meg a festő életmódot, mindennapos evangéliumolvasóvá kellett válnom. Ezt pedig feleséggel, Verával, tizenegy éve kezdtük el.

Jó, hogy említéd Verát. Éppen róla akartam érdeklődni. Tudom, milyen nagy szerepe volt élethalakásodban. Róla több képet is festettél. Érdekelne, hogyan viseli egy megszállott festőművész mellett az életet?

Mi feladtuk a társadalom kínálta életformát. Ő nyolc éve itthon van szülésin, GYES-en, GYED-en. Mi együtt kelünk, együtt is gondolkozunk. Az Evangélium általi útkeresésünk is közös. A festés valahol ezután jön.

Öt gyereketek van, négy fiú és egy leány. A legnagyobb tíz éves, a legkisebb hét hónapos. Nagyon jó gyerekek. Ez annak is tudható be, hogy családotod nélkül nem mész sehová?

A barátaink szintén nagycsaládosok és keresztények. Kivonulásunk az együttlét önbizalmát hozta, és az ebből való olykori kilépés, az esetleges távollét a megkopott idegrendszer szorongásait idézné fel. Ez utóbbiakra pedig nincs szükségem. Idegrendszerem, teherbírásum is (a festői koncentráció, esetleges aprólékos munka) az általunk megválasztott életformában működik megfelelően.

Említetted, hogy gyermekeid is néha belefestenek a képeidbe. Ők is festők lesznek?

Gyermekeink az ő érdeklődésükön és a mi lehetőségeinken belül gyűjtik be élményeiket. Még nem tudjuk, hogy mi lesz belőlük. Hétféteken igyekszünk az Evangélium értékeit a heti „világi magvetés” mellé elültetni.

Nekik is hasonló életkeretet gondolsz jónak mint a Tiétek? Valamiféle kivonulást?

Szívünk vágya szerint, ha semmiképpen sem kommunába, de a szolgáló evangelizációt megvalósító szűkebb közösségbe vágyunk. Ez a kivonulás nem feladása e világnak, mert képeim valahogy mindenhová eljutnak. Ha tájképet festek, én is Isten kertjét akarom idézni, vagy annak hiányát leplezem le. Az emberek nem figurák számomra, hanem Isten által Lélekkel vezérelt, vagy azt elveszített társak. Ilyen igénnyel fogok egy portréhoz is. A nagyobb kompozíciók lelki tartalma mindig valahogy a keresztény etika körében zajlik.

Tudom, hogy elkötelezettje vagy két mozgalomnak is. Megismerted a Bokor közösséget, és meghatározó számodra a Bárka szellemisége. Egyik sem a kapitalista fogyasztói társadalom siker-útja, hanem az erőszaknélküliség és az elesettekért élés életformája.

A Bárka mozgalom tetszik. Egyáltalán, Vanier szellemisége meghatároz minket. Alapolvasmányunk a KIO (Bulányi: Keressétek az Isten Országát). Ezekből építkezünk.

A kapitalizmus a természetes kiválasztódás egyik eszköze. Az Isten Országá pedig a Lélek általi felismerések és az azt követő gyakorlati megvalósulások országa. Számomra úgy tűnik, hogy a struktúra másodlagos, az individuum az elsődleges. Feudalizmus, kapitalizmus, szocializmus stb. bizony alkalmas a Pokol földi megvalósítására, ha az ember lehetőségeit, a közösségi élet problémáit kizárólag strukturálisan akarja megoldani. Az intézményes megoldás, pl. a kórház, szükséges, de nem oldja meg egy személy problémáját, ha a későbbiekben hiányoznak az élő, emberi szeretetkapcsolatok.

Nagy szerelmed a Biblia mellett még a filozófia. Olvastam nagy tanulmányodat. Nem értem, miért fecsegsz ilyen agyaskodásra a drága idődet? Helyette inkább festhetnél.

A kép felülete Pannon Color, jobb napokon Taleus matériával van borítva. Ettől ugyan még idol maradna. A műalkotás és műélvezés lelki tevékenység, tehát az ember nem lehet iparos. Így gondolatai és lelki élményei vannak. És ha azokból elveszítek egyet, egyáltalán nem biztos, hogy holnap vagy holnapután megtalálom. Valahol olvastam, hogy a betű megöl, ha nem válik átélte tevékenységgé. Természetesen szelektálni kell.

Terveidről és álmaidról kérdezek még.

Már az eddigiekből is kiderült, hogy az álmok hol bújnak meg. Megálmodtam egy BB-t: BOKOR BARKAT, amely túlnő a rehabilitáción, és valami közösségépítést vesz célba, nem elveszítve a kulcsot a világ felé.

Kovács László

(Az alább közölt megnyitó beszéd nem az interjú elején említett kiállításon hangzott el)

Jankovics János kiállításának megnyitójára

(Verőce, 1997. december 6.)

Kedves Barátaim!

Adventben az ember várakozik. Hite és meggyőződése, vagy gyerekori nosztalgiai szerint Jézuskára, ajándékokra, a gyermekei, hozzátartozói örömeire, a család együttlétére, az év végi pihenésre, a hóra, a téli szünidőre, vagy érettebb, felnőttebb szinten Jézus újbóli és újbóli megérkezésére, nálunk levésére.

S csak nagyon ritkán kérdezzük meg azt, hogy Isten mire várakozik adventben, mi az Ő várakozása, mi az, amit Ő remél. Pedig a válasz nagyon egyszerű: Isten az emberre várakozik, arra az emberre, aki te-

remtetségét megélve éli tanúságtevő életét. Nagyon sokszor elmondjuk, hogy Isten ezt és ezt tette értünk – többek között erről szól a liturgiánk –, s csak nagyon ritkán kérdezzük meg önmagunkat, mi mit tettünk Istenért.

Amikor most összejöttünk ezen a téli, borongós estén Jankovics János festőművész kiállítására, és végigtekintünk a képeken, könnyen belátjuk, hogy János üzenete nem a mi adventünkről, hanem Isten adventjéről szól, az Ő várakozásáról, arról, hogy mit vár el tőlünk, az ezredvég gyermekeitől, fő- és mel-

lékszereplőitől, epizódistáiról, mit vár el ezen apokaliptikus, értékvesztő idők emberétől. János – aki a szavak embere is – választ ad erre. S ezért nem találunk itt karácsonyi hangulatot, kisjézust, bárányokat és angyalokat. A választott témák és megfogalmazások súlyosak, felszólítóak, állásfoglalásra, magunkba szállásra készítőek. A képi megfogalmazások kifejezik a művész hitvallását is, a képek Jánosról, az ő családjáról, az ő életükről is szólnak. Arról az életéről, mellyel ők akarnak megfelelni Isten adventjének.

Ez a galéria is erről beszél, s erről beszél a kiállítás mondanivalóját, a festő üzenetét karakteresen megfogalmazó kép, a Lukács 23.34 is, a sokszor idézett mondat: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.” E jézusi mondás összegzi a teljes tanítást, amit Istenről tanított: megtorlás helyett megbocsátás. Kimondja az ítéletet is: a gyilkosai bűnösök, szükségük van a bocsánatra. De lemond az igazságos megtorlás jogigényéről, kilép az igazságosság köréből, és belép a szeretet körébe. Ez a halálos kínok közötti megbocsátóképesség a Megfeszített megváltói műve. Ahogy a Miatyánkban is mondanunk kellene: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátottunk az ellenünk vétkezőknek.” Ez a kiengesztelődési képesség az Evangélium adventi üzenete.

A festő szándéka szerint a képet több síkon értelmezhetjük: az emberek síkján, Isten síkján és a vallások síkján is.

Mindhárom értelmezhetőség központjában az arany színben megfestett korpusz áll. Itt nem Greco kékes, vagy Rubens halottfehér színe beszél Jézus haláláról, hanem az arany, kifejezve a tett értékét, aranyfedezetét.

A keresztre feszítés az ember műve, melyben az ember kifejezi a jogát arra, hogy eldöntse, mi az ő érdeke. „Az Isten halott” – írta Nietzsche több mint száz éve. Eldöntjük, hogyan kell megvédeni magunkat, minden időben és korban, minden politikai helyzetben, diktatúrában és demokráciában.

Jézus megölése nagyon fontos tett az ember számára; ezúttal már minden lehetséges – ezért láthatók a háttérben a különböző korok kivégző eszközei és a vérfolyam –, már nincsenek gátlások, lehetséges az atombomba, a holocaust, vagy mai aktualitást adva neki a gettó-sítás, a családelleses politika, az ország kiárúsítása, kirablása. Jézust keresztre feszítették, s az emberi történelem útja azóta is katonatemetők – a kép háttérben –, lámpavasak, kerékbetűre kerekük által van szegélyezve, nem beszélve a könnyekről és fájdalokról. A mű-

vész pesszimista, a keresztre feszítés szögei nagy halomban találhatók a kép előterében, üzenve: Uram, hölgyeim, van szög elég. Ha becsületesek vagyunk és hajlandók vagyunk a zsebünkben kotorászni, mi is találunk párat magunknál. A kereszthalálkor megtörtént a szögek csodálatos megszorítása, a végső mérték az emberi önzés lett.

Értelmezhetjük a képet Isten oldaláról is. Az Atya dicsősége beragyogja azt, aki képes az élet hátrahelyezéseiben is lemondani az erőszakról, és Isten oldalára állni. S ahol Szeretet van, ott ragyogás van – mondotta Gárdonyi. Beragyogja azt, aki képes ember ma-

radni az embertelenségben. Az aranyló test, mely magán hordja a szenvedés és megaláztatás megannyi nyomát, érték Isten szemében, s ezáltal érték minden emberi szenvedés – tűrésével vagy lázadásával –, s érték a keresztre feszített magatartása. Érték, mely elővételezi az örök dicsőséget. Hamvas Béla írja, hogy „minden tettünket az örökkévalóság mérlegére” téve éljük az életünket. Mennyire elfelejtettük ezen ősi bölcsességet; hajszoljuk a pénzt, a sikert, ötről hatra szeretnénk jutni. S közben ezt az arany ragyogást veszítjük el. A művész üzen: ne veszítsük el, de ne feledjük, hogy ára van.

Az aranyló test harmadik értelmezési lehetősége egy veszélyre

hívja fel a figyelmet, melynek csapdájába sokszor mi magunk is beleesünk; arra, hogy Jézus – elnézést a szóért – az új aranyborjú, az új bálvány. Arra, hogy Jézus helyettünk szenvedett, s engesztelte ki az Istent, s nekünk már semmi dolgunk, hiszen minden elvégzettett helyettünk. Igaz, hogy a mátéi ítéletabló nem erről szól, igaz, hogy az Isten nem ezt várja az embertől, mégis masszívan gyökerezik ez a hit a vallások világában. „Az a véres Isten nincsen” – mondja Babits, s mondták sokan az elmúlt évszázadokban, s az ő sorsukra is utalnak a kép szimbólumai. Mert ez a „véres istenkép” alkalmas a manipulálásra, az igazságos háborúktól kezdve, a tömegek fékmentartására, a hatalommal történő összefonódásra, a paktumokra, az elvtelenségekre. Ezt a véres keresztet mutatta fel Szent Bernát a keresztesháborút meghirdetve, hogy „Isten akarja”!

A festő nem marad adós a válasszal, hogy mit akar Isten. Jób könyvére utal képevel. Jóbra, akit elhagytak, aki tönkrement, akinek már nincs családja, nincs egészsége, már csak a szemétdombon ül és cserépdarabokkal vakarja véző testét, miközben gúnyolják. De mindezek ellenére hűséges marad. Hiába minden csábítás – a kép jobboldalán a művész meg is fogalmazza a ma csábítás-rendszerét –, ő kitart, ő a mégis, a csakazértis ember, aki akkor is teszi a dolgát, ha egyedül marad. Teszi,

mert meggyőződése, hogy amit tesz, nemcsak Istennek tetsző, hanem az való az embernek, az való az egész emberiség számára is. S ha János és családja egyszerű életére és kitartására gondolok, tudom, hogy magát festette meg Jóbként, „csakazértis” emberként, lemondva számos dologról, de megnyerve az örök javakat.

Ez Jankovics János festőművész adventi üzenete mindannyiunk számára, akik itt összegyűltünk és megnézzük a képeket: azt üzeni 1997 adventjén, hogy mindannyiunknak jóvá, jobbakká, s ha kell, Jóbokká kell válnunk.

Garay András

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Édesanya

Egy májusi estén édesanyánk, miközben kikísérte vendégét, Mályva nénit, így kiáltott fel a verandán: „Jaj! Egy moly! Pedig milyen alaposan átnéztem minden ruhát!” Megfogta a molylepkét, és feddőleg szólt Gyopár bátyámhoz meg hozzám: „Itt röpköd az orrotok előtt, és nem törődtek velem!” Gyopár ravasz kás ábrázattal azt mondta: „Tetszik tudni mit? Kapjunk minden molyért egy krajcárt.” Édesanyánk elkomolyodott, nagynénénk azonban nevetett: „Nem rossz gondolat. Így jobban eszükbe jut, hogy nézelődjenek. Én megadom nektek a krajcárt a molyokért.” Láttam édesanyánkon, hogy bántja ez a megállapodás, de nem akart ellenkezni a nővérével. Csak ennyit mondott: „Reméljük, most már nemigen lesz. Hiszen mindent kiporoltam, benaftalinoztam.”

De bizony, röpködtek a molyok továbbra is. Gyopár egy hét múlva, szombaton vagy húsz lepkécskének a maradványait vitte igazolásul Mályva nénihez, és ment aztán a völgybeli falucskába kislátót meg csavarokat vásárolni, mert akkoriban már nagy kedvvel ezermesterkedett. Ugyanazon az estén így szólt hozzánk édesanyánk: „Mintha a ti szobátokból jönnének a molyok. Én ugyan átnéztem minden holmitokat, de hátha elkerülte valami a figyelmem. Vizsgáljátok át holnap ti is a szobátokat. Hátha van valami rongydarab vagy szövetholmi a játékaik között, és abban van a molyfészék.” De hiába vizsgáltuk át minden holminkat, a következő héten még több moly röpködött házunkban, és szombaton Gyopár már vagy harmincat vitt Mályva nénihez. Kérdezte is tőlünk édesanyánk aznap este: „De hát jól átnéztetek a múltkor mindent?” Gyopárhoz fordult: „Te rongyokat szoktál a padlóra teríteni kilincsolajozáskor.” Gyopár buzgón bólogatott: „Azokat is megnéztem. Alaposan.” És egy hét múlva már negyven molyocskával sietett nagynénénkhez.

Hétfőn délelőtt, a nyári szünet első napján édesanyánk megint ki-

hordta családunk összes ruháit az udvarra, szellőztette, kefélte, töprengve vizsgálta őket. Töprengve álltam magam is szobánk közepén. Gyopár nem volt odahaza, és egyszerre csak két molylepke szállongott el előttem ugyanabból az irányból, Gyopár fiókos szekrényének legalsó fiókjára felől. Figyelni kezdtem a fiókot, és abban a pillanatban kiröppent a résből a harmadik. Örömben, hogy megtaláltam a molyfészék, sajnos üvöltöttem egy nagyot. Ha óvatosabb vagyok és titokban megsemmisítem, szomorúságtól mentem meg édesanyánkat. Üvöltésemre ugyanis bejött, és együtt vettük ki a fiók hátsó sarkából Gyopár ócska, rongynak használt, kötött melegítőjét. Ellepték a zsákszerű hernyótokocskák, és röpködtek belőle a molylepkék. Éppen csak kitettük az udvarra a csírkéknek, már szaladt is be kertünkbe Gyopár: „Tízórait kérek!” Édesanyánk szótlánul figyelte, hogyan fog viselkedni, ha megpillantja a tolongó csírkék közt a melegítőt. És ez a viselkedés, hogy nem kiáltott fel meglepődve és sajnálkozva, hanem legelőször is haragosan rám pillantott, aztán meg egyre vörösebb és vörösebb lett, ez a viselkedés határozottan elárulta: tudott a molyfészékről. Édesanyánk szótlánul nézte egy ideig, aztán csöndesen ezt mondta: „Hozom a tízórait.”

Miután bement a konyhába, Gyopár rám emelte tekintetét: „Te fedted fel?” „Én.” „Milyen mafla vagy. Most fuccs a krajcároknak.” Vagy félóra múlva, amikor Gyopár már eloldalgott hazulról, édesanyánk egyszerre csak abbahagyta a molyos fiók súrolását és így szólt hozzám: „Látom az arcodon, kisfiam, mennyire megdöbben téged, amit Gyopár cselekedett. Nincs igazad, ha nagyon neheztelsz rá. Nem rosszaság ez, csak csintalanság.” Súrolt tovább, majd megingt rám nézett: „Fúrók meg csavarok kellett neki, azért füllentette, hogy jól megnézte minden holmiját. Egy kis csíny ez kisfiam, semmi más... Ezen

tulajdonképpen... nevetni kell..., nevetni...” És csakugyan el is nevette magát.

Eljött a nyár, megérett kertünkben a sárgabarack. Gyopár annyira szerette a baracklevárt, hogy alig készült el édesanyánk a befőzéssel, máris nyaggatta nap nap után, bontson ki egy üveget a tízórai vajaskenyérünkhöz. Édesanyánk meg nap nap után elmagyarázta: „A lekvár télire való. Most friss gyümölcsöt egyetek.” Egy délelőtt kihozott Gyopár egy üveg baracklevárt a kamrából: „Tessék csak nézni, édesanya! Ez az üveg romlani kezd.” Édesanyánk aggodalmas arccal

megszemlélte: „Csakugyan. Akkor hát ezt az egyet kibontjuk, meg kell enni.” Ettől kezdve minden harmadik-negyedik napon talált Gyopár egy-egy romlani kezdő üveget, és néhány hét múlva édesanyánk szomorúan kijelentette: „Úgy látszik, valami hibát követtem el, talán nem forraltam elég ideig.” És másnap reggel nekiállt: az összes üvegből kicsorgatta nagy lábasokba a lekvárt, újból főzte. Egész délelőtt a tűzhely mellett állt, kavargatta, hogy oda ne égjen. Csorgott a homlokáról a verejték. Főzte közben az ebédet is, és kimosta újból a lekvárosüvegeket. Segítettem a törölgetésben és nézegettem az üvegekről leszedett, vízbe áztatott hólyagpapírokat. És egyszerre csak felkiáltottam: „Tes-

sék csak nézni! Ezen a papíron valami kis kukac lyukat rágott.” Édesanya figyelmesen megnézte a papírost: „Dehogyan kukac. Ez egy kis hiba a papirosban. Mintha túvel átszúrták volna. Rossz gyerekek szoktak is csinálni ilyesmit: lyukat szúrnak a papirosra, hogy romolni kezdjen a befőtt, és hogy...” Ekkor hirtelen elhallgatott, nagyon elkomolyodott és megszemlélte a többi papírt is. Majdnem mindegyiken átcsillant egy icipici ponton a napfény.

Ebéd előtt, amikor Gyopár hazajött, kitört belőlem a felháborodás: „Szégyeld magad! Lyukat szúrtál a hólyagpapírokon!” Megpróbálta tagadni: „En?! Lyukat?! Te megbolondultál!” — de abból, hogy hirtelen a homlokáig vörösödött és édesanyára kapta tekintetét, nyilvánvaló volt, hogy ő tette. A levest még leütött szemmel, szóltanul kanalazta, de aztán rándított egyet a vállán, és túlságosan is élénk, beszédes lett. Szólogatott hozzám is, én azonban nem voltam hajlandó úgy tenni, mintha semmi se történt volna. Nem feleltem neki.

Ebéd után mintha semmi sem történt volna, úgy viselkedett. Édesanya hátrahívta a kertbe és hosszasan beszélt vele. Aztán meg engem szólított be a konyhába, és ezt mondta: „Látom, megint nagyon haragszol Gyopárra. Pedig nem nevezhető rosszaságnak, amit tett. Ez csak egy..., csak egy kis...” Bántott a fedése, folytattam hát némi csúfolódással: „Tudom, tudom, csak egy kis csintalanság. És nem is hazudott, hanem füllentett. Nem is ravaszkodott, hanem huncutkodott.” Édesanya azonban nem vette észre a csúfolódást. Felderülő arccal bólintott: „Úgy van, kisfiam! Ez csak egy kis csíny volt... Ezen nem felháborodni, csak nevetni kell.” Nem tudtam, hogy miért, de nagyon-nagyon szépen éreztem, hogy édesanyánk ott a konyhában, a sok üres üveg mellett, amelyeket újból meg kellett töltenie, le kellett kötözgetnie, valóban meg is próbált nevetni egy kicsit. Cuppantottam egy nagyot a kezére, és kiszaladtam a konyhából.

Egy őszi vasárnap, estefelé a verandán olvastam. Édesanya és Málva néni a kerti padon beszélgetett egymással. Egyszerre csak betyogott a kis Csiripiszli, és majdnem sírva kérdezte tőlük: „Hazajött már Gyopár? Mert elvitte a trombitát.” Vásár volt aznap a völgybeli falucskában, onnan jött hazafelé Csiripiszli többedmagával, és meg-

álltak labdázni az erdőben. Lerakták a sok vásárfiát, dobokat, kardokat, papírtrombitákat egy nagy fa tövébe, és amikor hazaindultak, Csiripiszli trombitája hiányzott. Gyopár utánuk jött fel a vásárból, és egyikük látta, hogy ő járt ott a fánál. Málva néni, aki már úgymint hazafelé készülődött, kézenfogta Csiripiszlit: „Gyere, keressük meg Gyopárt. Nem lehet az, hogy ő vitte el! Megismered valamiről a trombitát?”

„Megismerem. Ki van szakadva egy kicsike a papirosából.” Málva néni köszörült egyet a torkán. „Na jól van, gyere, csak! Hiszen lehetséges, hogy tréfából csakugyan elvette, hogy trombitáljon egy kicsit, és aztán visszaadja. Érted?” Csiripiszli azonban tudott gondolkodni, és ezt mondta: „De akkor miért nem maradt ott, ahol labdázunk. Ha nem akarja megtartani...” Becsukódott mögöttük a kertajtó, és egy ideig csönd volt. Egyedül ült édesanyánk a homályosodó kertben. Egyszerre csak felhangzott az utcán egy vásári papírtrombita rekedtes hangja. Nyílt a kertajtó, csikorgott az ösvény kavicsa és hallottam édesanyánk kérdését: „Mit vettél a vásáron, kisfiam?” Gyopár válasza határozott

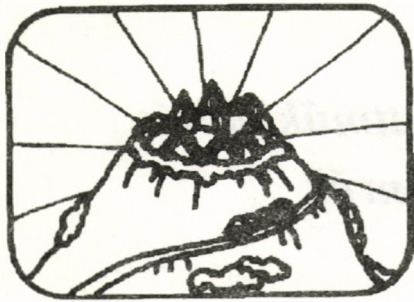
itt az erdőben vetted el, kisfiam... egy fa alól... Ez a trombita... Csiripiszlié. Légy szíves, vidd el neki.” Visszatartott lélegzettel vártam, mit felel Gyopár. Nagyon hosszú ideig hallgatott. Aztán... ugyanúgy..., nyögve szólalt meg ő is, mintha súlyos teher alatt görnyedeznék: „En ezt csak..., és ezt csak... tréfából vettem el... Meg akartam tréfálni... Csiripiszlit.”

Édesanyánk sóhajtott, aztán csöndesen így szólt: „Nem is tudtad, hogy Csiripiszlié. És nekem is azt mondtad most, hogy vásároltad.” Gyopár azonban most már megmakacsolta magát, és élénkült is a szava: „Azt is tréfából mondtam. Holnap megkérdeztem volna, kié, és visszatartottam volna, de visszaadhatom ma is. Megmondom Csiripiszlinak is, hogy tréfából vettem el.” És hangosan csikordult a kavics, indult Gyopár. De édesanyánk utána szólott: „Csak olyasmit mondj kisfiam, ami igaz; leghelyesebb, ha ezt mondod: Bocsásd meg, Csiripiszli.”

Éreztem, bántaná édesanyát, hogy én is hallottam mindezt. Beosontam hát lábujjhegyen a szobánkba, és a konyhán át akartam fellopódnizni a ház mögé, a gyümölcsöskertbe. Ezalatt azonban édesanya is ment a konyha felé, és az ajtajában egyszerre csak szemben álltam vele. Tovább akartam menni, de megfogta a karom és a szemembe nézett. Ekkor már holdvilág volt. Meglátta tehát arcomon, hogy tudom, mi történt. Beszélni is kezdett tüstént, de most már izgatottan és neheztelve: „Semmi ok sincs rá, hogy ilyen komoran nézz, kisfiam! Olyan megdöbbenve nézel, mintha... tudom is én..., mintha talán lopott volna Gyopár! Pedig ez nem az..., ki se akarom mondani még egyszer..., hiszen az rettenetes volna..., hogy az én kisfiam ilyesmit tesz! Nem, nem, dehogyan is! Ez csak egy kis..., csak egy kis csíny, huncutság, meg gondolatlanság..., meg egy kis füllentés..., no és hát, mondjuk így... csenés..., de nem rossz szándékkal, nem abból, mert Gyopár jó, igenis, jó, ebben én biztos vagyok! Ha néha nem úgy látszik is..., de majd meglátod, hogy nekem van igazam..., ne nézz már ilyen sötéten, kisfiam..., hiszen ezen tulajdonképpen... ezen a csacsiságon és meg gondolatlanságon..., ezen inkább csak mosolyogni és... igenis: nevetni kell!” Kimondta még egyszer: „Nevetni!” De ekkor már megmecsillan a holdfény a sűrűn egymás után legördülő könnyein.

hangon kezdődött: „Ezt a pisztolyt, hozzá ezt a két doboz gyutacsot, meg ezt az ólomsípot.” Bele is fújt a sípba, majd pedig, mint akinek csak ekkor jut eszébe, elbizonytalanodott hangon hozzátette: „Meg, igaz, ezt a trombitát is.” De abba már nem fújt bele. „Hadd nézzem meg közelebb-ről is a trombitát, kisfiam.” Zavart volt Gyopár hangja: „Olyan, mint a többi. Ezek mind egyformák. Tesék.” Most hosszú ideig csönd volt. Aztán úgy szólalt meg édesanyánk, mint aki nagy terhet cipel, és neheztére esik a szó: „Ezt a... trombitát... te

Vissza a középkorba?

A nyugat-európai katolikusok részint felbosszankodva, részint fáradt „észre-sem-vevesszük” magatartással fogadták a múlt év adventjében megjelent, legújabb római instrukciót a „laikusok” szerepéről. Ez a dokumentum megnyirbálja, és pusztán a paphiányt áthidaló szükségmegoldásként engedélyezi elkötelezett keresztények alkalmazását plébániai munkatársként, áldozatoként és így tovább.

Az alábbiakban először a dokumentum rövid összefoglalását ismertetjük, majd az azóta már nyugalomba vonult innsbrucki megyéspüspök Európa-szerte nagy visszhangot kiváltott Vatikán-kritikájából közlünk részleteket (kiemelések tőlünk), végül a „laikusok” szerepének történelmi alakulását bemutató tanulmány következik.

Britta Baas

Az instrukció: tiltások katalógusa

A római Instrukció a világiak papi szolgálatban történő együttműködésének egyes kérdéseiről 13 cikkelyben szabályozza teljes részletességgel a közösségekben végzendő munkát. Az irat célja, hogy bebetonozza az éles különbséget minden hívők „általános papsága” és a „szolgálati papság” között. Az instrukció azt is világossá teszi, hogy a sok helyen nagy számban gyakorolt kivételes szabályozásokat a római központ a továbbiakban nem fogadja el. A 13 cikkely lényegében a következőket írja elő:

1. A papi szolgálatot világosan el kell választani a világi szolgálatoktól. Szorosabb értelemben *szolgálatnak* csak az tekinthető, amit „a pásztorok a szentelés szentségének erejében gyakorolnak”. A világiak azonban olyan *feladatokat* vesznek át, amelyeket a felszentelték rájuk bízhatnak.

2. A szentségek kiszolgáltatása papi szolgálat. A világiak számára viszont az „illetékes tekintély” engedélyt adhat a prédikációhoz. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha „hiányzik a papi hivatalviselő”.

3. Világiak nem prédikálhatnak a *szentmisén*. Ez azt jelenti: a homiliát — vagyis a prédikációt a vasárnapi istentisztelet részét képező bibliai szövegről — fenn kell tartani a felszentelt személy számára.

4. A világiak plébániát nem vezethetnek, sem nem koordinálhatnak, moderálhatnak vagy igazgathatnak. Pusztán olyan feladatokat vehetnek át, amelyek során „gyümölcsöző módon működnek együtt a klerikusok pasztorális szolgálatával”. Tehát abban az esetben, ha a plébános úgy dönt, hogy igényli a világi személy segítségét.

5. Minden plébániai testületben a plébánost illeti az elnökség joga. Érvénytelen minden olyan döntés, amelyet „nem a plébános elnöklése mellett, vagy személye ellen összehívott tanács” hoz. A pasztorális tanács és a

vagyonkezelő tanács csak „tanácsadó szavazati joggal” rendelkezik, de döntésekre nincs felhatalmazva.

6. Világiak nem hordhatnak liturgikus öltözeteket, ezek fenn vannak tartva a papok és diakónusok számára. Nem vehetnek részt az eucharisztikus imában (ez vezet be a kenyér és bor eucharisztikus átváltoztatását Jézus testévé és vérévé), és az eucharisztikus ünnepelés során semmiféle vezető funkciót nem vehetnek át.

7. Ha valaki részt vesz egy vasárnapi igeliturgián, nem mentesül a vasárnapi misehallgatási kötelezettség alól. A világiak által igeliturgián alkalmazott szöveget „jóvá kell hagyatni az illetékes egyházi tekintéllyel”.

8. „Rendes áldozatónak” csak a klerikus minősül. Világiak csupán akkor áldoztathatnak, ha klerikus nincs jelen, vagy az áldozók száma meghaladja az átlagot. A világiak bevetése nem válhat szokássá. Semmi esetben sem áldozhat a világi személy a pappal együtt az oltárnál.

9. A törődés a betegekkel a világiak feladata. Ennek során „fel kell ébreszteniük a vágyat a bűnbánat és a betegek szentsége iránt”. Mindkét szentséget kizárólag a pap szolgáltathatja ki.

10. „Felszentelt hivatalviselő súlyos hiánya esetén” a püspök világi személyt delegálhat „házasságkötési segédszolgálatra”.

11. Szükség esetén — amennyiben papi hivatalviselő nincs jelen — világi személynek is szabad keresztelnie.

12. A világiak csak a felszentelt hivatalviselő tényleges hiánya esetében vezethetnek egyházi temetést. A pap túlterheltségének indoka nem elégséges.

13. Az egyházi feladatokhoz a világiakat megfelelően ki kell képezni, persze nem a szemináriumokban, amelyek kizárólag a papok számára vannak fenntartva.

Forrás: Publik-Forum, 1997/24

Reinhold Stecher püspök

Gondolatok a papok és világiak együttműködését szabályozó legújabb dekrétumról

(Részletek)

Mivel egyszer elhatároztam, hogy az egyházkritikai szempontból szükséges dolgokat nem „bátor nyugdíjasként”, hanem aktívként mondom el, nem kerülhetem meg, hogy néhány gondolatot elmondjak erről a dekrétumról, mielőtt továbbadom a botot. Persze nem annyira a részletekről. Itt olyan dolgokat mondok ki, amelyeket szilárdan rögzíteni kell. Először is adva van az eucharisztia teljhatalmával felruházott pap — és ezt a teljhatalmat senki sem veheti el, vagy igazolhatja alulról. Nehéz azonban belátni, miért kell megtiltani a közösség egy teológiailag teljesen kiképzett, és emberi-lelki szempontból alkalmas tagjának a prédikációt az eucharisztia ünneplésekor. Teljes mértékben azt képviselem, hogy a hirdetéshez egyházi felhatalmazás szükséges. De más dolognak tartom, hogy a misén a hirdetést azért hagyják el, mert ahhoz feltétlenül felszentelt személy szükséges.

És ezzel már itt is vagyok tulajdonképpen aggályomnál ezzel a megint csak korlátozó dekrétummal szemben, amely a világiakat, segédáldozatokat stb., legfeljebb kelleitlenül engedélyezett szükségmegoldásnak tekinti néhány funkció ellátásához, ha ti. másképp már egyáltalán nem megy. Aggodalmam főleg a nálunk és a Föld legtöbb országában kialakult lelkipásztori helyzetnek „tudomásul-nem-vétel” illeti, és annak „tudomásul-nem-vételét”, hogy az eucharisztia mi a teológiai jelentősége a keresztény közösség és az egyház számára.

Némiképp mindig *problematicus*, ha Isten üdvözítő szándékain és a szentségek legmélyebb teológiai lényegén túlmenően emberi rendelkezéseket abszolutizálnak.

A világiakról szóló említett dekrétum megelőlszik a klérus teljhatalmának, méltóságainak és rendi kiváltságainak védelmével. A közösségek egészsége-üdvé teljesen kimarad a játékból.

Franciaországban olyan papokat ismertem meg, fáradt és reményvesztett papokat, akik körberohangálva hét-tíz plébániát „látnak el”. Még ha az ilyen papok teológiailag kiválóan képzettek is, nincs semmi esélyük arra, hogy a „felsőbb emelet” intézkedéseibe beleszólhassanak. *Az alacsony helyzetű, elsővonalbeli papot a püspöki méltóság teljesen távol tartja magától, és az ügyekbe semmi beleszólást nem enged számára.* Így a tapasztalatokat és ellehetetlenüléseket csak kevés püspök veszi észre és viszi föl a magasabb szint-

re. Lefelé megelőlszenek legjobb esetben egy megértő sóhajtással, és a megindult panasszal, hogy nincsenek keresztény családok, amelyek elegendő számban fabrikálnák a celebsz hívatásokat. Feljebb pedig megelőlszenek a kéznél lévő rendelkezések betennozásával, amint azt a jelen dekrétum is teszi. A mögötte lévő szükség és baj nem beszédtéma.

Itt az a borzasztó, hogy a jelenlegi egyházvezetésnek teológiai és lelkipásztori hiányosságai vannak, bármilyen kellemetlen is kimondani ezt. A hivatal az egyházban annak bibliai értelmezése alapján az üdvösséget szolgáló hivatal, és nem szakrális öncél, amely számára teljesen közömbös lehet, hogy keresztények milliói és tízmilliói egyáltalán kapnak-e lehetőséget az üdvösséget előkészítő szentségek vételére, és hogy emberileg élményszerű formában gyakorolhatják-e közösségeik középpontját, ami bibliai és dogmatikai alapokon az eucharisztia. A hitvallásban pontosan így mondjuk még mindig: „Értünk emberekért és a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből”. Nem pedig így: „Tekintélyünkért és az egyház struktúráinak szigorú megőrzéséért leszállott a mennyből”.

E század végén egyházunk egyes jelenségei között tulajdonképp a legmegrendítőbb az a tendencia, hogy emberi rendelkezéseket és hagyományokat az isteni megbízatásoknál magasabbra értékelnek. Úgy látszik például, hogy a magasabb grémiumokban senkit sem nyugtalanít, hogy szó szerint katolikusok százmilliói egyáltalán nem juthatnak hozzá a megbocsátásnak az üdvösséghez morálisan elengedhetetlen szentségéhez (és mivel nem juthatnak hozzá, egy generáció múlva már nem is akarnak hozzájutni).

Számomra mind régen, mind most az isteni tanítások figyelmen kívül hagyásának kérdésében a leginkább aggodalmat keltő az az eljárás, ahogy a házaspapokkal bántanak. Saját tapasztalatból tudom, hogy azok a folyamodványok, amelyeket a püspök sürgető pasztorális és emberi alapokkal támogatott kérésként nyújt be, nos, ezeket tíz, vagy több éven keresztül pillantásra sem méltatják. Ezt a gyakorlatot a legújabb dekrétum is alig változtatja meg. Vegyük figyelembe, hogy itt az Istennel és az egyházzal létrehozandó megbékélés kéréseiről van szó, arról a lehetőségről, hogy keresztény házaspárban élhessenek, és néha arról is, hogy nem papi szolgálatokat végez-

hessenek. *Itt sincs más, mint a könyörtelen nem. Teológiailag nem magától értetődő-e, hogy a megbocsátás és megbékélés megtagadása sokkal nagyobb bűn, mint a celibátus megsértése?* A második emberi parancsot érint, és a gyengeség bűne, az első istenit, és a keménység bűne. Vagy talán azt hisszük, hogy az egyházban a jogi törvényalkalmazásokra nem állnak Jézus parancsai? Úgy gondoljuk, hogy a Világbíró rendjében az írószalkukacok jobban megússzák, mint az apró dolgokban vétkezők?

Itt is megmutatkozik a folyton felmerülő tendencia, hogy Jézus tanítását alárendeljék az egyházi közigazgatás praktikáinak és az emberi tekintélygyakorlásnak.

A történelem azt tanítja, hogy a legfelsőbb hivatal gyakorlata is eltévelyedhet Jézus ügyétől. Az egyéni vétkezőkkel szemben folytatott mai gyakorlat ellentmond Jézus Lelkének, pontosan úgy, mint az egész országok és városok ellen foganatosított egyházi átkok és kiközösítések. Magam tudom, hogy sok pap és világi, akik komolyan veszik kereszténységüket, szenvednek ezektől az ellentmondásoktól, és olyan pápára vágyakoznak, aki korunkban mindenekelőtt a jóságot testesíti meg. Ahogy ma fest a helyzet, Róma elvesztette a könyörületesség arculatát, és a látványos és kemény uralkodás arculatára tett szert. Ezzel az arculattal az egyház a harmadik évezredben nem lesz ütőképes, és ezen a pompázatos millenniumünnepségek és a mégoly szép szavak sem segítenek semmit.

Eppen az egyház érdekében nem szabad azt tenni, hogy a legfelsőbb szinten a bázis minden szálkájáért gondban vannak, de a maguk szemében a gerendát sem veszik észre.

En ugyan nevével nevezem mai egyházunknak a Szentírás farizeusi értelmezési vitáiba nyúló hiányosságait, de reményem a Szentlélek működésében és Jézus ügyének jövőjében semmit sem csökkent. Azonban az igaz szándékok iránti érzékenységnek világosabbá kell válnia egyházunkban. Az eltévelyedés az ilyen alaptételektől súlyos következményekkel járt a múltban. Az elmékedések az ezredfordulóról ebben a tekintetben is új meglátásokat hozhatnak.

Dr. Reinhold Stecher
Innsbruck megyéspüspöke

Pünkösdi utáni 33. vasárnap,
az Utolsó ítélet vasárnapja

Forrás: Publik-Forum, 1997/24

Rudolf Schermann

A „laikusok” másodosztályú keresztények?

A legújabb, a püspökökhöz múlt év adventjében megküldött vatikáni rendelkezés hosszú címe: „A világiak papi szolgálatban történő együttműködésének egyes kérdéseiről” szóhasználatában kísértetiesen emlékeztet az SZKP levítéztet Központi Bizottságának rendelkezéseire „a valóságban létező szocializmus egyes kérdéseiről”.

Ugyanis akárcsak ott, itt is az uralgó dokszta, a mindenkori hierarchia hatalmának biztosításáról van szó. Ők persze élénken vitatják ezt. Azt akarják beadni nekünk, hogy minden az egyház javára és virágzása érdekében történik: „A szentszék a szóban forgó dokumentumot”, olvashatjuk, „a különböző részegyházak megyéspüspökeinek és más ordináriusainak lelkipásztori buzgóságába ajánlja, bízva abban, hogy annak végrehajtása bőséges gyümölcstermést hoz a papi hivatalviselők és laikusok közötti közösség növekedésében.” A buzdító irat szerzői, ókonzervatív, a lelkipásterkodásban teljesen tapasztalatlan vatikáni urak egész csapata pontosan ismeri azokat a nehézségeket, amiket ilyen küzdelmek esetén a gondolkodó birkafejek tudnak okozni főpásztoraiknak. Ezért a pápát idézik: „Meg kell értetni”, mondja a pontifex (akinek az aláírása feltűnő módon nem szerepel az ukázon), „hogy ezek a tisztázások és pontosítások nem a klerikális kiváltságok védelmében végzett fáradozásokból születnek, hanem annak szükségességéből, hogy engedelmessédjünk Krisztus akaratának, és tiszteletben tartsuk az általa egyházába kitörülhetetlenül belevésztet alapalakzatot”.

Már Luther felmordult

De hogy az „egyházába kitörülhetetlenül belevésztet alapalakzat” vonatkozásában mi Krisztus akarata, azt a világ legtartósabb diktatúrájában, a római katolikus egyházban nem tudós fejek, kutatók, teológus nők és férfiak határozzák meg, akik hivatkozhatnak az egyértelmű bibliai tényállásra, hanem pápa, és a saját „tanfőhivatal”, amit elég gyakran a hatalmi érdekek irányítanak. Bárki, aki a történelem folyamán megkísérelte a Bibliához mérni magát a pápát és a tanfőhivatalt, az igen hamar megégette az ujjait — és nem csak az ujjait. A professzorok, akár a néhai Martin Luther, vagy kortársunk, az ázsiai Tissa Balasuriya mindig újra rámutattak arra, hogy a pápák és a tanfőhivatal hivatkozása, miszerint egyedül az ő joguk értelmezni, mi Krisztus akarata és az egyház alapalakzata, tárt kapukat nyit a manipulációk számára.

Luther eredeti hangja (a német nemzet keresztény nemességéhez): „Így

mindig megtörténhet, hogy a pápa és övéi gonoszak, és nem igaz keresztények, sem az Istentől tanított helyes értelemmel nem rendelkeznek, ezzel szemben egy alacsonyrendű ember helyes értelemmel rendelkezik. Akkor miért nem őt követjük? Nem tévedett-e sokszor a pápa? Ezért arcátlanul költött mese, amelynek védelmére egyetlen betűt sem tudnak felhozni, hogy egyedül a pápának jár ki az írás magyarázata, vagy az írásmagyarázat igazolása. Ők maguk teremtették meg ezt a hatalmukat.” Luthernek nem kellett messzire zárandokolnia a bizonyítékért. Szeme előtt állt a kortársi pápaság züllöttsége, tudta, miről beszél.

Persze a centrálé nem engedi érvényesülni az ilyen kritikát, vagy ideológiai és manipulációs gyanút. Dr. Luther éppúgy kitagadták, mint évszázadokkal később Balasuriya kollégát.

Az egyház tanítása ugyan szakadatlanul prédikálja, hogy a Szentlélek nem a hierarchia haszonbérlete, hanem benne lakozik minden keresztényben, és már Pál így írt: „Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok, és Isten Lelke bennetek lakozik?” — de a valóságban létező katolicizmusban ez egészen másképp fest, ami nem újdonság, és egyáltalán nem meglepő az egyháztörténet ismerői számára.

Ugyanis a legfrissebb „Római levél” háttérben ott áll — Jézus által persze soha nem szándékolt — egyházi kétosztályos ideológia keletkezésének és megszilárdulásának majd kétezer éves története.

A hibás fejlődés korai nyomai

Jézus még kifejezetten hivatkozott arra, hogy tanítványai körében a hatalmat nem szabad úgy gyakorolni, amint azt „a hatalom evilági birtokosai” teszik, ezért testvéri közösséget alapított, amelyben nincs fenn és lenn, nincs parancsnok és alárendelt, hanem csak szolgák és olyanok, akiknek szolgálnak. Mégis hamarosan megváltozott a kép a zsidó-római környezet és a hatalmi struktúrák hatására, amelyek ellen Jézus hevesen küzdött. Az őskeresztény közösség — Jézus lábnyomát követve — még az egyenlők közötti egyenlő karizmatikus közössége volt, amelyben senkinek sem volt hatalma a másik fölött, hanem mindenki képességei és adottságai szerint a közösséget szolgálta (figyelemre méltó, hogy a közösség tisztviselőit olyan egyszerű megnevezésekkel illették, mint „vén”, „felvigyázó” vagy „szolga”). De már az 1. század végén jelentkeznek a későbbi hibás fejlődés nyomai. A zsidó-őszövetségi krétakör osztályszerkezetét igen hamar átültetik a fiatal kereszt-

tény közösségbe. Az első, akinél ez a fejlemény megfogalmazódik, Római Kelemen, Péter apostol harmadik utóda. A 93/97-es években a korintusi egyházközösség számára írt levelében, amely akkoriban széles körben elterjedt, arról beszél, hogy a beiktatott közösségvezetők, illetve istentiszteleti vezetők miatt fellázdak, „a figyelmen kívül hagyottak a figyelemre méltotak ellen”, „a tekintély nélküliek a tekintélyesek ellen”, „a fiatalok az idősök ellen”. Utalva arra, hogy az Ő- (vagy Első) Szövetségben a kultusz-törvények megsértéséért halálbüntetés járt, Kelemen megkísérelt elfogadtatni a fiatal korintusi keresztény közösséggel a főpap, levita, laikus hierarchikus rangsorolást. Az Őszövetségben, mondja Kelemen, „különleges funkciók hárulnak a főpapra, ugyanúgy a papoknak is megvan a különleges helyük, a levitáknak az előírt szolgálataik, és a laikus embert is kötik a laikus számára előírt rendelkezések” (40,5). Az ellentmondást Jézus tanításával szemben világosabban már nem lehet bemutatni. Jézus ugyanis kifejezetten elítélt minden hivalkodást a „különleges helyekkel”, Kelemen viszont az ilyenféle rendben nemcsak semmi kivételt talált, hanem azt magától értetődő és követésre méltó modellként állítja a keresztény közösség elé. Nem csoda, hogy Rudolf Sohm, az előző század híres egyháztudósa Egyháztudomány c. munkájában (1892) a Kelemen-levél „a konzervatív rendről szóló tan Magna Chartájának nevezte”. Kelemen volt az, aki az egyházi szóhasználatba bevezette a „laikus” fogalmát (a klerikus ellentétéként). Amint azt Peter Eicher paderborni teológus, „A jelenkor papjai” c. gyűjteményes kötetében kimutatja, Kelemen a „laikus” szót egyértelműen a „plebeius ordo”, a csöcselék értelmében használja.

Szomorú korszak

A Krisztus akaratának ellentmondó fejlődés aztán a középkor során abban a meggyőződésben csúcsosodik ki, hogy egyedül csak a klérus alkotja az egyházat. Ives Congar, a közelmúltban meghalt francia dominikánus teológus „A laikus” c. alapvető munkájában (Schwaberverlag, Stuttgart 1957) ennek a gyámság alá vonási folyamatnak számtalan igazolását olvashatjuk. Congar szerint „a 12-iktől a 16. századig sok olyan szöveg található, amelyben az »egyház« szón a hierarchiát értik”.

A „Summa Parisiensis” (12. század): „Az egyház szóval nem mást jelölnek, mint a klerikusokat.” Petrus Amelii, a francia bencés és bíboros (14. század) valamivel mérsékeltebb: „Az egyházat nagyobb része alapján, tehát a kleri-

kusok vagy a klerikusok közössége alapján tekintik. Nem mintha a laikusok nem volnának az egyház tagjai, persze hogy azok (immo sunt), de nem olyan előkelők (nobiles), mint a klerikusok.”

Hatalommal rendelkezőnek kellett lenni ahhoz, hogy annak idején e véleménynek büntetlenül ellene mondjon valaki. Szép Fülöp mordult fel egyszer így: „Az egyház nemcsak klerikusokból, hanem laikusokból is áll”. Congar végkövetkeztetése: „Szomorú korszak ez, amely során egy pápa saját személyében (VIII. Bonifác 1296 februárjában, a szerk.) egy bullában azt nyilatkozta, hogy a laikusok ősidők óta elenségei a klerikusoknak.”

Feldolgozatlan múlt

Az egyházvezetés bármennyire megakart is szabadulni a legújabb korban ettől a hibás fejlődéstől, ez csak részben sikerült, semmiképp sem alapjában — amint mutatja ezt a római instrukció.

Mint azelőtt, most is a kétosztályos társadalmat akarja megszilárdítani, és ezt az egyház Krisztus akarátának megfelelő, „kitörülhetetlenül bevészt alapalkatának” nyilvánítja. Amint az instrukciónak már a címe is kifejezésre juttatja, a „laikusok” pusztán „a papok szolgálatában” működhetnek közre. Így például a „laikus” nem mondhat homiliát (= a Szentírást magyarázó prédikációt) a szentmisében, bármennyire is megvilágosította őt a Szentlélek. Erről így szól a római instrukció: „A homília a prédikációnak kiemelkedő formája... Ezért azt az eucharisztia ünneplése során a papi hivatalviselő, a pap vagy a diakonus számára kell fenn tartani. A laikusok ebből akkor is ki vannak zárva, ha valamely közösségben vagy gyülekezetben »lelkipásztori kisegítői«, vagy hitoktatói munkát végeznek. Itt ugyanis nem az előadói képesség esetlegesen jobb adottságáról vagy nagyobb teológiai tudásról van szó, hanem arról a fenn tartott feladatról, amelyet az egyházi rend szentségével tüntettek ki.” Magyarán: bármely püspök, pap vagy diakonus leglaposabb és legostobább vasárnapi prédikációja, amelyik kiűzi az embereket a templomból, még mindig abszolút elsőbbséget élvez egy „laikusnak” a Lélektől mégannyira átitatott frásmagyarázatával szemben. Mert nem a lelki haszon a fontos, hanem a történetileg átörökölt rang- és hatalomviszonyok megőrzése. Mindezt alátámasztja a Biblia? Hát persze.

Mindenesetre nem Krisztus örömhíre, hanem a Vatikán bibliája, a saját hatalmi igényeire szabott Egyházi Törvénykönyv, a 767. kánon 1. §-a.

Tetterős papok kerestetnek

Hogy nem az ember a fontos, akinek szolgálatára küldte Jézus a tanítványait

— lásd a lábmosási jelenetet a Bibliában —, hanem a saját hatalom, ez a római instrukció egyéb helyeiről is kiolvasható. Így egy mégoly képzett, és a szó legjobb értelmében jámbor „laikus” (hát még „laikus” nő) soha nem vezethet közösséget úgy, amint ez gyakorlat volt az őskeresztényeknél, még „objektív” paphiány esetén sem. A római urak ilyen esetekre azt tanácsolják, hogy vegyenek igénybe „idősebb, még tetterős papot”, több plébániát osszanak egy papra. Még a diakonus is előnyt élvez a „laikussal” szemben. Ebben az összefüggésben az instrukció arra emlékeztet, hogy egy pap számára még a 75. életév sem kötelező alapja a hivatalról történő lemondásnak. És egyetlen „laikust” sem kell „közösségvezetőnek” vagy hasonlóknak nevezni, „ha részt vesz a lelkipásztori tevékenységben”.

Ugyanis „az ilyen feladat betöltése”, idézik a pápát, „a laikust... nem teszi pásztorrá: nem a feladat hozza létre a hivatalt, hanem a szentelés szentsége”.

Helyjegy Jézus számára

A birka birka marad. Sőt, mi több: „Ha... a közösségben pap nincs jelen, akkor hiányzik Krisztusnak, a Főnek és Pásztornak szolgálata és funkciója, ami elengedhetetlen az egyházi közösség élete számára.” Az instrukció szerzői így licitálják egyre magasabbra bibliátlan és semmivel sem bizonyítható tételeiket. Persze a biblikusán képzett keresztény nők és férfiak számára elegendő Jézus igéje: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük” (Mt 18,20). Jézus Krisztus végtelenül „nagyobb” Istenét a maga végtelen szeretetével és emberbarátságával nem lehet beleszórítani sem egyházi jogi, sem szentségi vagy egyéb kategóriákba, vagy valamiféle ketreche zárnai, és semmiképp sem áll ideológiai megalapozási kísérletként rendelkezésre hatalomvesztési félelmektől izzó tanítványai számára.

Fölösleges dolog itt felsorolni a laikusokról szóló instrukció mindazon helyeit, amelyekből kiderül Róma restaurációs csapása az egyházi két- vagy akár háromosztályú társadalom fenyegető szétesése ellen (ugyanis a szöveg különbséget tesz a „klerikusok”, „laikusok” és az „Istennek szentelt” szerzetesek között).

A „laikus” csak szükségmegoldás

Aki tanulmányozza a szöveget, hamarosan meggyőződik arról, hogy a kritikusoknak teljesen igazuk van. A dokumentum mindig szükségmegoldásnak tekinti laikust, akit ott kell bedobni, ahol nincs kéznél pap.

Ezt egyébként egészen nyíltan ki is jelenti: „Ha a paphiány bizonyos területeken különösen érezhető is, más helyeken a hivatások sokat ígérő felvirágzása tapasztalható, ami a jövőre

nézve pozitív kilátásokat jelez. Ezért a papi hivatalviselők hiányával kapcsolatos bemutatott megoldások csak átmeneti jellegűek lehetnek. Ugyanakkor a lelkipásztorokodásban előjogot kell biztosítani a papi hivatások előmozdításának.” Ez kétségtelen visszalépést jelent a zsinati fejlődés mögé. (Az újklerikalizmus néhány ökonervatív szóvivője, mint a Sankt Pölten-i Krenn püspök, már arról álmodoznak, hogy újra lesznek papi képviselők, akik, mint a régmúlt áldatlan időkben, bevonulnak a parlamentekbe, hogy ott képviseljék az egyház érdekeit.)

Római öngól

Természetesen ez az ukáz semmi más eredményt nem hoz, mint a római egyházi centrum tekintélyének további hanyatlását. Még a különben inkább a konzervatívok közé sorolható püspökök is kifejezésre juttatták nemtetszésüket a visszalépéssel kapcsolatban — persze gyakorlatuknak megfelelően a kötelező hangtompítással. Csupán az egyház reakciós trendjét képviselő püspökök és papok érzik igazoltnak magukat, és — ha a szükség másra nem kényszeríti őket — fogják a normát kétszáz százalékra teljesíteni, mint egykoron a kipirult arcú szovjet sztahanovisták.

A római kúria arra irányuló kitartó fáradozásai, hogy elhárítsa magától a pótkreml és a legsilányabb nyet-központ végzetes imázsát, bizony az alkalmasint túlzásokat illető, megalapozott utalások ellenére is a világméretű kritika hengere alá kerülnek. Az sem csoda, hogy egy bizonyos vatikáni szóvivő kétségbeesett kísérletei az utólagos értelmezésre, miszerint mindezt egyáltalán nem úgy gondolták, kevés hitler találnak. Mindehhez már nagyon hosszú ideje tart az egyházi tél. Rómának, ha már a képzett és elkötelezett katolikusoknak, teológus nőknek és férfiaknak nem is, legalább a püspököknek kellene annyi egészséges ítélőképességet, egyáltalán szellemi megvilágosultságot tulajdonítania, hogy maguk is észreveszik, hol mutatkoznak egészségtelen fejlődési irányok vagy túlkapások, s hogy elég bátrak ahhoz, hogy fellépjenek az ilyesmi ellen.

Franz Kamphaus limburgi püspök szavaival teljes mértékben egyet lehet érteni, mikor ezt mondja: „Nem kell elrejtőznünk. Nincs minden területre kiterjedő hivatali visszaélés. A legtöbb egyházközségben jó az együttműködés laikusok és papok között. Ezért most a legmagabiztosabban meg kell vizsgálnunk, hol érint bennünket ez a dokumentum. Ami évtizedek során alakult ki, azt nem lehet máról holnapra megváltoztatni, és erre nincs is szükség. Aki túl gyakran ássa fel a földet, nem arat semmit.”

A rovat mindhárom írását fordította:
Hampel Károly

Forrás: Kirche Intern, 1998/1

Farkas István

Tavaszi áldozás

Nagyhét van. Idén nagyon korán jött. A múlt héten volt Benedek. A tavasz-
nak alig van néhány jele. Hétfőn és
kedden egész nap szállingózott a hó.
A hunyorok és keltikék legszívesebben
visszabújnának a földbe, de már nem
lehet, csak a földhöz simulhatnak. Vár-
nak.

Vasárnap óta nem ettem mást, csak
kenyeret és hozzá vizet. Nem a Nagy-
hét miatt. Máskor is megteszem. Nem
is sportból. Nem is a jó egészségem
érdekében. Hozzátartozik az életfor-
mámhoz (éppúgy, ahogy a napfelkel-
tenezés, a borozgatás társaságban vagy
az esti ima) az évenként egyszeri teljes
elvonulás, magány, csönd, kenyér és
víz. Ezek a dolgok összetartoznak.
Nem lehet elvonulni a családdal, vagy
baráttal, barátművel. Lehet, de az más.
Az nem magány és nem csönd. A ma-
gányban nem lehet tévét nézni vagy
rádiót hallgatni, vagy a szomszédal
diskurálni. A magányhoz és a csendhez
a madárcsicsergés, az esőkopogás, a
hószállingózás, a rövid esti séta és eset-
leg, ha kell a hideg miatt, egy kis
favágás tartozik. A magányhoz nem

megy a villanyfény sem, csak a gyer-
tya, esetleg petróleumlámpa. A ma-
gányhoz tartozik a szunyókálás a kály-
ha mellett, vagy ha kisüt, a napon. Ha
hideg van, pokrócba betekerve. A
csöndhöz tartozik ilyenkor még a kály-
ha buhogása, a fa sziszegése, a vízcsap
csepegése. A csöndhöz nem kell az
óraketyegés, csak ha már a hazavivő
busz érkezését várod. De az már más
világ. A magányhoz nem illik a főtt
étel. Azt meg kell főzni. A főzés nem
egyeztethető össze a csenddel. A főzés:
sürgés-forgás, kóstolgatás, csörömpö-
lés, mosogatás. Legjobb a nyers koszt.
Kevés zöldség, ha van, gyümölcs, és
kenyér. De valójában elég a kenyér is.
Napi fél kiló vagy kevesebb, beosztva.
A teljes bűzából készült a legjobb, de
ha más nincs, az omlós, rugalmas, re-
csegő héjú fehér kenyér is jó. És a víz.
Jó lehetne a bor is, de a bor társaságot
kíván, így nem megy a magányhoz. A
mennyiségtől függően a csenddel is
összetűzésbe kerülhet. Legjobb a víz.
Ha van forrásvíz. Kannába, saját ke-
zűleg csapolva és lehetőleg kancsóban
tárolva az ivás előtt fél óráig.

Az északi szél kifújta a felhőket és
délben kisütött nap. Ülök a teraszon.
Beccukom a szememet. Élvezem a ta-
vaszi nap lágy melegét. Török egy fa-
latot a kenyérből — a morzsákra vi-
gyázva —, és a szájamba veszem. Az
élet szétárad a számban, a nyelőcsö-
vemben, lassan lekúszik a gyomromba.
Csodálatosan finom tud lenni a kenyér
magában. Először a belét eszem ki.
Már gyerekkoromban így tanultam a
nagyobbaktól, és jónak bizonyult. A
végére marad a java. A héj elropogta-
tása a napfényes teraszon, a magányos
csöndben maga a tökéletes boldogság.
Időnként töltök néhány korty vizet a
kancsóból a pohárba, és iszom. Lassan
iszom. Nem kell sietnem. Víz is van
elég a forrásban ilyenkor tavasszal. A
tavaszi forrásvíz íze egész más, mint
a nyárié. Sokkal több benne a vad,
nyers íz. A hó íze és a kemény hide-
geké, a téli, halott avaré.

Lábamnál ül a macska. Ő belefér a
magányba. Ő is magányos, de szabad.
Nincs gazdája, mint a kutyának. Akkor
jön és megy, amikor akar. Most éppen
az evés utáni tisztálkodását végzi. Ő
is kivette részét az áldozatból. Egész
télen koplalt. Most ezen a pár napon
megérdemel egy kis finom hazai ma-
radékot: csirkecsontot, töpörtyűt, lejárt
parizert. Ő is elégedett a sorsával. A
teraszkorlátón két csuszka is részese
az áldozatnak. Ők dióbelet kaptak, de
a macskára való tekintettel csak beug-
ranak érte, és inkább a közeli fenyő
ágai között áldoznak.

A kenyér elfogyott. A vizet megit-
tam. Jólesően nyújtózom el. Kezemre
egy gyenge, szédelő tavaszi légy
száll. Kicsit melengetem a tenyerem-
ben. Egyre vidámabb és fürgébb lesz.
Majd szárnyra kap és elvitorlázik.

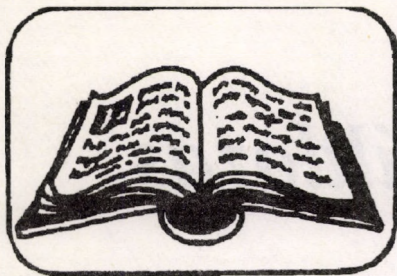
Az áldozásnak vége. Következik a
szunyókálás. Ez is a liturgia része. A
macska tudja ezt. Összekuporodik a
küszöbön, és már szuszog is.

Ez az óra nem illik bele a Nagyhétbe.
Ez már nem szorongás, nem félelem,
nem kilátástalanság, nem bánat és nem
szomorúság. És már nem is várakozás.
Ez nem a boldogtalanság órája, hanem
a boldogságé.

Mennyei Atyám, aki titokban nézel,
remélem megbocsátasz!

(Dobogókő, '97 március)

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Várnai László mosdósi plébános, a májusiakat Mihálffy László készítette.

Április 5. — Virágvasárnap — Lk 19,28–40 és Lk 22,14–23.56 —

A szelídek Királya

A barkaszentelési evangéliumban Jézus jeruzsálemi bevonulását szemléljük. Zakariás próféta szavait teljesíti be, amikor nem az uralkodókra jellemző lovon, hanem a békés, szelíd állaton, a szamáron ülve megy be a fővárosba. Ebből a jelképes cselekedetből a tanítványok, a nép és az írástudók felismerték, hogy a jövődőlésben szereplő béke királya érkezik, aki eltünteti a harci szekereket és lovakat

Jeruzsálemből, széttöri a harci íjakat és békét hirdet a nemzeteknek (vö. Zak 9,10). A lelkes tömeg a várva-várt Messiás-királyt köszönti benne, és a karácsonyi angyali szózatához hasonlóan békességet és dicsőséget emleget. Ez már sok volt a farizeusoknak, akik kérik Jézust, hogy csendesítse le követőit. Jézus azonban jóváhagyja a róla szóló hitvallást, és egy másik próféta szavaival válaszol: „...ha

Április 12. — Húsvétvasárnap — Jn 20, 1–9 — Az élő Jézus

A húsvétvasárnap reggeli mozgalmal temetőlátogatás — az evangelista szerint — Jézus feltámadásának hitét váltotta ki a szemtanúkból. Az üres sír látványa és az ott hagyott leplek helyzete segített nekik megérteni a feltámadásról elhangzott jövődöléseket, melyek szerint: „Jézusnak fel kellett támadnia a halálból”.

Kinek kellett/kell a feltámadás?

— Az Atyának? Aligha. Számára minden létező él. Sőt nála van mindenki, aki

teljesíti akaratát. Jézus a halálában kezébe tette le földi életét és hozzá tért vissza küldetése teljesítése után.

— Jézusnak? A Zsidó levél szerint ő mindenkor él, hogy közbenjárjon értünk” (7,25). Neki mint embernek át kellett menni a szenvedésen és a halálra. Így ad példát a szeretetben mindvégig kitartásra.

— Tanítványainak? Nyilvánvalóan igen. Míg vele jártak, nehezen zárkóztak fel Jézus gondolkodásához. Nagypén-

ken eltemették hamis messiási reményüket, és csak később értették meg őt.

Úgy gondolom, ma is a bizonyosságot kereső, csodavárá embernek kell a feltámadás hite. Annak, akit Jézus üzenete nem bűvöl el annyira, hogy ébren tartsa benne Krisztus szerelmét. Akiben ott él Jézus, annak mindennél fontosabb, hogy életre keltse őt embertársaiban. Ezért kopatja száját, lábát, szeretetét.

Április 19. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Fejlődés a hitben

Az evangelista megfogalmazza írása célját: „a hit által életetek legyen”. Az előző versekben bemutatja, hogy hogyan jutottak el az élő hitre Jézus apostolai.

A szerző-szerkesztő irodalmi párhuzamok segítségével szemlélteti a tanítványokban történt változást. Jézus rájuk lehel, mint a Teremtő Ádámra, hogy Lélekben való életük legyen. A „vegyétek a Szentlelket” inkább a keresztségre és a megtérésre vonatkozik, mert az addigi életmóddal szakítás a jézusi közösségbe kerülés feltétele (vö. ApCsel 2,40).

A hiányzó Tamás apostol nem részesült a Lélek életet adó, újjáteremtő ajándéká-

ban. Nem hitte el társai átalakulását. Fel-tételt támasztott a Jézussal való közösség megtapasztalásához. Példája arra tanít, hogy csak a Lélek forrásával, azaz a Jézussal való közösség által tudunk továbblépni a hitben.

A húsvéti és pünkösd híradás nem „fénykép”, riport vagy jegyzőkönyvi tudósítás, hanem a történéseknek a kor nyelvén megfogalmazott értelmezése. Téved az, aki nem veszi figyelembe az egzegízis eredményeit. Ez az új szemlélet segíthet a hitben növekedni. A fejlődés képlete: 1. A képbe, irodalmi formába csomagolt igazság megismerése. 2. Kiábrándulás a

körítés miatt. 3. Az ábrándból való kiszabadulás a hit valódi alapjához vezet el. — Vagyis az előző lépcsőfokról tovább kell lépni, az eddigi bizonyosságot fel kell adni a fejlődés érdekében.

Jézus követői akkor válnak nagykorúvá, ha a Mester fogható jelenléte nélkül is képesek az ő életét élni, hirdetni. Az lesz boldog hitében, aki személyes üzenetként fogadja Isten akaratát, és ehhez vállalja régi hite (itt pl. látni akarása) feladását. Így tudja a Szentlelkek egyre mélyebben élvezetni az igazságra (vö. Jn 16,13).

Április 26. — Húsvét 3. vasárnapja — Jn 21,1–19 — A hívő jövője

János evangéliuma nyilvánvalóan befejeződött a 20. fejezettel. A most olvasott hozzátoldás Péter és János apostol sorsának megmagyarázása céljából íródott. A csodálatos halfogás és a kenyérszaporítás csodája felidézésével Jézus életét hozza a jelenbe a szerző. Az izzó parázs az égő csipkebokorra emlékeztető párhuzam: Jézus az isteni szeretet tüzét tartja lángon. Jelentheti azt az izzó parazsat is, amelynek fényében Péter megtagadta Mesterét (Jn 18,18). A főparancs számonkérése az apostolon a tanítványi-tanítói lét alapját fogalmazza meg: Jézus szeretetében nyer alapot a felebaráti szeretet. Nincs végleg elveszve az sem, aki bár megtagadta hitét, kész az újrakezdésre, és újra vállalja a jézusi sorsot. (Válasz ez az üldözésben elbukottak visszafogadásának kérdésére!)

Péter kiterjesztett karja és testének felemelése a már megtörtént keresztthalála alapján megírt jövődőlés. Segít elfogadni a tanítást, hogy csak Jézus szoros követésével, sorsának vállalásával lesz teljes a hívő élet. Ma is csak a búzaszem sorsát

Május 3. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,27–30 —

Mit jelent Jézus juhái közé tartozni ?

Jézus ebben a részben egy kérdésre válaszolva élesen két részre osztja az embereket: azokra, akik **nem a juhái közül valók**, és azokra, akik **az ő juhái**.

A jeruzsálemi templom egyik csarnokában Jézus az ő Messiás-volta felől érdeklődő emberek egy csoportjának mondja: „nem vagytok a juhaim közül valók”

elfogadó hívő élet hoz gyümölcsöt: új követőket Jézusnak. A mindhalálig tartó hűség a jövő vetőmagja. Ennek fényében, ismeretében nem a holnap titkait kell kutatni, hanem a jelenben kell Jézust követni. Így lehetünk szinkronban a mindig jelenben élő Istennel.

(26. vers). Miért mondja ezt nekik? Mert az ismeret adományát birtokolva (vö. 1Kor 12,8) tudja, hogy ezek az emberek nem hisznek az ő tetteinek, csodajeleinek, melyekkel az Atyától-küldöttségét szándékolta igazolni. Nyilván azokról a tettek-ről van itt szó, amelyeket korábban — Keresztelő János börtönből hozzá intézett

kérdésére — maga sorolt fel: „Vakok látnak, sánták járnak, leprások megtisztultnak, süketek hallanak, halottak feltámadnak, a szegényeknek pedig hirdetik az evangéliumot” (Mt 11,5).

A Jézus juhái közé tartozásnak tehát ez az első feltétele: **hittel, Istenbe vetett bizalommal fogadni azokat a tetteket és jeleket, melyeket az isteni bölcsesség éppen a mi elkalandozó figyelmünk megragadására engedett megvalósulni.**

En hiszek-e Jézus csodatetteinek? Elfogadom-e Jézus azon állítását, hogy az őt követők ugyanolyan tetteket visznek végbe, mint ő (Jn 14,12), és hogy ezek a — Lélek erejében végbevitt — jelek hitelesítik a keresztyény közösséget a Jézus utáni korban is (vö. ApCsel 3,6; 5,12; 8,6 stb.)? Odafigyelek-e ma is azokra az Úr által végbevitt testi-lelki gyógyulásokra, a Bibliából és elkötelezett testvérek próféciáiból kapott üzenetekre és egyéb jelekre, melyekkel az Úr az én lankadó figyelmemet akarja felrázni?

Jézus a továbbiakban **azokat nevezi juhainak, akik hallgatnak órá és követik őt.** Azaz meghallgatják a tanítást, de

nemcsak meghallgatják, hanem — életük teljes odaszánásával — azt cselekedeteikben meg is valósítják. Ugyanazokról van itt szó, mint a sziklára épített házról szóló példázatban (Mt 7,24–27). „Aki hallgatja szavamát és tettekre is váltja, az okos emberhez hasonlít” — mondja ott Jézus. Az ő követéséről pedig így tanít: „Aki apját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám. Aki nem veszi vállára a keresztyét, s nem követ, nem méltó hozzám” (Mt 11,37–38). A „követés” tehát azt jelenti, hogy **minden világi kapcsolatot az istenkapcsolatom mögé rangsorolok,** és tudatosan vállalom ennek ódiumát, az engem emiatt érő kellemetlenségeket és szenvedéseket. Ha ilyen módon alakítom át életemet, akkor sorol Jézus engem is az ő juhái közé.

János evangelista szép és ünnepélyes megfogalmazásai mögött tehát nagyon is kemény tartalom rejlik. A pásztor-, juh- és nyáj-hasonlatok igazi tartalmát megghamisítja az, aki langyos romantikát csinál belőlük, netán a hívők gondolkodásmentes nyáj-szellemének igazolására próbálja fölhasználni. Vegyük észre, hogy éppen

templomba járó emberek egy csoportjának mondja Jézus, hogy „nem vagytok a juhaim közül valók”. Az órá hallgatás és a követés a kritérium, amelynek alapján Jézus a juhái közé sorol.

Az ilyenekről mondja, hogy „nem ragadja ki őket a kezemből senki”. Vagyis **a Sátán hatalma véget ér ott, ahol valaki teljesen Istennek adta magát.** Jézus az ő juhainak — igazi juhainak — az örök életet ígéri, és azt a bizonyosságot, hogy nem az ellenséges hatalom fog győzni fölöttük. Azt a biztonságot adja, amelyet egyedül csak Isten adhat.

Nem e világi bizottságot ad. Hogy mennyire nem, kiderül, ha csak egy mondatot tovább olvassuk a szöveget: Jézust itt már meg akarják kövezni (31. vers).

— **Vállalom-e én is, hogy e világi bizottságom föladásával legyek Jézus követője?**

— **Készen állok-e arra, hogy énáltalam is jeleket vigyen végbe az Úr?**

— **Ott vagyok-e én is, ahol a szegényeknek hirdetik az evangéliumot?**

Május 10. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 13,31–35 — Hogyan kell szeretnünk egymást?

„Keresni fogtok, de ahova megyek, oda ti nem jöhettek” — ezekkel a szavakkal kezdi Jézus félkészíteni a — személyéhez ragaszkodó, de tanítását még alig értő — tanítványait az ő földi életének emberileg fájdalmas befejezésére. Hogy ez csak emberileg fájdalmas, Isten szempontjából viszont megdicsőülés, ezt ugyancsak elmondja nekik. (Bár aligha remélhette ennek azonnali megértését, inkább csak vigasztalásként mondhatta.)

Ebben a helyzetben — miután Júdás már elment, hogy elárulja őt — akar valami maradandót mondani a megmaradt tizenegynek. Ez a maradandó a szeretetparancs: „**Amint én szerettelek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást!**”

De hát hogyan szeretett Jézus, mi a lényege az ő szeretetének? Tisztázni kell ezt, mert — parancsa szerint — ennek mintájára kell nekünk is alakítanunk szeretetiünket embertársaink iránt.

Jézus szeretetének lényege szoros egységben levés az Atyával, **akarátának ismétlődő hozzáigazítása az Atya akaratához,** ami neki se ment könnyen; vállalta a kísértővel vívott emberi küzdelmet is. (A pusztai kísértés; később, amikor egy félreeső helyre megy imádkozni; végül a szenvedés elfogadása.) Emberi oldalról nézve: ellene mondás a gazdagság, hatalom, e világi nagyság csábításainak, ellene mondás az iránta erőteljesen megmu-

tatózó emberi elvárásoknak, és egy új értékrend követése, vállalva a meg-nem-értettséget. Sorsazonosságot vállalt a szegényebb népréteggel, és odafordult a társadalom kitaszítottjaihoz, miközben távol tartotta magát az e világi uralkodás és a társadalmi nagyság mindenféle formájától.

A jézusi szeretet tehát nem olyan érzelem, amelynek langymelegét a szegény, a gazdag, a kitaszított és a hatalommal rendelkező ember egyformán átérzheti. Ahol ilyen — csupán emberi — szeretettel találkozunk, ott még nem Jézus tanítása valósul meg. Jézus úgy szeretett minket, hogy **maga is szegénnyé lett; odafordult a kismimizettekhez, hogy felemelje őket; de semilyen hatalmi eszközök nem vett igénybe,** még a szegények felemelése érdekében sem; csupán az Isten Országáról szóló **tanítását mondta el** úton-útfélen, szegénynek és gazdagnak egyaránt; addig, amíg hagyták, hogy elmondja. Utána pedig — példát adva nekünk az ellenségszeretetre — a szenvedést és a halált is vállalta, hogy tanúbizonyosságot tegyen arról: **ő már kezdetből fogva értünk adta életét.** „Senki sem szeret jobban, mint aki életét adja barátaiért” (Jn 15,13).

— **Milyen az én szeretetem? Csupán emberi érzelem, mely az e világi elvárásokhoz igazodik? Vagy elindultam már**

egy ettől lényegileg különböző isteni értékrend megvalósítása útján? **Megtaláltam-e a módját annak, hogy én is odafor-duljak a rászorulókhöz, lelki felemelkedésüket segítve? Megtaláltam-e már annak is a módját, hogy sorsazonosságot vállaljak a szegényekkel, és lemondjak a társadalmi nagyságról? Komolyan veszem-e és megvalósítom-e az ellenségszeretet parancsát mindennapi környezetemben? Odaszentelem-e életemet teljesen embertársaim szolgálatára? Továbbadom-e nekik az örömhírt? Vállalom-e, ha úgy adódik, az üldözöttséget, sőt életem odaadását is?**

És ezek nem kivételes, ritka emberpéldányoknak szóló kérdések, hanem **minden keresztyénynek szembesülnie kell velük.** Hiszen mindnyájunknak mondta Jézus: „Amint én szerettelek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást!”

Végül megfontolásra érdemes az is: **egymás iránti szeretetünkről kell, hogy felismerhetők legyünk az emberek előtt.** Igen, ez is nekünk szól. Szeretjük-e egymást úgy a keresztyény közösségen belül, hogy ez felismerhető és vonzó példa a többi embertársunk számára? **Egymás közti érzéseinket, gondjainkat, feszültségeinket le tudjuk-e rakni úgy az Úr elé, hogy Ő járja át kapcsolatainkat minden vonatkozásban?**

Május 17. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,23–29 — Nem kell nyugtalankodnunk!

Jézus még egyszer lelkére köti tanítványainak: „aki szeret engem, az megtartja tanításomat”, és közben már arra készül, hogy pontot tegyen tanításának végére („ezeket akartam nektek mondani...”).

Számot vetett már azzal, hogy földi élete rövidesen véget ér. Ugyanakkor világosan látja, hogy a tanítványok még messze vannak ennek megértésétől, még mindig előzetes Messiás-elképzelésük foglyai, nem értik még teljesen a nekik átadott tanítást.

Mit tehet ebben a helyzetben Jézus? Szavakkal nem tudja megértetni velük, hogy milyen az, ha valaki életét adja barátaiért; ezt majd át kell élniük. A csalódások és bizonytalanságok előtt álló tanítványokkal egyet tehet: megpróbálja vigasztalni őket. Előre látva a húsvét utáni eseményeket, **a Szentlélek megerősítő eljövételét említi nekik vigasztalásként.**

(Alighanem a maga vigasztalására is mondja ezt Jézus. A tanítás átadásában őt ért kudarcok után bizonyára jólesik neki kimondani, hogy a Szentlélek majd „esze-

tekbe juttat mindent” és „megtanít benneteket mindenre”.)

Előre látja azt az időt — noha emberileg ez teljesen valószínűtlen —, **amikor a tanítványok a Szentlélektől kapott erő által megszünnének bizonytalankodni,** és nem jelent már problémát számukra a tanítás megértése, sőt, ők maguk adják azt tovább másoknak. Előre látja a Pünkösd utáni időszak keresztyényeinek lelkes elkötelezettségét, odaadottságát, a Lélek adományai iránti nyitottságát.

Ennek fényében már nem üres vigasz az, hogy „**ne nyugtalankodjék a szívetek, s ne csüggedjen**”, és „ha szeretnétek, örülnétek, hogy az Atyához megyek”. **A szív nyugalma, a teljes lelki béke akkor válik valósággá, amikor a Lélek betölti az embert.** Ugyancsak a Szentlélek műve az emberben a testi halál utáni örök boldogságnak való örvendezés... („Oly közel az óra, úgy várunk Rád, hogy elvidd magaddal ekléziád. Ott többé nem lesz már fájdalom, s könny sem csorog az arcokon, csak zeng az ének: glóri-alleluja” —

mondja az egyik ismert karizmatikus ének), ...az Atyához menés örömeinek átélése, Jézus szándéka szerint.

Nekünk ma már könnyebb vigasztalódunk, mint akkor a tanítványoknak. Az első **Pünkösöd óta ismerjük a Szentlélek művét az egyházban. Csak az a kérdés, hogy eléggé ismerjük-e.**

Felismertük-e, hogy kétségeink, bizonytalanságaink közepette Ő az, aki megerősítést tud adni? Tudjuk-e, hogy a jézusi tanítás megismerésében még meglévő hiányainkat Ő tudja betölteni („meg-

tanít titeket mindenre”)? Elhisszük-e, hogy kiárasztja ránk Jézus békéjét, és valóban nem kell már nyugtalankodnunk? Tudunk-e örülni annak, hogy a hozzánk közel állók földi pályájuk bevégeztékor az Úrhoz kerülnek („ha szeretnétek, örülnétek, hogy az Atyához megyek”)?

*Olyannak fogadom-e el a Szentleket, mint aki — az ősegyház tapasztalatával megegyezően — ma is személyesen szól hozzám, és ha nem állok ellen neki, átala-
kítja életemet?*

Május 24. — Krisztus mennybemenetele — Lk 24,46–53 — Jézus távozása új kezdet

Jézusnak a mennybemenetel előtti utolsó szavai között olvassuk: „megtérest és bűnbocsánatot kell hirdetni minden népnek”.

Felszólítás a megtérésre, immár negyedízüben az Újszövetség lapjain.

Az első Keresztelő János ajkáról hangzott el a Jordánál (Mt 3,2; Mk 1,4; Lk 3,3). A következő Jézus volt, aki szinte ugyanazokkal a szavakkal fordult a néphez Kafarnaumban, működése kezdetén (Mt 4,17; Mk 1,15). Harmadszor a Jézus által ketteseivel szétküldött apostolok hirdették útjukon a megtérést és a bűnbánatot (Mk 6,12). Végül negyedszer a missziós parancs tartalmazza ezt a felszólítást (Lk 24,47).

Mind a négy felszólítás (pontosabban: felszólítás-sorozat) **valami újnak a kezdetét jelenti.** A Keresztelő egy megtisztult, új útra hívja az embereket. Jézusnál a megtérés az ő tanításának elfogadása, ami valóban új életirányt ad az embernek. A harmadik: az apostolok **első,** egyelőre ideiglenes szárnypróbálgatásai. Végül a

negyedik a Jézus testi eltávozása után **megkezdődő** hithirdetésre buzdít.

Miután ezt így áttekintettük, érdemes azt is megvizsgálni, hogy e különböző helyeken és időben elhangzott felszólítások **menyire voltak hatásosak.**

1. Keresztelő János szavára vélhetően sokan megtisztultak, megszabadultak bűneiktől, és bűnbocsánatot nyertek, de ő nem adott olyan életprogramot, ami követőt halála után is egybetartotta volna. Neki csak a felrész és a Jézusra rámutatás volt a hivatása.

2. Jézus már adott programot, még hozzá olyan töményt, hogy alig akadt, aki megértse. Még a kiválasztott tizenkettőről is sokszor kiderül, hogy Jézustól eltérő módon gondolkodik. Jézus földi élete vége felé, sőt a feltámadás után is előfordul még ilyen jelenet (Mt 20,20–28; ApCsel 1,6).

3. Az apostolok szétküldése csak próbált, egyszeri esemény lehetett.

4. A missziós parancs teljesítése az első napokban–hetekben szintén megfenekle-

ni látszott: nem mentek prédikálni az apostolok, hanem egy teremben összegyűlve imádkoztak (ApCsel 1,13). Pünkösdkor azonban hirtelen fordulat állt be, egy nap alatt háromezer ember megtért (ApCsel 2,41). Utána pedig jött a folytatás, Jeruzsálemből kiindulva a többi városban, majd a környező országok zsidó és pogány lakói körében is.

Mi tette ezt a negyedik kezdetet, negyedik nekibuzdulást ennyivel eredményesebbé, mint a korábbiakat?

A mai evangéliumi részt tovább olvasva megkapjuk a választ: „kiárasztom rátok Atyám ígérését”. Vagyis **a Jézus által megígért Szentlélek-kiáradás hozza a nagy fordulatot.** Új erő tölti el a tanítványokat, immár hatékony hithirdetésre, és Jézus nevében csodatevésekre is képesek. Beigazolódik rajtuk Jézus eme mondása: „Aki hisz bennem, ugyanazokat a tetteket viszi végbe, amelyeket én végbevittem, sőt még nagyobbakat is...” (Jn 14,12).

Május 31. — Pünkösdvasárnap — Jn 20,19–23 — Hogyan küld minket Jézus?

A fenti kérdésre Jézus a következő — áttételes — választ adja a mai evangéliumban: „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket.” A kérdés tartalmi megválaszolásához tehát először is azt kell tisztáznunk, hogy **Jézust hogyan küldötte az Atya.**

1. **Az emberek iránti szeretetből.** „Az Isten szeretet” (1Jn 4,8). „Úgy szeretete Isten a világot, hogy egyszerűen Fiát adta oda, hogy aki hisz benne, az el ne vesszen, hanem örökké éljen” (Jn 3,16).

2. **Tanításával felvértezve.** „A tanítás, amelyet hallotok, nem az enyém, hanem az Atyáé, aki engem küldött” (Jn 14,24). Ennek a tanításnak az átadásán fáradozott Jézus egész működési ideje alatt, és ezért szenvedte az üldöztetést is.

3. **A Fiú önkéntes vállalása alapján.** „...ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogyan Te” (Mk 14,36). A Fiú „igen”-je is és Mária „igen”-je is szükséges volt. A szeretet nem ismer engedelmeskedtetést, de az önkéntes alárendelődést egy magasabb cél érdekében: igen.

4. **Kettejük Szentlelkének erejében.** „János tanúsította: aki vízzel keresztelni küldött, azt mondta: 'Akire látod, hogy le száll a Lélek, s rajta is marad, az majd Szentlélekkel fog keresztelni'” (Jn 1,32–33). Jézus, amikor bemerítkezett a vízbe, betöltötte őt a Szentlélek, vagyis a Szentlélekbe is bemerítkezett. Emberi, testi mintaváltásban a Szentlélek-kereszttség által vált

alkalmassá az evangélium hirdetésére, és vált képessé tanítását jelekkel is igazolni. Ugyanezeket kell értelemszerűen magunkra alkalmazni, ha meg akarjuk tudni, hogy **minket hogyan küld Jézus.**

1. Az emberek iránti szeretetből. Arra választott ki minket, hogy **az ő szeretetét adjuk tovább** az embereknek. Bármit is teszünk, azt olyan szeretettel tegyük, mint ő.

2. Tanításával felvértezve. **Az ő tanítását** kell továbbadnunk, nem a magunkét. Olyan hűséggel, hogy üldöztetés esetén se inogjunk meg.

3. A mi önkéntes vállalásunk alapján. A döntés a mi kezünkbe van letéve. De nem kevesebbet, mint **teljes órá hagyatkozást** kér tőlünk Jézus.

4. Az Atya és a Fiú Szentlelkének erejében. **A Szentlélekkel betöltekezve,** részesülve a Szentlélek-kereszttségben (Szentlélekbe való bemerítkezésben). Ezért mondja (a 22. versben): „Vegyétek a Szentleket!” Hogy alkalmassá váljunk az evangélium hirdetésére, és a tanítás hitelességét mi is jelekkel tudjuk igazolni. — De milyen jelekkel és hogyan?

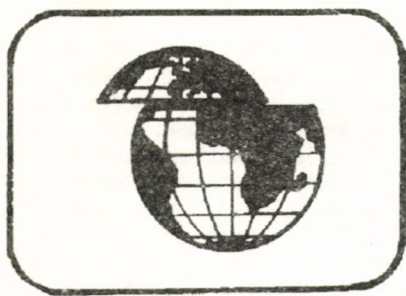
Erről szól a mai első olvasmány (1Kor 12,3b–7 és 12–13) és különösen az abból kihagyott rész (1Kor 12,8–11). A Szentlélek adományainak kilenc fajtáját sorolja itt föl Pál (bölcesség, ismeret, hit, gyógyítás, csodatevés, prófétálás, szellemek megkülönböztetése, nyelveken szólás,

nyelvek magyarázata), melyek többsége jól látható módon végigkísérte Jézus egész működését, nemkülönben a Pünkösöd utáni első keresztény közösségek életét is. Ezek az adományok azok a jelek, amelyek a tanítást igazolják. Nem úgy, hogy minden kereszténynek minden adományt birtokolnia kellene, hanem úgy, hogy egyik ember az egyiket kapja meg, másik ember a másikat, némelyek többet is megkaphatnak, de nem ez a lényeg. Hanem az, hogy a keresztény közösség egésze birtokolja ezeket (és egyéb) adományokat, a közösség tagjai pedig kiegészítik ebben egymást. Erre akar rávilágítani Pál a testről és tagjairól szóló hasonlattal (1Kor 12,12–13 és 27–28).

Az eredeti kérdésünkre 4 pontban leírt válaszunkat tehát a következő kiegészítéssel pontosíthatjuk:

A Szentlélek adományai iránt nyitott szívvel küld minket Jézus, egy olyan keresztény közösség tagjaként, amely az adományok birtoklása által is jelszerpet tölt be a világban.

A Pünkösöd a rendkívüliségek ünnepe is. Fontos, hogy a Szentlélekkel kapcsolatos rendkívüli dolgokról is helyesen vélekedjünk: sem nem megijedve és elhatárolódva tőlük, sem nem túlértékelve vagy hajszolva őket, hanem kiegyensúlyozottan a maguk helyére téve e jelenségeket.

Helena Norberg-Hodge

A bolygósztintű függőségtől a helyi kölcsönös egymásrautaltságig

Az egész világon, Északról Délre, bal- és jobboldalon egyre inkább ráébrednek a gazdasági globalizáció romboló hatásaira, azonban az a föl ismerés, hogy a megoldást csak a gazdasági tevékenység korlátozása, helyhez kötése hozhatja — kevésbé tudatosult. Sokan nem tudják elképzelni a jelenleginél sokkal inkább helyi jellegű gazdálkodást. Azt mondják: „Az idő túllépett ezen. Globalizált világban élünk.”

Látványosan ez teljesen ésszerű nézet, hiszen hogyan is lehetne megbirkózni a jelenlegi globális gazdasági-társadalmi válsággal másként, mint bolygói szinten? Ez azonban nem ilyen egyszerű. Azt gondolom, hogy különbséget kell tenni a globalizáció fokozódását gátló, és a valódi megoldást jelentő erőfeszítések között. Az egész bolygóra kiterjedő gazdaság elszabadulását meg lehet állítani többoldalú szerződésekkel, amelyek képessé teszik a kormányokat arra, hogy megvédjék az embereket és a környezetet a „szabad kereskedelem” mértéktelenségétől. Azonban az ilyen nemzetközi lépések önmagukban nem elegendők, mert nem állítják helyre az egészséges gazdaságot és közösségeket: a jelen társadalmi és környezeti gondjainak távlati megoldásához sok helyi kezdeményezésre van szükség. Ezek eltérnek egymástól, akár a közösségek kultúrája és a környezete. A kisléptékű erőfeszítések is fontosak, de szükség van olyan intézményekre, amelyek nagyobb összefüggéseket keresnek.

Sokan rosszul értelmezik a helyi gazdaságot — mintha az települési szinten teljes önállóságot jelentene, minden kereskedelem nélkül. A leg-sürgősebb kérdés nem az, hogy a hideg vidékeken lakóknak van-e narancsuk, hanem hogy vajon a búzájuknak, tojásuknak, tejüknek miért kell ezer mérföldet megtenni, ha mindez előállítható 50 mérföldes körzetben is.

Mongóliában, ahol több ezer éven át volt helyi tejtermelés és ma is van 25 millió tejelő állat, az üzletekben főleg német vajot lehet kapni. Kenyében a holland vaj fele annyiba kerül, mint a helyi, Angliában az Új

Zéland-i vaj sokkal olcsóbb, mint a hazai, és Spanyolországban főleg dán tejipari termékeket lehet kapni. Ebben az abszurd helyzetben az egyének mindennapi szükségleteik tekintetében olyan termékektől függenek, amelyeket sok ezer mérföldről szállítanak — gyakran szükségtelenül. A helyi önállóság fejlesztése nem szünt meg minden kereskedelmet, de csökkenti a szükségtelen szállítást, és erősíti, változatossá teszi a közösségi és a nemzeti szintű gazdaságot. A változatosság és a kereskedelem mennyisége természetesen területenként változhat.

A változtatást akadályozza az a nézet, hogy ha Észak nagyobb mértékben támaszkodna önmagára, ez aláaknázná a Harmadik világ gazdaságát. Annak a lakossága ugyanis — úgy mond — ha ki akar jutni a nyomorból, szüksége van Észak piacaira. Ezzel szemben az igazság az, hogy a kereskedelem csökkentése és a helyi termelés növelése előnyös lenne mind Észak, mint Dél számára, lehetővé téve az értelmes munkát és a teljesebb foglalkoztatást mindenki számára. Ma Dél természeti erőforrásainak nagy részét nyersanyagként szállítják Északra; legjobb termőföldjein Észak számára termelnek élelmet, rosnövényeket és még virágot is. Dél munkaerejének jelentős része

Észak számára termel. Ha Dél országai saját maguk számára termelnének, saját forrásait használva — csökkenne a nyomor.

Észak és Dél gazdasága merőben eltér egymástól. Egy Észak számára hasznos tevékenység nem biztos, hogy hasznos lesz egy kevésbé iparosított ország számára is. A hitelek például rombolóan hatnak a kisvállalkozókra, függővé téve őket a világgazdaságtól. Ha a földtől függő gazdaságból elmegy 1000 ember a városba, ott legfeljebb 100 ember kap munkát, 900 munkanélküli lesz.

Egy tévhit szerint a városok a „valódi” kultúra és a sokféleség központjai, és a kis, helyi közösségeket tespedés, kicsinyesség és előítéletek jellemzik. Azért tűnik ez így, mert az iparosítás egész folyamata azzal járt együtt, hogy a falusi területek politikai és gazdasági ereje megszűnt és a falusiak elvesztették önbecsülésüket. A kis közösségek emberei igen távol vannak a másutt összpontosuló hatalomtól és „kultúrától”.

Nyugaton a falusi élet sok nemzedéken keresztül a szélekre szorult, és a falusi közösségek életéről a nyugatiaknak torz nézeteik vannak. Jól lehet a Harmadik világ jelentős részét a kis települések alkotják, a fenti fölfogás kitörölhetetlen nyomokat hagyott. Ha azt akarjuk vizsgálni, hogy

milyenek a közösségek a valódi helyi gazdasági hatalom birtokában, vissza kell mennünk néhány száz évvel. Korábban írtam már arról, hogy miként alakította át a gazdasági fejlődés az önmagára támaszkodó, közösségi kultúrát Ladakhban, Kis-Tibetben. A korábbi, hagyományos kultúrát át-szította a mások iránti türelem. A gazdasági változás szétzilálta a helyi gazdaságot, a döntési jogok a háztartásból és a faluból szinte pillanatok alatt átkerültek a távoli városi központok kezébe. A gyerekek nevelése függetlenné vált a helyi összefüggésektől, és teljesen más lett, mint az időseké volt. Az embereket hirtelen bombázni kezdték a médiumok és a hirdetések, amelyek azt sugallták, hogy a falusi élet elmaradott és kezdetleges, a városi élet viszont nagyszerű. Emiatt az emberek elveszítették önbecsülésüket, gyakori lett a pletykálkodás és a surlódások. Ha a dolgok így folytatódnak, Ladakh élete nem sokban fog különbözni a nyugati városok életétől.

Könnyen elfeledkeznek arról, hogy a Föld lakosságának többsége — főleg a Harmadik világban — a falvakban él. Erről elfeledkezni és arról beszélni, hogy az emberi lét magával hozza a városiasodást — nagyon veszélyes, a városok növekedési folyamatát tápláló téveszme. „Utópiának” tekintik azt a javaslatot, hogy Amerika vagy Európa népei költözzenek nagyobb arányokban falura, és alig érdeklő őket, hogy Kína 440 millió embert a falvakból a városokba akar költöztetni. Kína gazdaságának „korszerűsítése” ugyanannak a folyamatnak a része, amelyik Délen kezelhetetlen városi népességrobbanást okozott — Bangkoktól Mexico Cityig, Dzsakartáig és Lagoszig. Ezekben a városokban a munkanélküliség uralkodik és milliónyi hontalan él a nyomortanyákon.

Északon is növekednek a városok. A falusi közösségek folyamatosan leépülnek, lakosságuk az óriásvárosok elővárosaiba törekszik. Az Egyesült Államokban, ahol a népesség 2%-a él falun, évente 35.000 paraszti gazdaság tűnik el. Ezt a folyamatot nem lehet ajánlani a világ többi részének, ahol a lakosság többsége gazdálkodik. Azonban seholy sem mondják az emberek: „Túl sokan vagyunk ahhoz, hogy a városba menjünk.”

Ellenkezőleg, azt hangsúlyozzák, hogy a városiasodás a túlnépesedés miatt szükséges. Magától értetődőnek vélik, hogy a központosítás valamilyen módon hatékonyabb, mert a városi lakosság kevesebb forrást fogyaszt. Ha azonban a városok növekedésének valódi költségeit tudomásul vesszük, akkor látjuk, hogy a fenti nézet mennyire távol van az

igazságtól. A városi központok az egész világon hallatlanul forrásigényesek. A nagyleptékű, központosított rendszerek sokkal jobban károsítják a környezetet, mint a kisméretű, a helyhez alkalmazkodott termelés. Az élelmet és a vizet, az építőanyagot és az energiát mind nagy távolságból hozzák nagy energiafogyasztású létesítmények révén; az összegyűjtött hulladékot szintén távolra szállítják vagy a környezetre terhes módon elégetik. Az üveg- és acélházakban, amelyek ablakai soha nincsenek nyitva, a belélegezhető levegőhöz szivattyúkra és energiára van szükség.

Párizs vagy Kalkutta legzsúfoltabb kerületeiben a lakosok élete az élelmiszerszállításoktól függ, minden kilogramm odaszállított és elfogyasztott élelmiszer többször annyi olaj elégetésével, és jelentős mennyiségű hulladék termelésével, szennyezéssel párosul.

Ezek a nyugati jellegű városi központok, legyenek azok Brazíliában, Egyiptomban vagy Skandináviában — egyaránt kiszorítják a helyileg alkalmazott módszereket, amelyek a helyi források, a tudás és a biológiai különbözőség használatán alapultak.

A norvég halászfalvakban élő gyerekek szeretik a tőkehalat, míg a tibeti fennsík lakói jobban kedvelik főterményüket, az árpát. Mégis, egyre inkább rábeszéljük az embereket arra, hogy mindenütt ugyanazokat az élelmiszereket fogyasszák. Világszerte rábírájuk az embereket a monokultúrák

termelésre, amely lerombolja a kulturális és a biológiai különbözőséget. A világgazdaság mesterséges hiányt okoz azzal, hogy nem veszi figyelembe a helyi tudásrendszereket, és úgy neveli a gyerekeket, hogy függenek az erősen központosított gazdaságtól. Az eredmény a hatalmas munkanélküliség, a növekvő vetélkedés, az egyre gyakoribb etnikai összeütközések.

El kell vetni az olyan globalizált gazdasági rendszert, amely nagyon sok ember közül csupán egy kisebbséget képes etetni, ruházni és fedéllel ellátni. Olyan tudás- és gazdasági mintát kell támogatni, amelynek alapja a különböző tájegységek, éghajlatuk, talajuk és forrásaik ismerete.

Északon, ahol a legtöbben eltávolodtunk a földtől és egymástól, nagyot kell ehhez lépniük. De éppen egy városiasodott területen lehetséges a kapcsolatteremtés. A nagy városokon belül újra megteremtve a kisebb közösségek szövetekét, és a gazdasági tevékenységet a körülöttük lévő források felé irányítva, a települések visszanyerhetik tájegységi jellegüket, sokkal „élhetőbbek” lesznek, és kevésbé terhelik majd a környezetüket.

Feladatunkat könnyebben tudjuk végrehajtani, ha támogatjuk a falusi közösségeket és a kistermelőket: ők az egészséges mezőgazdasági alapok újratervisítésének kulcsai egy erősebb, különbözőségeket ismerő gazdaság felé vezető úton.

A változás iránya

A helyi csoportokon belül már sokan munkálkodnak azon, hogy erősítsék a közösséget és a helyi gazdaságot. Ahhoz, hogy ez sikeres legyen, politikai változások szükségesek mind nemzeti, mind nemzetközi vonatkozásban. Hogyan lenne lehetséges például erősíteni a mozgalmi részvételi demokráciát, ha a tevékenységet korlátozza a hatalmas vállalatok politikai hatalma? Miként tehetné lehetővé a támogatás kizárólag a kistermelők és a helyi tulajdonú üzletek virágzását, ha a társaságok jóléte és a „szabad kereskedelem” politikája a nagytermelők és nagy eladók érdekeit támogatja? Miképpen térhetünk vissza az oktatás során a helyi összefüggésekre, ha a monokultúráját hirdető média folyamatosan befolyásolja a gyerekeket a bolygó minden szögletében? Miképpen lehet a helyi erőfeszítések révén elősegíteni a helyileg rendelkezésre álló erőforrások használatát, hogy azok versenyképesek legyenek — az erősen támogatott nagy vízi erőművekkel és atomerőművekkel szemben?

A politikai változások teret nyújtanak az inkább közösségen alapuló gazdaságnak. Egyesek azt fogják mondani, hogy a decentralizálás beavatkozást jelent („társadalmi mérnökség”), ami súlyos változásokkal jár sok ember életében. Valójában éppen a mai munkanélküliséggel és növekedéssel járó társadalom igényli a beavatkozást minden korábbinál nagyobb mértékben, mivel ez hozta magával, hogy az emberek elhagyják nyelvüket, élelmiszereiket, építészeteiket egy egységesített monokultúra kedvéért.

Mások úgy értelmezik a helyi termelés pénzügyi ösztönzését mint helytelen támogatást. Azonban ezen ösztönzők léteznek jelenleg is a szállítás, távközlés, energiaszolgáltatás területén, az oktatásban, a központosított termeléssel kapcsolatos kutatásban és fejlesztésben. Olcsóbb lenne a helyi, mint a világméretű felé haladni.

A távolsági közúti közlekedést ma jelentősen támogatják — ez mutatja, hogy miként működik a világgazda-

ság. Az Egyesült Államokban ma 2,5 millió mérföld aszfaltos út van, és a következő években 80 milliárd \$-t szánnak ennek növelésére. Tervek készülnek pl. az Alaszkát és Szibériát összekötő útra. Az Európai Közösség 2002-ig 120 milliárd ECU-t akar fordítani további 7500 mérföldnyi autópályára építésére, és alagúttal akarja összekötni Európát és Afrikát. Délen a gyér erőforrásokból is fordítanak erre, pl. Új Guineán 48 millió \$-t költöttek 23 mérföld út építésére, hogy a faanyagot közelebb vigyék a kiviteli piacokhoz.

Ha ezeket a támogatásra fordított pénzeszegeket arra szánnák, hogy fejlesszék a kisebb léptékű, helyi közlekedést, annak hatalmas volna a haszna. Munkahelyeket és egészségesebb környezetet teremtené. Lehetne kerékpár- és gyalogutakat létesíteni, ösvényeket az állatok szállítására, fejleszteni a csónak- és hajóközlekedést, a vasutat. Még az ipari országokban is lehet tenni valamit ebben az irányban. Amszterdamban például ki akarják tiltani a gépkocsikat a városközpontból, szélesítik a járdákat és kerékpárutakat csinálnak.

A kormányok erősen támogatják a nagyléptékű energiaszolgáltató rendszereket — sokmilliárd dolláros beruházásokról van szó — ahelyett, hogy a helyi megújuló energiaforrások kihasználásával törődjenek. Ezek kevésbé szennyeznék a környezetet, csökkenne a természeti területekre és az óceánokra nehezedő nyomás, és a veszélyes nukleáris technológia használata.

A mezőgazdaságban is a nagyméretű üzemeket segítik: a nagytermelőket, valamint a biotechnológia, a vegyszer- és energiaigényes monokultúrák területén folyó kutatást és az oktatást. Ezen összegek a kisléptékű mezőgazdaságra fordítva segítenék a falusi kis gazdaságokat, a biológiai különbözőség, a jó minő-

segű talajok megőrzését, a jobb élelmiszerek termelését. A városi fogyasztók nem tudják, hogy a nagyüzemi mezőgazdaság támogatásai a nagyvállalatok és a közvetítő kereskedelem érdekeit szolgálják.

Az autópályák építésére szánt kormánytámogatások elősegítik a nagyvállalatok tulajdonában lévő óriásüzletek szaporodását. Azokat a kis piacokat kellene visszaállítani és fejleszteni, amelyek korábban Európa minden városában és településén ott voltak. Ez lehetővé tenné a kis tőkével rendelkező helyi kereskedőknek és kézműveseknek, hogy eladják áruikat; élénkítené a városi központokat és csökkentené az üzemanyag okozta szennyezést. A kistermelők támogatása felendítené a városokat és a környék mezőgazdasági termelését — kevesebbet kellene fordítani az élelmiszerek földolgozására, csomagolására, szállítására és hirdetésére.

A tévé és a többi tömegtájékoztató eszköz jelentős támogatást kap a kutatási és fejlesztési alapról, közléstéményi fejlesztés vagy oktatási támogatás címén és egyéb közvetlen és közvetett támogatás alakjában. Ezek manapság összeolvasztják, egyformává teszik a különféle kulturális hagyományokat szerte a világon. Ehelyett lehetőséget kellene nyújtani a helyi kultúra támogatására, a zenétől és a drámától a bábjátékig és a fesztiválokig.

Jelenleg az egészségügy területén a beruházásokkal a hatalmas, központosított kórházakat támogatják, amelyek a városi lakosságot szolgálják. Az erre fordított pénzen több kisebb klinikát kellene létesíteni több ember egészségügyi ellátásának a biztosítására. Kisebbsúlyt kell fordítani a technológiára és nagyobbat a szakemberekre.

Alkalmat kell teremteni a nyilvános gyűlésekre, ahol a döntéshozók szembesülnek a lakossággal. Ez élén-

kíti a közösségeket és erősíti a részvételi demokráciát. Vermontban pl. városi gyűléseket rendeznek ezzel a céllal.

Ma a nagyvállalatok — túl a támogatásokon — több kormányzati intézkedésből vagy a szabályozás hiányából is hasznot húznak. Mindez a kis, helyi vállalkozások kárára van. A nem korlátozott „szabad” kereskedelem feltétlenül igényli a szabályozást, és a polgároknak ragaszkodniuk kell ahhoz, hogy a kormányok védjék meg az érdekeiket. Nemzetközi szerződésekből meg kell változtatni a „játékszabályokat”, hogy elősegítsék az üzleti világban a különbözőség fejlesztését és a központosítás jelentős csökkentését, illetve felszámolását.

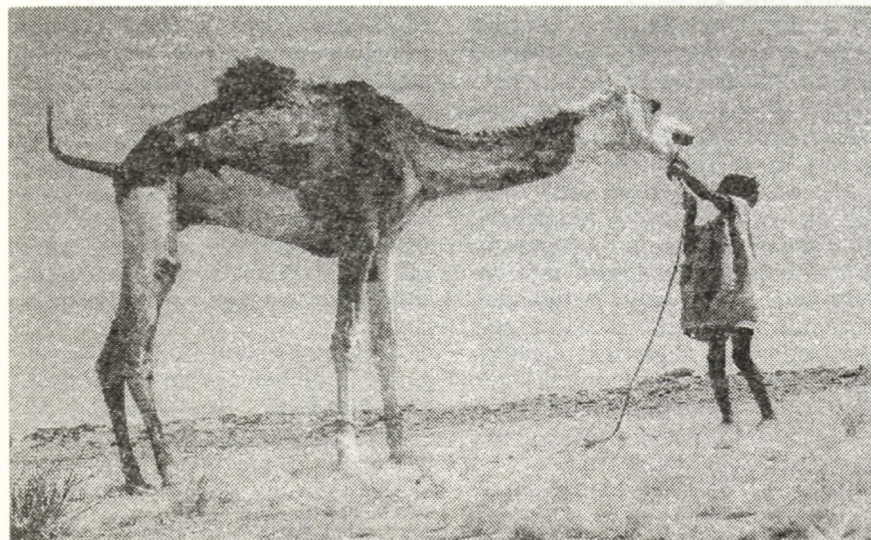
Milyen területeket kell megvizsgálni?

A tőke szabad áramlása szükségszerűen a nemzetekfeletti vállalatok növekedéséhez vezet. Megvan rá a lehetőségük, hogy bárhol a világon működjenek, és önálló nemzeteket tűzsként kezelnek, azzal fenyegetve a kormányokat, hogy összecsomagolnak és elmennek, megszüntetve a munkaalkalmakat. A kormányokat arra kényszerítik, hogy vetélkedjenek ezen csavargó társaságok („vagabonds”) kegyeiért, és csalogassák őket az alacsony munkabérekkel, laza környezetvédelmi szabályozással és anyagi támogatással.

Például egy néhány száz munkahelyet létesítő társaság alacsony kamatra kap kölcsönt, támogatják dolgozóik képzését, mentesítik őket a helyi adók fizetése alól és csökkentik nemzeti adóikat. A helyi vállalatok ilyen támogatást nem kapnak, és nem tudják túlélni ezt a vetélkedést. A tőke szabad áramlásának korlátozása csökkentené a nemzetekfeletti vállalatok előnyeit.

A kormányok abban a hitben támogatják a „szabadkereskedelmi” politikát, hogy a globalizáció meggyógyítja országuk beteg gazdaságát. Ehelyett éppen ellenkezőleg, korlátozniuk kellene azon termékek behozatalát, amelyeket helyben is elő lehet állítani. Ezzel meg lehetne védeni a munkalehetőségeket és a helyi forrásokat a nemzetekfelettiakkal szemben.

A legtöbb országban az adózási szabályok a kisvállalkozókat sújtják. A kisléptékű termelés munkaigényesebb, és az emberi munkát terhelik a jövedelemadók, társadalombiztosítási járulékok, forgalmi adók is. Az adórendszer a nagyvállalatok tőke- és energiaigényes termelését támogatja. Alapvetően meg kell változtatni az adórendszert, ezzel segítve a helyi termelőket, munkahelyeket teremtve, előnyben részesítve az embereket a gépekkel szemben.

Az energiafelhasználás megadóztatása is a kisléptékű, emberi munkán alapuló vállalkozásoknak kedvezne. Az üzemananyagot úgy kell megadóztatni, hogy az tükrözze a valós költségeket, beleértve a felhasználásuk révén okozott környezeti károkat is. Ennek következtében csökkenne a szállítás, és előnyt kapna a helyi termelés és fogyasztás.

A bankok hitelpolitikája is a kicsiket sújtja: ők magasabb kamatot fizetnek kölcsöneik után, mint a nagy cégek. Csak a kicsiktől kérnek személyi biztosítékot.

A kistermelők vállait tisztességtelen terhek nyomják. A nagyüzemi csirketartás jelentős környezeti gondokkal jár: betegségek veszélye, a szennyvíz elhelyezése, szállítási kérdések stb. Ezeket a kérdéseket törvényesen szabályozzák, de a szabályozás ugyanúgy vonatkozik arra a kistermelőre, akinek mindössze egy tucat kapirgáló csirkéje van. Emiatt társaival együtt gyakran versenyképtelenné válik.

Egy kisvállalkozótól, aki odahaza eladásra süt süteményt, a nagyüzemi konyhákra vonatkozó egészségügyi szabályok betartását követelik. Ez gazdaságilag természetesen lehetetlen.

A városokban elválasztják egymástól a lakó-, üzleti- és ipari övezeteket. A megszorításokat újra kell gondolni, és egymáshoz közel kell hozni a lakásokat, kis üzleteket, kisiparosokat és egyéb kisléptékű termelést.

A Harmadik világ lakosságának legnagyobb része kis városokban és falusi közösségekben él és függ a helyi gazdaságtól. Ezért is meg kell állítani a városiasodás és globalizáció folyamatát, erősítve a helyi gazdaságokat. A teendők:

A nagy gátakat, az ásványi tüzelőanyaggal működő erőműveket, a többi nagy energiaigényes létesítményt, a szállítást hozzá kell igazítani a városok szükségleteihez és a kiviteli termeléshez. Nem ezeket kell támogatni, hanem a helyi, megújuló energián alapuló létesítményeket. Így gátolni lehetne a városok növekedését és erősíteni a kis városokat, falvakat. Mivel Dél országokban van igény az energiatermelés fejlesztésére, a fent említett folyamatok támogatására feltehetően lehet északi támogatást szerezni.

Régen a gyarmatosítás, a fejlődés hozta magával, most a „szabad kereskedelem” és a globalizáció eredményezi azt, hogy a legjobb földeken Észak piaci számára termelnek. Ha a termelés nagyobb mértékben szolgálja a helyi fogyasztás érdekeit, ezzel nemcsak a helyi közösségek gazdasága erősödik, hanem kisebb lesz a szakadék is a gazdag és a szegény között, és csökken a „fejlődő” világban rendszeres éhezés.

Dél országait keményen sújtják olyan „szabadkereskedelmi” egyezmények, mint a GATT és a NAFTA. Sokkal előnyösebb volna számukra, ha megőrizhetnék természeti erőforrásaikat, segíthetnék nemzeti és helyi üzleti vállalkozásaikat és korlátoznák az idegen média és hirdetések saját kultúrájukra gyakorolt hatását. Kiemelik az embereket a viszonylag biztonságos helyi gazdaságból, és rákértesítik őket a globális gazdasági létra legalsó fokára — akkor is, ha ez távolokban Dél lakossága többségének nem érdeke.

Dél számára hatalmas előnnyel járna, ha véget vetnének a nyugati jellegű monokultúrát tanító oktatásnak. Előnyt kell adni a helyi nyelv és helyi értékek, a helyre jellemző tudás számára.

Dél gazdaságai és közösségei számára előnyös volna, ha a nyugati rendszerű nagy tőkére és energiára alapozott egészségi ellátás helyett inkább használnák a helyi, bennszülött eljárásokat.

Döntő fontosságú, hogy megjavuljon az elsődleges javakat termelők (elsősorban gazdálkodók) helyzete és általánosságban a falusi élet. Manapság Dél számára a médiumok, a hirdetések és a turizmus azt az üzenetet közvetítik, hogy a falusi élet alacsonyabb evolúciós szintet jelent, s ezzel hatalmas pszichológiai nyomást gya-

korolnak a lakosságra annak érdekében, hogy váljanak korszerű, városi fogyasztókká. Ezellen föl kell lépni sajtótermékekkel, a vicces könyvektől kezdve a színházig és a filmig, amelyek ráébreszthetik a déli embereket Észak életének a valóságára. Ezen erőfeszítéseket „ellenfejlődésnek” nevezem, mivel tudatos erőfeszítéseket jelentenek a fenntarthatatlan, erősen szennyező, fogyasztói életmód egész világon való elterjesztésével szemben.

Délen az emberek többsége a saját szülőföldjével fenntartott kapcsolatából meríti spirituális, kulturális és gazdasági erejét. Tudatosítanunk kell, hogy az ember természetére, valamint a nyugati ipari kultúrának a hatékonyságára és felsőbbrendűségére vonatkozó feltételezéseink elpusztítják a helyi gazdaságok és közösségek szerkezetét. Nyugat behatolása előtt az emberek saját dalaikat szerették énekelni, saját nyelvükön beszéltek, saját vidékük ételeit fogyasztották. És a legtöbb felnőtt még ma is szeretné fenntartani a régi kultúrát, megtartani a közösséget. Ahelyett hogy behelyeznénk az embereket a nyugati jellegű városi központokba, és elrabolnánk kulturális és személyi azonosságtudatukat, függővé téve őket a világgazdaságtól, hagyunk kell az embereket ott, ahol vannak.

Az emberek kezdeményezései

A helyi gazdaság fejlesztésének maga után kell vonnia a kulturális és biológiai különbözőséghez való alkalmazkodást, ezért sehol sem lehetséges valamiféle *egyetlen megoldás*. A helyi mozgalmi erőfeszítések annyira különbözőek lehetnek, mint az adott terület sajátosságai. Az alábbi áttekintés nem törekszik teljességre, de megmutatja a ma lehetséges lépések lehetőségeit.

Sok helyen közösségi bankok és hitelforrások létesültek, növelve ezzel a helyi vállalkozások számára rendelkezésre álló tőkét, és lehetővé téve az emberek számára, hogy pénzüket saját közösségükben vagy annak szomszédságában fektessék be, és nem távoli vállalatokba.

A „vásárolj helyi terméket” mozgalmak segítik a helyi vállalkozók fentmaradását akkor is, ha erősen támogatott nagyvállalatokkal kell vetélkedniük. Az ilyen mozgalmak megóvják a pénz „elszökését” a helyi gazdaságból, és segítenek ráébreszteni az embereket a rejtett költségek létére, amelyek az olcsóbb, de távoli áruk vásárlása esetén a környezetet és a közösséget sújtják.

Szerte az Egyesült Államokban, Kanadában és Európában mozgalmi

csoportok jöttek létre, szembeállva a nagyvállalati láncok falusi és kisvárosi gazdaságba történő behatolása ellen.

Például a McDonald's vállalat, amely 1993-ban szerte a világban 900 vendéglőt létesített, és tervei szerint a következő években minden kilencedik órában egy újat kíván megnyitni, legalább két tucat országban találkozott a mozgalom ellenállásával. Krakóban például megakadályozták egy régi városnegyedben egy McDonald's étterem létesítését, Indiában azért küzdenek, hogy a vállalat ne se tudjon hatolni a piacra. Az Egyesült Államokban és Kanadában például a Wal-Mart, a világ legnagyobb kiskereskedelmi vállalatának terjeszkedésével és a nagy bevásárlóközpontok terjeszkedésével szemben lép fel egy mozgalmi hálózat, amely igyekszik megvédeni a közösségeket és azok munkalehetőségeit.

A pénznek a helyi gazdaságban tartására jó módszer a helyi pénzrendszer kialakítása. Massachusetts államban megteremtették a Deli-dollárt, amely a helyi gyorsétkezdékben költethető el. Ithacában, NY államban 1991 óta létezik egy Ithaca-Hours

nevű helyi pénz, amely 900 részvevő között forog, naponta több mint 48000 \$ összegben. Hasonló helyi pénzrendszereket már az USA nyolc államában használnak.

A Helyi Cserekereskedelmi Rendszer (Local Exchange Trading Systems, LETS) lényegét a nevében hordozza. Az emberek felsorolják az általuk kínált szolgáltatásokat és javakat, és hogy mit kérnek cserébe azokért. A számlájukon a javukra írják azokat a javakat és szolgáltatásokat, amelyeket más rendszer-tagoknak nyújtottak, és ezen jóváírást a rendszer más tagjaitól kapott szolgáltatásokra és javakra fordíthatják. Így a kevés „valódi” pénzzel rendelkező emberek is részt vehetnek és előnyökhöz juthatnak a helyi gazdaságban. A rendszer Nagy-Britanniában jött létre, ahol már több mint 250 ilyen működik, és létezik Írorszában, Kanadában, Franciaországban, Argentínában, az Egyesült Államokban és Új Zélandon. A rendszer lehetővé teszi sokféle szolgáltatás, pl. ácsmunka, kocsijavítás, gyerekfelügyelet, varrás, lakásfestés, könyvelés, egészségügyi gondozás, valamint helyben előállított mezőgazdasági és egyéb termékek cseréjét. A rendszer hallatlanul sikeres pl. magas munkanélküliség esetén. Birminghamban (Angliában), ahol 20% körüli munkanélküliség van, a városi önkormányzat támogatta egy igen sikeres LETS-rendszer kialakítását. Ezeknek a kezdeményezéseknek pszichológiai előnyei is vannak, ami van annyira fontos, mint a gazdasági előny: sok ember, aki addig úgymond „csak munkanélküli” és „haszontalan” volt, értékesé vált a szakértelme és tudása révén.

További ötlet a helyi „kölcsonesz-köz-tárak létesítése”, amelyek révén az emberek meg tudják osztani szerzámaikat a közösséggel. Ezzel csökkenteni lehet a mezőgazdaságban, erdészetben, kertészetben, háztartási javítások során használt eszközök egyéni birtoklását, és az emberek pénzt takarítanak meg, ezzel együtt erősítik a szomszédsági együttműködést, ami egy valódi közösség fontos része.

A legérdekesebb mozgalmi erőfeszítés a Közösségi Támogatott Mezőgazdaság (Community Supported Agriculture, CSA) mozgalom, amelynek révén a városi fogyasztók közvetlen kapcsolatba kerülnek egy közeli termelővel. Egyes esetekben a fogyasztó előre megveszi az egész évi termést, megosztva a kockázatot a termelővel. Más esetekben a termést havi vagy negyedévi részletekben veszik meg. A fogyasztónak joga van rá, hogy meglátogassa a gazdaságot, ahol az

élelem nő, egyes esetekben segítenek is a munkában. Ez a rendszer gyorsan terjed Európában, Észak-Amerikában, Japánban. Az Egyesült Államokban 1986 és 1992 között ezen rendszerek száma 200-ról 600-ra emelkedett. Ahol a kis gazdaságok száma rohamosan csökken, ott ennek a rendszernek nemcsak gazdasági indoka van.

A termelő és a városi fogyasztó közvetlen kapcsolatának kedvező hatása van a helyi gazdaságra és a környezetre. New York Cityben jelenleg több mint két tucat termelői piac van, ahol a közeli termelők évente több millió dollárt vesznek be. (Fordító: Budapesti jelenleg 261) A Cornell Egyetem „Új termelők — új piacok” című programja igyekszik ezt fejleszteni. A munkaterv igen fontos például a termelői szakértelmmel rendelkező bevándorlók számára.

Az ökofalu alapítási mozgalom talán a legjobb módszer a világpiactól való függés ellen. Szerte a Földön az emberek építik a közösségeiket, amelyek révén igyekeznek megszabadulni a mai kor szennyezésétől, a vetélkedéstől és az erőszaktól. Sok közösség a megújuló energiaforrásokra építve arra törekszik, hogy sokkal együttműködőbb helyi gazdaságokat fejlesszenek ki. Az Ökofalu Hálózat (Global Eco-village Network) összekapcsolja a hasonló közösségeket.

Újra összekötve a közösséggel és a hellyel

A leírt gazdasági változásoknak elkerülhetetlenül hatniuk kell a személyekre is. Újra föl kell fedezni a közösségekben jelen lévő pszichológiai előnyöket, az örömet, a vidámságot. Az anyák, a gyerekek és az idősök fontosnak tartják, hogy átérzzék másokhoz fűződő kapcsolatukat. A jelenlegi gyorsan változó, széttagolt ipari társadalom jellemző értékei a „tizenéves fiúk kultúrája”. Ez a kultúra mozgékonyt, hajlékonyt és függetlenséget igényel. Magával hozza a félelmet attól, hogy felnőtte, sebezhetővé és függővé válnak.

További alapvető feladat újra felbreszteni az emberekben a lakóhelykapcsolat érzését. A kultúra és információ bolygói szintűvé válása nyomán kialakult életmódunk megvetéssel kezeli a közeli, a szomszédost. A televízióban újságokat hallunk Kínából, aztán egy gombnyomás után Afrika élővilágát látjuk. Ennek következtében a közvetlen szomszédságunkat unalmasnak és érdektelennek látjuk. A hely átérése azt is jelenti, hogy segítünk magunknak és gyermekeinknek, hogy észrevegyék

A helyi gazdaságok megteremtése a „nevelés” újraértékelésével jár. Meg kell vizsgálni, hogy egy nagyobb gazdasági területen milyen az összefüggés a növekvő specializálódás és a függővé válás fokozódása között. A mai oktatási rendszer világszerte a központosított globális gazdasági rendszer számára készíti fel a gyerekeket. Lényegében mindenütt ugyanazon tanterv szerint oktatnak, függetlenül a kulturális hagyományoktól és a helyi forrásoktól. A helyi gazdaságba akkor lehet új életet önteni, ha az iskolák alkalmazkodnak a tájegységi és helyi követelményekhez. Meg kell ismertetni a helyhez alkalmazkodott mezőgazdaságot, építészetet, kézművességet, könyvnyomtatást, fazekasmesterséget, szövést, bútorasztalosságot stb. — továbbá a műszaki eljárásoknak meg kell felelniük az éghajlatnak és a helyi forrásoknak. Így lehet megszabadulni a központosítástól, és megvalósítani az alapvető szükségletekre irányuló termelést. A gyerekeket nem arra kell nevelni, hogy a vetélkedő gazdaság és növekedés rendszerének szakemberei legyenek, hanem hogy megismerjék a főleg helyi forrásoktól függő különféle gazdasági rendszereket. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ne rendelkezzenek tudással a világ más részéről. Ellenkezőleg, a nevelési rendszer fontos része a többi kultúrák — részben csereprogramok révén történő megismerése.

a körülöttünk lévő élő természetet és újra kapcsolatot teremtünk élelemforrásaikkal, fölfogjuk az évszakok változásait, a növény- és állatvilág sajátosságait.

Végül szólnunk kell a másokkal és a természettel való kapcsolatteremtésből eredő spirituális ébredésről. Ennek révén önmagunkban is észrevesszük a világot, tudatosabban tapasztaljuk az élet hálójának összefüggéseit, amelynek mi is alkotórészei vagyunk.

Fordította: György Lajos

Megjelent

a Magyar Szemle 1997. novemberi számában

A szerző svéd származású nyelvész, tízegynéhány éven át dolgozott Ladakhban, hogy segítsen az ország hagyományos kultúrájának és mezőgazdaságának a megőrzésében. Az Ökológia és Kultúra Nemzetközi Társaságának alapítója és igazgatója. Híres könyve: Ancient Futures: Learning from Ladakh (Ósrégi jövődők — Ladakh tanulsága), Sierra Club, 1991.

TARTALOM

Húsvéti színdarab

Nagy Katalin: Az álmodozó 2-5

Tanulmány

Franz Segbers: Egy parfüm örökkévalósága 6-9

„Ezen a kapitalista rendszeren túl kell adni”

(Beszélgetés Gregor Böckermann-nal) 10-12

Ullrich Hahn: Jézus elment volna-e választani? 12-13

D. J.: Miért menjünk el választani? 13

Interjú

Kovács László: Élmény és igazságkeresés

(Interjú Jankovics János festőművésszel) 14-15

Garay András: Jankovics János kiállításának megnyitójára 15-16

Gyerekeknek Moha-mese

Édesanya 17-18

Pápai instrukció

Britta Baas: Az instrukció: tiltások katalógusa 19

Reinhold Stecher püspök: Gondolatok a papok és világiak
együttműködését szabályozó legújabb dekrétumról 20

Rudolf Schermann: A „laikusok” másodosztályú keresztények? 21-22

Elmélkedések

Tavaszi áldozás 23

Vasárnapi szentírási elmélkedések 24-26

Környezetvédelem

Helena Norberg-Hodge: A bolygószintű függőségtől
a helyi kölcsönös egymásrautaltság 27-31

**Kérjük Olvasóinkat,
hogy április végéig újítsák meg előfizetésüket
az impresszumban foglaltak szerint.**

Az amerikanizmusról

A *jenkik* aranyat és zsákmányt kereső rézbőrűekké váltak, s nem csupán a prérikon bolyonganak, hanem átszáguldják az egész földtekét. A szabadságharc és a rabszolgákat felszabadító háború régi ideáljait és erényeit régen sutba dobták, noha olykor még mindig dicsekvőleg emlegetik, de nem egyéb ez ma már, mint nagyon is elvékonyodott és átlátszó takarója a legborzalmasabb általános rabszolgaságnak. A régi ideálok helyébe újak léptek: a trösztök rettenetes alakjai, új sárkányok, melyek borzasztóbbak a modern emberiség számára, mint az ősember számára voltak az állatvilág szörnyetegei; mindazok a szörnyetegek, melyekkel Heraklész és Thézeuszok küzdöttek, eltörpülnek ezek mellett, melyek periodikusan százezrével szedik emberáldozataikat. Amerikai befolyások érvényesülése az elmélet és a gyakorlat minden terén, művészetben és tudományban éppúgy, mint közszokásban és erkölcsben *csak az általános szellemi eldurvulást jelenti*. Az amerikanizmus szemében csak egy tiszteletreméltóság van: az anyagi eredmény, a pénz; egy taktikát ismer: a korrupciót minden téren, az üzleti, a politikai és az intellektuális életben egyaránt, és minden temploma és szektája ellenére csak egy istent: a mammont! És ez a nyugati invázió jobban veszélyezteti kultúránkat, mint a keleti sárga veszedelem, amely szintén az amerikanizmus következtében lett aktuálissá. Minden szellemi értéknek, minden erkölcsi fogalomnak az elvadulása, a szellemnek és a kedélynek hihetetlen elszegényedése és szétzüllése egyenes következménye az amerikanizmus megjelenésének, ezen „tett”-emberek fölvo-
nulásának.

Schmitt Jenő Henrik
(1913)

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

IX/2. (48.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám:

10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.

Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel
támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg
az adóalpból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok”
(Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró
írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a
szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hoz-
zájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közöl-
hetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ez-
úton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OPSZET KFT nyomdaüzemében,
Vácott.

Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for
communities and families”, about gospel, charity,
third world, ecology, nonviolence, family life, edu-
cation and radical renewal movement in the Hunga-
rian Catholic Church.

Editor: GARAY András

Address: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c

The materials published by „Érted vagyok” can be
republished free, without distortion of contents. The
editorial board hereby asks for complimentary cop-
ies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre
lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén
a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és
a hátán, a közleményben világosan legyen leírva,
hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1998-ra (postaköltséggel):

Belföldre: . . . . . 600 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba . . . . . 600 Ft

egyéb külföldre . . . . . 2400 Ft

Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai ke-
resztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle
segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító
kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük
az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap
esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális
célokra fordítja.